

TAMPEREEN YLIOPISTO
Johtamiskorkeakoulu

Annika Pekkala

**MYYNTISAAMIIN LIITTYVÄT TULKINTAKYSYMYKSET
ELINKEINOVEROTUKSESSA**

Pro gradu -tutkielma
Vero-oikeus
Tampere 2016

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

PEKKALA, ANNIKA: Myyntisaamisiin liittyvät tulkintakysymykset elinkeinoverotuksessa

Pro gradu –tutkielma, X + 76 s.

Vero-oikeus

Toukokuu 2016

Lähtökohtaisesti kaikki elinkeinotoiminnan tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneet menot ovat vähennyskelpoisia. Poikkeuksen tähän tekee EVL 16 §:n 7 kohta, jossa säännellään vähennyskeltottomaksi konserniyhtiöltä olevien muiden saamisten kuin myyntisaamisten menetykset ja arvonalenemiset, tällaiselle yhtiölle annettu konsernituki sekä muut vastaavat osakeyhtiön taloudellisen aseman parantamiseksi ilman vastasuoritusta suoritettavat menot. Säädettyllä lainkohdalla asetetaan toisaalta konserniyhtiöt erilaiseen asemaan suhteessa riippumattomiin osapuoliin ja toisaalta myyntisaamiset suhteessa muihin saamiin.

Myyntisaaminen syntyy yhtiön tavanomaisesta suoritemyynnistä, kun yhtiö kirjaa saamansa tulon suoriteperusteisesti kirjanpidossa tulokseen. Kirjanpidon ja verotuksen sidonnaisuuden vuoksi tulo on myös silloin yhtiölle veronalaista tuloa. On hyvin tavanomaista, että kaikkia myyntisaamisia ei saadakaan perittyä, johtuen yleensä velallisyhtiön huonosta taloudellisesta tilanteesta. Tällöin velkoja joutuu kirjanpitolainsäännösten perusteella yleensä kirjaamaan saamisen alas myynnin oikaisueränään, jos on todennäköistä, ettei saatavaa saada perityksi takaisin. Näin ollen myös verotuksessa joudutaan ottamaan kantaa siihen, miten tällaista arvonalennusta tulisi käsitellä ja tähän pyritään saamaan tässä tutkielmassa vastaus. Tulkintakysymyksiä aiheutuu siitä, mitä pidetään myyntisaamisena, kuinka pitkään myyntiä voidaan jatkaa huonossa taloudellisessa tilanteessa olevalle konserniyhtiölle ja voiko myyntisaamisen luonne muuttua.

Tutkielman tarkoituksena on selvittää oikeusdogmaattisen tutkimusmenetelmän avulla EVL 16 §:n 7 kohdan soveltamiseen liittyviä tulkintakysymyksiä. Lähtökohtaisesti myyntisaamisen alaskirjaus voidaan tehdä verotuksessa silloin, kun myyntisaaminen alaskirjaus on tehty myös kirjanpidossa. Jos on odotettavissa, että myyntisaamiset saadaan tulevaisuudessa perityksi, merkitystä ei ole sillä, kuinka pitkään ne ovat olleet maksamatta. Lisäksi on olennaista se, että saaminen on syntynyt yhtiön varsinaisesta suoritemyynnistä.

Huhtikuussa 2016 annettu Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 2016:50 selkeytti osittain myyntisaamisten verovähennyskelpoisuuteen liittyviä ongelmia, joka on otettu huomioon tutkielmassa.

Sisällysluettelo

Lähteet	IV
Lyhenteet	IX
Oikeustapaukset	X
1 Johdanto	1
1.1 TUTKIELMAN AIHE	1
1.2 TUTKIELMAN AIHEEN RAJAUS	6
1.3 LÄHDEAINEISTO	7
1.4 TUTKIMUSOTE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	8
2 Yleistä saamisista	10
2.1 SAAMISTEN KÄSITTELY KIRJANPIDOSSA	10
2.2 MYYNTISAAMISEN KÄSITE VEROTUKSESSA	15
2.3 KIRJANPIDON JA VEROTUKSEN SUHDE	17
3 Tulon veronalaisuus ja menon vähennyskelpoisuus	20
3.1 TULON VERONALAISUUS.....	20
3.2 MENON VÄHENNYSKELPOISUUS	22
3.3 SAAMISEN ARVONALENTUMISEN VÄHENNYSKELPOISUUS	24
3.4 MENETYKSEN VÄHENNYSKELPOISUUS	27
4 Myyntisaamiset konsernissa	31
4.1 YLEISTÄ KONSERNIVEROTUKSESTA	31
4.2 KONSERNITUEN SUHDE MYYNTISAAMISIIN	35
4.3 KONSERNILAINAT	43
4.4 VML 28 § SOVELTUMINEN MYYNTISAAMISTEN ARVONALENTUMISEN VÄHENNYSKELPOISUUDEN ARVIOINNISSA	44
5 Myyntisaamisen luonteen muuttuminen	48
5.1 MYYNTISAAMISEN LUONTEEN MUUTTUMINEN OSAPUOLTEN SOPIMUKSESTA	48
5.2 MYYNTISAAMISTEN LUONTEEN MUUTTUMINEN AJAN KULUMISEN PERUSTEELLA 54	
5.3 MARKKINAEHTOISUUSNÄKÖKULMAN LIITTYMINEN MYYNTISAAMISTEN ALASKIRJAUKSIIN	68
6 Yhteenveto	71
6.1 JOHTOPÄÄTÖKSET	71
6.2 LOPUKSI.....	75

Lähteet

Aarnio 1989

Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria: yleisen oikeustieteen oppikirja. WSOY, 1989.

Andersson – Penttilä 2014

Andersson, Edward – Penttilä, Seppo: Elinkeinoverolain kommentaari. Talentum, 2014.

Engblom ym. 2015

Engblom, Ari – Holla, Jyrki – Järvinen, Jussi – Lamminsivu, Suvi – Lampinen, Anne – Paronen, Vesa – Rautajuuri, Anna-Leena – Sandelin, Eric – Torkkel, Timo – Westergård, Marjo – Äimä, Kristiina: Elinkeinoverotus 2015. KPMG, Edita Publishing Oy, 2015.

Hellberg 2013

Hellberg, Nils: Konsernituki osana elinkeinotulon verotusta. Acta Wasaensia 286, Vaasa, 2013.

Juusela 2014

Juusela, Janne: Oikeustoimen uudelleenluokittelu verotuksessa. Teoksessa Yritys, omistaja ja verotus: juhlaulkaisu Seppo Penttilälle. Edita Publishing, 2014.

Kukkonen – Walden 2015

Kukkonen, Matti – Walden Risto: Elinkeinoverolaki käytännössä. Talentum, 2015. Elektroninen aineisto (1.2.2016).

Kukkonen – Walden 2010

Kukkonen, Matti – Walden, Risto: Konsernin verosuunnittelu. WSOYpro Oy, 2010.

HE 92/2004

Hallituksen esitys Eduskunnalle yritys- ja pääomaverouudistukseksi, 19.5.2014.

HE 203/1992

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja konserniavustuksesta verotuksessa annetun lain muuttamisesta, 25.9.1992

Helminen 2014

Helminen, Marjaana: Mahdollistaako VML 31 § etuyhteyslainan uudelleenluokittelun ilman VML 28 §:n tukea? Defensor Legis 1/2014, s. 85-96.

Immonen 2008

Immonen, Raimo: Hinnoittelu yhtiön ja sen etupiirin sisäisissä toimissa. Keskuskauppakamarin Suuri Veropäivä 2008, s. 1–15.

Immonen 2005

Immonen, Raimo: Konsernituki ja siirtohinnoittelu – uudet asetelmat konsernissa. Keskuskauppakamarin Suuri Veropäivä. 2005, s. 1–12.

Karjalainen – Raunio 2006

Karjalainen, Jukka – Raunio, Merja: Siirtohinnoittelu. Talentum, 2006.

Lahdenperä 2012

Lahdenperä, Oili: Saamisten arvonalentumiset elinkeinoverotuksessa. Verotus 3/2012, s. 256–271.

Lassila 2010

Lassila, Samu: Oikeuden väärinkäyttö ja veronkiertäminen arvonnäisäverotuksessa. Verotus 4/2010, s. 409–421.

Leppiniemi 2014

Leppiniemi, Jarmo: Tilinpäätös ja verosuunnittelu. Talentum, 2014. Elektroninen aineisto (26.11.2015).

Leppiniemi 2013

Leppiniemi, Jarmo: Kirjanpitolaki: Kommentaari. Talentum, 2013. Elektroninen aineisto (27.2.2016).

Leppiniemi – Kaisanlahti 2016

Leppiniemi, Jarmo – Kaisanlahti, Timo: Liikekirjanpito. Talentum, 2016. Elektroninen aineisto (5.1.2016).

Mehtonen 2005

Mehtonen, Pekka: Siirtohinnoittelu, tuloverotus ja konsernistrategiat. Edita Publishing Oy, 2005.

Mattila 2014

Mattila, Pauli K: Verovapaat tulot elinkeinotoiminnan verotuksessa. Verotus 3/2014, s. 236–248.

Mattila 2013

Mattila, Pauli K: Vähennyskelvottomat menot yritysverotuksessa. Verotus 2/2013, s. 120–130.

Myrsky 2011

Myrsky, Matti: Ennakkopäätökset verotuksessa. Talentum 2011.

Myrsky – Malmgrén 2014

Myrsky, Matti – Malmgrén, Marianne: Elinkeinotulon verotus. Talentum, 2014.

Määttä 2014

Määttä, Kalle: Verolakien tulkinta. Edita, 2014.

Nisonen 2009

Nisonen, Jukka: Luottotappiot ja menetykset verotuksessa. Veropintopäivät 2009, s. 69–89.

Penttilä 2009

Penttilä, Seppo: Elinkeinoverolaki muuttui – muuttuiko verotuksen ja kirjanpidon suhde? Verotus 2/2009, s. 120–130.

Raunio 2008

Raunio, Merja: Konsernitukea vai markkinaehtoista hinnoittelua. Verotus 1/2008, s. 47–59.

Salmikivi – Sääski Keskitalo 2014

Salmikivi, Johanna – Sääski Keskitalo Wisa M.: Eräistä saamisten menetyksiin liittyvistä tulkintakysymyksistä (referee-artikkeli), Verotus 1/2014, s. 62–71.

Suomen Pankki 2011

Suomen Pankki: Finanssikriisin vaikutuksista Suomen talouteen, 18.1.2011, toim. Hanna Freysätter ja Veli-Matti Mattila.

Tikka – Nykänen – Juusela – Viitala 2000

Tikka, Kari S. – Nykänen, Olli – Juusela, Janne – Viitala, Tomi: Yritysverotus I-II. Talentum, 2000. (Elektroninen aineisto 3.1.2016).

Verohallinto 2014

Verohallinnon yhtenäistämishojeet vuodelta 2013 toimitettavaa verotusta varten, 13.1.2014. Dnro 164/200/2013.

Verohallinto 2012

Verohallinnon ohje: Yhteisön osakkeiden luovutusten verokohtelu, 16.8.2012. Dnro A84/200/2012.

Viitala 2010

Viitala, Tomi: Menetykset ja tappiot. Keskuskauppakamarin Suuri Veropäivä 2010, s. 88–106.

Viitala – Ahonen 2011

Viitala, Tomi – Ahonen, Jari: Rahoituksen ajankohtaisia verokysymyksiä. Verotus 3/2011, s. 284–293.

Lyhenteet

EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta (1968/360)
HaO	Hallinto-oikeus
HE	Hallituksen esitys
HKL	Hallintolainkäyttölaki (1996/586)
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KILA	Kirjanpitolautakunta
KonsavL	Laki konserniavustuksesta verotuksessa (1986/825)
KPL	Kirjanpitolaki (1997/1336)
KVL	Keskusverolautakunta
OYL	Osakeyhtiölaki (624/2006)
VML	Laki verotusmenettelystä (1995/1558)

Oikeustapaukset

KHO 2016:50

KHO 2014 T 127 (ei julk.)

KHO 2014:8

KHO 2013 T 2887 (ei julk.)

KHO 2009:70

KHO 2006 T 1311

KHO 2005 T 2916

KHO 2001 T 2610

Itä-Suomen HaO 2015 T 15/0036/1 (ei julk.)

Helsingin HaO 2015 T 15/0279/3 (ei julk.)

Hämeenlinnan HaO 2015 T 15/0447/1 (ei julk.)

Rovaniemen HaO 2012 T 12/0267/1

Hämeenlinnan HaO 2015 T 15/0447/1 (ei julk.)

KVL 043/2009

1 Johdanto

1.1 Tutkielman aihe

Tutkimuksen tarkoituksena on käsitellä saamisten vähennyskelpoisuutta verotuksessa sen mukaan, mitä laissa elinkeinotulon verottamisesta on säännelty. Saamisten arvonalentuminen pureutuu elinkeinoverotuksen peruskysymyksiin, sillä sen käsittely pohjautuu pitkälti siihen, mikä on verotuksessa vähennyskelpoista ja mikä ei. Vaikka aihe onkin yksi elinkeinoverotuksen peruskysymyksistä, ei aiheesta ole kuitenkaan paljon kirjoitettu. Tutkielman tekemisen aikana KHO antoi myyntisaamisia koskevan ennakkopäätöksen, joten aihetta voidaan pitää myös ajankohtaisena. Tämän vuoksi aihe on valittu tämän tutkielman aiheeksi. Yhä useampi yritys on osa usean yrityksen muodostamaa kansainvälistä konsernia, jonka seurauksena yhä tärkeämmäksi kysymykseksi nousevat konsernien sisäiset liiketoimet, sillä niillä ja niiden hinnoittelulla on olennainen merkitys siihen, miten ja missä konserniyritysten tulosta näytetään. Näin ollen tutkielmassa keskitytään erityisesti konserniyritysten välillä kirjattaviin myyntisaamisiin ja niiden arvonalentumisten käsittelyyn kirjanpidossa ja verotuksessa.

Kun yhtiö luovuttaa kaupalla palveluita tai tavaroita toiselle osapuolelle, vastaanottavalle osapuolelle syntyy tämän seurauksena yleensä maksuvelvollisuus, ellei kyseessä ole esimerkiksi lahja. Mikäli yhtiö käyttää suoriteperusteista kirjanpitoa, kirjataan myyty suorite tuloksi vaikka rahavastiketta ei olisikaan vielä saatu. Yhtiölle syntyy tältä osin saaminen ja toiselle osapuolelle syntyy maksuvelvollisuus eli ostovelka. Jos toinen osapuoli ei kykene esimerkiksi huonon taloudellisen tilanteensa vuoksi maksamaan ostovelkaansa, voi myyjätaholla olla tarve oikaista aiemmin tuloutettua myyntieräänsä, jolloin saaminen kirjataan alas. Näin ollen on olennaista selvittää, millainen vaikutus saamisen alaskirjaamisella on kummallekin osapuolelle.

Kirjanpitoa käytetään pohjana, kun yhtiön verotettavaa tuloa lasketaan. Kirjanpidossa arvonalentumiset tulee varovaisuusperiaatteen mukaisesti kirjata menoksi, kun niitä vastaava tulo ei ole varma eikä todennäköinen. Verotuksen kirjanpitosidonnaisuuden vuoksi arvonalentumisten käsittelyyn joudutaan ottamaan kantaa myös verotuksessa. Verotuksessa arvonalentumisen tekemiseen vaikuttaa omaisuuslaji, velallisen ja velkojan suhde sekä muut olosuhteet, kuten saamisen laji.

Vuonna 2004 toteutettu yritys- ja pääomaverouudistus muutti merkittävästi yhtiöiden saamisten verokohtelua. Uudistuksen myötä yhtiön käyttöomaisuuteen kuuluvien suorasijoitusosakkeiden luovutuksesta syntyvä mahdollinen voitto säädettiin verovapaaksi ja toisaalta mahdollinen luovutustappio vähennyskelvottomaksi. Samalla lisättiin myös EVL 16 §:n 2 kohdan säännös, jonka mukaan tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneena menona ei pidetä konserniyhtiöltä olevien muiden saamisten kuin myyntisaamisten menetyksiä ja arvonalenemisiä eikä konserniyhtiölle annettua konsernitukia sekä muuta vastaavaa osakeyhtiön taloudellisen aseman parantamiseksi ilman vastasuoritusta suoritetta menoa. Tätä voidaan pitää perusteltuna, koska muuten luovutushintaa kasvattavia eriä tai vähennyskelvottomaan hankintamenoa rinnastettavissa olevia eriä saataisiin erikseen vähentää saamisen menetyksen tai konsernituen muodossa, hankintameno ollessa jo verovapaa¹. Koska käyttöomaisuusosakkeiden luovutus on säädetty verovapaaksi ja toisaalta taas näiden verovapaasti luovutettavien osakkeiden hankintameno on vähennyskelvoton, on verojärjestelmän johdonmukaisuuden vuoksi myös muut kuin omana pääomana tehtävät sijoitukset säädetty vähennyskelvottomiksi. Myöskään kohdeyhtiön arvoa korottavien suoritusten ei tule olla vähennyskelpoisia.

Ennen vuonna 2004 tehtyä verouudistusta konserniyhtiölle annettu rahoitus- hinnoittelu- ja muu tuki oli muodostuneen verotuskäytännön mukaan melko laajasti vähennyskelpoinen. Edellytyksenä tällöin konsernituen vähennyskelpoisuudelle on ollut esimerkiksi se, että tuen saavalla yhtiöllä on tappiollisuuden tai

¹ Andersson – Penttilä 2014, s. 412.

muun vastaavan syyn vuoksi ollut ilmeinen tuen tarve. Tämä on tullut kyseen usein silloin, kun tuen saavan yhtiön oma pääoma on tappiollisuuden vuoksi heikentynyt ja yhtiötä on uhannut selvitystila. Tällaisessa tilanteessa maksettua konsernitukea ei ole pidetty saajayhtiön verotuksessa veronalaisena tulona.² Aiemmassa oikeuskäytännössä konsernituen vähennyskelpoisuuden kannalta konsernituen muodolla ei ollut vaikutusta. Konsernitukea saatettiin antaa esimerkiksi korottomien lainojen muodossa tai myös suorana rahallisena tukena tai tytäryhtiön menojen maksaminen voitiin hyväksyä konsernitukena verotuksessa vähennyskelpoiseksi. Vaikka nykyisen lainsäädännön mukaan konsernituki ja muut vastaavat toisen yhtiön taloudellisen aseman parantamiseksi maksetut suoritukset on verotuksessa vähennyskeltottomia, ei EVL 16 §:n 7 kohdan soveltamisalaa tulisi kuitenkaan laajentaa tilanteisiin, joissa ei voida saada verovapaita käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittoja, sillä EVL:n lähtökohtana voidaan pitää, että menot ja menetykset ovat vähennyskelpoisia³.

Lähtökohtaisesti kaikki elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot ovat vähennyskelpoisia EVL 7 §:n mukaisesti ellei kyseistä menoa ole erikseen säännelty vähennyskeltottomaksi. EVL 16 §:n 7 kohdan mukaan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneita menoja eivät ole kuitenkaan muun kuin pääomasijoitustoimintaa harjoittavan yhtiön muiden saamisten kuin myyntisaamisten menetykset ja arvonalentumiset, jotka ovat saatavia konserniyhtiöltä. Konserniyhtiöllä tarkoitetaan tässä sitä, että konserniyhtiöt omistavat yksin tai yhdessä vähintään kymmenen prosenttia toisen yhtiön osakepääomasta. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että konsernin sisäisistä lainoista aiheutuneet arvonalentumiset eivät ole vähennyskelpoisia. Tämä voi muodostua ongelmalliseksi esimerkiksi tilanteessa, jossa konsernin sisäisiä lainoja siirretään lainojen keskittämiseksi konsernin rahoitusyhtiölle. EVL 17 §:n 2 kohdassa mainitaan erikseen, että myyntisaamisten arvonalentumisten lisäksi vähennyskelpoista on myös muun rahoitusomaisuuden lopulliseksi todetut arvonalenemiset. Koska eri saamislajien arvonalentumisten kohtelu on säännelty

² Kukkonen – Walden 2010, s. 155.

³ Andersson – Penttilä 2014, s. 412.

erilaiseen asemaan verotuksessa, on olennaista tarkastella, miten eri saamislajit on jaoteltu kirjanpidossa sekä verotuksessa.

Globaalin finanssikriisin seurauksena yritysten rahoitukseen liittyvät kysymykset ovat tulleet entistä merkityksellisemmiksi, sillä syksyllä 2008 puhjennut rahoitusmarkkinakriisi on levinnyt nopeasti myös reaalityöelouteen ja kansainvälinen kauppa on vähentynyt äkillisesti⁴. Yhtiöille voi syntyä luottotappioita esimerkiksi tilanteessa, jossa sen asiakasyhtiö ei pysty suoriutumaan maksuvelvoitteistaan huonon taloudellisen tilanteensa vuoksi. Tällöin voi olla tarkoituksenmukaista kirjata kyseiset saamiset alas, jos ei ole odotettavissa, että niitä saataisiin perittyä tulevaisuudessa takaisin. Yhtä lailla saamisten alaskirjauksilla voi olla tarve konserniyhtiöiden välillä tehdyissä transaktioissa.

Myyntisaamisten alaskirjauksilla voi olla olennainen vaikutus yhtiön verotettavaan tuloon, sillä myyntisaamisen alaskirjaus pienentää sen verovuoden verotettavaa tuloa, jonka aikana alaskirjaus tehdään. Tämän vuoksi on aiheellista tarkastella niitä edellytyksiä, joilla konsernin sisäisten saamisten arvonalentumisia voidaan tehdä. Näin ollen tutkielmassa yritetään etsiä vastaus erityisesti niihin tulkintakysymyksiin, jotka liittyvät konsernin sisäisten lainojen arvonalentumisiin sekä myyntisaamisten ja rahoitussaamisten rajanvetotilanteisiin. Esillä on ollut esimerkiksi myyntisaamisiin liittyviä tilanteita, joissa maksukyvyttömälle konserniyhtiölle on jatkettu myyntiä tämän huonosta taloudellisesta tilanteesta huolimatta ja tämän seurauksena myyntisaatatavat on jätetty perimättä tai ne on haluttu poistaa arvottomana. Tällöin voi olla aiheellista kysyä, onko kyseessä ollut aito myyntisaaminen vai halutaanko todellisuudessa antaa taloudellista tukea konserniyhtiölle. Rajanvetotilanteessa joudutaan ottamaan kantaa siihen, mikä on liiketoimen tosiasiallinen tarkoitus.

Kuten mainittua, EVL 16 §:n 7 kohdalla on liityntäkohta myös EVL 6b §:n säännöksiin koskien käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittojen verovapautta, johon viitataan lain säännöksessään. Käyttöomaisuusosakkeiden luovutushinto-

⁴ Suomen Pankki, Finanssikriisin vaikutuksista Suomen talouteen, s 10.

jen ollessa verovapaa ja hankintamenon vähennyskeltottomia, ei ole perusteltua, että verovapaata luovutushintaa kasvattavia eriä tai vähennyskeltottomaan hankintamenuon läheisesti rinnastettavissa olevia eriä saataisiin erikseen vähentää konsernin saamisen menetyksen tai konsernituen muodossa. Koska muut kuin myyntisaamiset eivät ole EVL 16 §:n 7 kohdan mukaisesti vähennyskelpoisia, on se luonnollisesti kasvattanut myyntisaamisten ja muiden saamisten määrittelyn merkitystä verotuksessa. EVL 16 §:n 7 kohdan säännös voi olla hieman vaikeasti tulkittava, mutta siinä on piirteitä, joiden mukaan se voidaan ymmärtää yleiseksi konserniyhtiöiden välisiä transaktioita koskevaksi ja käypään hintaan velvoittavaksi hinnoittelunormiksi⁵.

Käsiteltäessä konserniyhtiöiden välisiä transaktioita ja niistä syntyneitä saamia on huomioitava, että konsernin sisäisissä transaktioissa kyseessä on etuyhteyksyritysten välinen liiketoimi, jonka vuoksi markkinaehtoperiaatetta tulee noudattaa. Siirtohinnoittelulla on olennainen merkitys verotuksessa, koska hinnoittelulla voidaan vaikuttaa eri osapuolten tuloon tai tappioon määrään. Siirtohinnoittelu kansainvälisenä peruseriaatteenä pidetään markkinaehtoperiaatetta (arm's length principle), joka tarkoittaa sitä, että etuyhteydessä toisiinsa olevien osapuolten välisissä liiketoimissa on noudatettava ehtoja, joita olisi käytetty toisistaan riippumattomien osapuoltenkin välillä vastaavissa olosuhteissa. Mikäli markkinaehtoisuus ei toteudu etuyhteyksyritysten välisissä liiketoimissa voi sovellettavaksi mahdollisesti tulla VML 31 §:n mukainen siirtohinnoitteluoikaisu.

Voidaan sanoa, että EVL 16 §:n 7 kohdan soveltamisen oikeustila ei ole täysin selvä, sillä oikeuskäytännössä myyntisaamiset ovat olleet tietyissä tapauksissa vähennyskelpoisia kun taas joissakin tapauksissa niiden on katsottu olevan lähinnä vähennyskeltotonta konsernitukea, joka on mainitun säännöksen perusteella vähennyskeltotonta. EVL 16 §:n 7 kohdan soveltamistilanteisiin on jouduttu ottamaan kantaa myös eri oikeusasteissa. Myyntisaamia koskevia hallinto-oikeuksien tai Korkeimman hallinto-oikeuden antamia ratkaisuja ei ole kui-

⁵ Tikka – Nykänen – Juusela – Viitala 2016, 27. Siirtohinnoittelu: Tappiollisen tytäryhtiön tukeminen: Konsernituen sääntely 19.5.2004 alkaen.

tenkaan paljon julkaistu. Tutkielman lähdeaineistona on muutamia eri hallinto-oikeuksien ja Korkeimman hallinto-oikeuden antamia julkaisemattomia päätöksiä sekä tuore Korkeimman hallinto-oikeuden antama vuosikirjapäätös, joiden pohjalta voidaan analysoida EVL 16 §:n 7 kohdan soveltamisedellytyksiä oikeuskäytännön valossa.

1.2 Tutkielman aiheen rajaus

Tutkielman ensimmäisessä luvussa käydään läpi tutkimusongelma ja lisäksi käydään läpi tutkimuskysymykset sekä tutkimusote. Tutkielman alussa tärkeimmäksi kysymykseksi nousee saamisen käsitteen määrittely ja olennaista on selvittää jako myyntisaamisten ja muiden saamisten välillä. Tutkimuksessa tuliaan selvittämään saamisten käsittelyä kirjanpidossa sekä verotuksessa ja tutkitaan näiden välistä yhteyttä. Saamisten arvonalentumisten käsittelyä tutkitaan elinkeinoverolain pohjalta. Näin ollen tutkielman ulkopuolelle on jätetty saamisten käsittely niiltä osin, kuin saamiset kuuluvat henkilökohtaiseen tulolähteeseen tai maatalouden tulolähteeseen. Saamisten arvonalentumisten käsittelyssä verotuksessa on kyse siitä, mikä on veronalaista tuloa ja milloin meno on vähennyskelpoinen. Tähän pyritään vastaan tutkielman luvussa 3.

Koska saamisten arvonalentumisiin liittyvät ongelmat liittyvät erityisesti konsernin sisäisiin liiketoimiin, on tutkielmassa tarkoituksenmukaista keskittyä etenkin niihin saamisten arvonalentumisiin, joiden alaskirjaus tapahtuu kahden konserniyhtiön välillä. Tutkielmassa pyritään vastaamaan kysymykseen, missä tilanteissa konsernin sisäiset myyntisaamiset katsotaan vähennyskelpoiseksi ja milloin niiden voidaan katsoa olevan luonteeltaan verotuksessa vähennyskelvottomia konsernitukea. Lisäksi tutkielmassa käydään lyhyesti läpi, mitä konsernilla tarkoitetaan EVL 16 §:n 7 kohdan säännöksessä. Näitä aiheita käsitellään tutkielman luvussa 4.

Tutkielmassa käsitellään myös lyhyesti markkinaehtoisuusvaatimuksen toteutumista saamisiin liittyen. Ottaen huomioon tutkimuksen laajuus, tarkempi siirto-

hinnoittelunäkökulma on kuitenkin rajattu tutkielman aiheen ulkopuolelle. Markkinaehtoisuutta pohditaan lyhyesti sen vuoksi, että sen on katsottu liittyvän myös oikeuskirjallisuudessa konsernin sisäisiin saamisiin.

Tutkielman 5 luvussa paneudutaan hieman tarkemmin siihen, millaisissa tilanteissa myyntisaamisten arvonalentumiskirjauksen vähennyskelpoisuus voitaisiin evätä. Tällöin kyse on siitä, että voiko myyntisaamisen myyntisaamislunne muuttua esimerkiksi ajan kulumisen perusteella tai osapuolten välisen sopimuksen perusteella. Tutkielman viimeisessä luvussa käydään läpi tutkielman johtopäätökset ja pyritään luomaan yhteenvedona vastaus tutkielmassa esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

1.3 Lähdeaineisto

Lähdeaineistona on käytetty oikeustieteellistä kirjallisuutta, erityisesti elinkeino-erotuksen alaan liittyvää kirjallisuutta sekä vero-oikeuden artikkeleita. Oikeuskirjallisuus on kotimaista, sillä tutkielman aiheena on Suomen sisäinen lainsäädäntö. Tutkielmassa käsitellään useita eri oikeusasteiden oikeustapauksia, joten ne ovat tärkeä osa tutkielman lähdeaineistoa. Ennakkoratkaisuilla eli prejudikaateilla on verotuksen oikeuslähteiden joukossa korostettu merkitys, sillä ratkaisukäytännön kautta erilaisia tulkintavaihtoehtoja jättävän normin sisältö täsmentyy tietyn tulkintavaihtoehdon mukaiseksi, jolloin saadaan myös täsmennettyjä, tulkittuja normeja. Vallitseva oikeustila syntyy, kun tietty ratkaisulinja vakiintuu. Ratkaisulinjan tunteminen antaa realistisemmän ja täsmällisemmän kuvan oikeusjärjestyksen sisällöstä kuin pelkän kirjoitetun normiston tunteminen.⁶ Lisäksi tutkielmassa huomioidaan lain kohtia koskeva lainvalmisteluaineisto.

On huomautettava, että oikeuskäytäntö ei ole muodollisesti sitova oikeuslähde, sillä ei löydy normia, joka velvoittaisi esimerkiksi verotuksen toimittajan tai tuomaria noudattamaan KHO:n prejudikaattia. Legalistista sitovuusperiaatetta oi-

⁶ Myrsky 2011, s. 53.

keuskäytännöllä ei täten ole, mutta sitovuus voi olla kuitenkin tosiasiallista.⁷ Tutkielmassa pyritään oikeuskäytännön, lain esitöiden ja oikeuskirjallisuuden avulla vastaamaan esitettyihin myyntisaamisiin liittyviin tulkintakysymyksiin. Vaikka oikeuskäytäntö ei ole muodollisesti sitova oikeuslähde, KHO:n antamia prejudikaatteja sovelletaan melko pitkälti, joten niiden pohjalta voidaan luoda kuva voimassaolevasta oikeudesta.

1.4 Tutkimusote ja tutkimuskysymykset

Oikeusdogmaattinen tutkimusote on yleinen oikeustieteellisessä käytetty tutkimusmetodi ja sitä tullaan käyttämään myös tässä tutkielmassa. Oikeusdogmaattisen tutkimuksen tarkoituksena on selvittää oikeussäännösten sisältöä sekä tulkita ja systematisoida sitä. Systematisoinnissa pyritään kokoamaan yksittäiset normit loogiseksi kokonaisuudeksi. Tutkintakysymysten ratkaisemisessa auttaa eri oikeusasteiden ratkaisut, joita käsitellään myös tutkielmassa. Oikeustapauksien tulkinta ja systematisointi on tutkimuskysymysten ratkaisemisen ytimessä. Oikeusdogmatiikka auttaa systematisoimaan ja tulkitsemaan oikeusnormeja ja käytäntöä tavalla, jolla voidaan saada tyydyttävä vastaus tutkielmassa esitettyihin kysymyksiin.⁸ Erilaisia oikeuslähteitä hyödyntämällä pyritään vastaamaan kysymykseen, mikä on voimassa olevan oikeuden mukainen kanta esitettyihin verotusta koskeviin tulkintaongelmiin. Oikeuslähteet muodostavat sen aineiston, jonka perusteella sovellettavat oikeusnormit ovat konstruoitavissa.⁹

Huomattava on, että lakiteksti voi olla jossain määrin epäselvä. Samoin lain esityöt jossain määrin epätäydelliset eikä oikeuskäytännönkään perusteella pystytä antamaan selkää vastausta ongelmaan. Näin ollen eri oikeuslähteet tarjoavat ainoastaan suuntaa antavia tulkinta-argumentteja, jonka vuoksi tulkintaratkaisu rakentuu oikeuslähteiden kokonaisarviointin pohjalle. Tällöin ei voida noudattaa

⁷ Kts. lisää prejudikaattien merkityksestä Myrsky 2011, s. 55 ss.

⁸ Aarnio 1989, s. 48.

⁹ Myrsky 2011, s. 19.

tiukkaa oikeuslähteiden etusijajärjestystä, vaan oikeuslähteitä hyödynnetään rinnakkain.¹⁰

Tutkielmassa pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin hyödyntäen erilaisia oikeuslähteitä:

1. Miten myyntisaamisia tulisi käsitellä kirjanpidossa ja millainen vaikutus tällä on verotukseen?
2. Kuinka suureksi myyntisaamisten määrä voi kasvaa, ilman että niiden myyntisaamisluonne kyseenalaistetaan? Voiko pitkän ajan myyntisaamiset muuttua lainasaamisiksi?
3. Milloin myyntisaamisten arvonalentumiset voidaan katsoa vähennyskeltottomaksi konsernitueksi?
4. Millaisissa tilanteissa VML 28 § voi tulla sovellettavaksi?

Tutkimuskysymyksiin pyritään vastaamaan jo tutkielman edetessä. Lisäksi tutkielman lopuksi pyritään kokoamaan vastaukset esitettyihin tutkimuskysymyksiin loogiseksi, tiivistetyksi kokonaisuudeksi.

¹⁰ Määttä 2014, s. 318.

2 Yleistä saamisista

2.1 Saamisten käsittely kirjanpidossa

Osakeyhtiöt ovat KPL 1:1 §:n mukaan kirjanpitovelvollisia. Kirjanpitovelvollisen tulee merkitä KPL 2:1 §:n mukaan kirjanpitoon liiketapahtumina menot, tulot, rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät. Menolla tarkoitetaan tuotannon tekijän rahana ilmaistua vastiketta ja tulolla taas suoritteen rahana ilmaistua vastiketta. Menoista ja tuloista johtuvia kassaan- ja kassastamaksut, pääoman sijoitukset sekä voitonjaon maksut ovat KPL 2:1 §:ssä mainittuja rahoitustapahtumia. Usein liiketapahtumat kirjataan kirjanpitoon jo ennen kuin ne ovat maksuperusteisesti toteutuneet suoriteperusteisesti hyödykkeen vastaanottamisen yhteydessä. Liiketapahtuman rahamäärä voi muuttua myöhemmin esimerkiksi annetun tai saadun alennuksen tai valuuttojen kurssimuutosten vuoksi. Tällaisia eriä kutsutaan oikaisueriksi kirjanpidossa ja ne voivat kohdistua niin menoihin, tuloihin kuin rahoitustapahtumiinkin. Kirjanpitoon tehtäville meno-, tulo- ja rahoitustapahtumien kirjauksille on ominaista, että niiden perustana on vaihdanta kirjanpitovelvollisen yrityksen ja toisen talousyksikön välillä. Kun menoja ja tuloja kirjataan suoriteperusteisesti, raha-arvona käytetään yleensä ostotai myyntilaskussa ilmoitettua hintaa. Mahdollisia tulevia oikaisueriä, kuten käteisalennuksia ei kirjauksessa ennakoita.¹¹ KPL 5:1 §:n mukaan tilikauden tulot kirjataan tuotoiksi tuloslaskelmaan. Tuotoista vähennetään kuluina ne menot, joista ei todennäköisesti enää kerry niitä vastaavaa tuloa, samoin kuin syntyneet menetykset.

Kirjanpidon pohjalta voidaan laatia yhtiön tilinpäätös, joka sisältää taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman sekä liitetiedot. Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen tulee KPL 3:2 §:ssä tarkoitetulla tavalla antaa oikea ja riittävä kuva toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta olennaisuusperiaatteen mukaisesti ottaen huomioon kirjanpitovelvollisen harjoittaman toiminnan laatu ja laajuus. KPL 3:3 §:ssä mainitaan, että tilinpäätöstä laadittaessa tulee kirjanpitovel-

¹¹ Leppiniemi 2013, s. 44-45.

vollisen noudattaa varovaisuuden periaatetta, joka edellyttää erityisesti, että tilinpäätöksessä otetaan huomioon kaikki arvonalennukset vastaavista sekä velkojen arvon lisäykset. Lisäksi tilinpäätöksessä tulee ottaa huomioon kaikki päättyneeseen tai aikaisempiin tilikausiin liittyvät, ennakoitavissa olevat vastuut ja mahdolliset menetykset, vaikka ne tulisivat tietoon vasta tilikauden päättymisen jälkeen.

Edelleen KPL 5:2:ssä säännellään siitä, miten saamiset, rahoitusvarat ja velat tulee merkitä taseeseen. Saamiset tulee merkitä taseeseen nimellisarvoon, kuitenkin todennäköiseen arvoon. Vastaisten menojen ja menetysten vähentämisestä säännellään KPL 5:14 §:ssä, joka määrittelee sen, milloin vähentäminen on tehtävä. Vastainen meno tai menetys on vähennettävä, jos seuraavat ehdot toteutuvat samanaikaisesti:

- 1) ne kohdistuvat päättyneeseen tai aikaisempaan tilikauteen;
- 2) niiden toteutumista on tilinpäätöstä laadittaessa pidettävä varmana tai todennäköisenä;
- 3) niitä vastaava tulo ei ole varma eikä todennäköinen; sekä
- 4) ne perustuvat lakiin tai kirjanpitovelvollisen sitoumukseen sivulista kohtaan.

Mikäli kaikki edellytykset eivät täyty, ei vastaista menoa tai menetystä kirjata vähennettäväksi vuosikuluna. Vaikka vastainen meno tai menetys ei tule kirjattavaksi taseeseen ja tuloslaskelmaan, voi se tulla mainittavaksi liitetiedoissa tilinpäätöksen antaman oikean ja riittävän kuvan varmistamiseksi¹². Taseessa tulee esittää tase-eristä erikseen saman konsernin yritysten osuus ja näin tulee menetellä myös saamisten esittelyssä.¹³

Kirjanpitolautakunta on lausunnossaan esittänyt myyntisaamisten kirjanpidollisesta käsittelystä seuraavaa:

¹² Leppiniemi 2015, 9. Tilinpäätös: Vastaiset menot ja menetykset: Edellytykset.

¹³ KILA 1999/1597

Jos taseeseen merkitty saatava on niin epävarma, että siitä ei todennäköisesti saada suoritusta, tulee se vähentää tuloslaskelmassa kuluna. Jos taas saamisen kertymistä pidetään todennäköisenä, mutta siihen nähdään liittyvän sellainen riski, jolla olisi olennainen vaikutus kirjanpitovelvollisen toimintaan, riskistä tulee tehdä selkoa liitetietona KPL 3:2.1 §:ssä tarkoitetun oikean ja riittävän kuvan antamiseksi kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

Kirjanpitolautakunta toteaa, että lähes kaikkiin saamisiin liittyy jonkinasteista epävarmuutta. Jos riski siitä, että saaminen jää suoritusta vaille, arvioidaan epäolennaiseksi, kuuluu asianomainen riski liiketoiminnassa tavanomaiseen yritysrisikkiin. Tällaisesta saamisesta ei ole tarpeen tehdä selkoa liitetietona. Kirjanpitolautakunta ei ota kantaa näyttökysymyksiin. Hakemuksen tarkoittamassa tapauksessa kirjanpitolautakunta pitää näyttökysymyksenä sitä, ovatko elinkeinonharjoittajan asiakkaisiin ja yhteistyökumppaneihin kohdistamien aikaisempiin tilikausiin liittyvien uusien vaatimusten perusteet olemassa ja voidaanko vaatimusten menestymistä pitää todennäköisenä.

Johtoa saamisen todennäköisyyden arvioinnille voidaan hakea Oma pääoma -työryhmän raportissa (KTM: työryhmä- ja toimikuntaraportteja 6/1994, s. 95) esitetystä menetyksen realisoitumiseen liittyvän epävarmuuden käsittelyä koskevasta taulukosta. Taulukossa on esitetty neljä eri realisoitumisen todennäköisyysvaihtoehtoa (suluissa kommentaari-teoksenohjearvot) ja kunkin tuleman kirjanpitokäsittely:

Realisoitumisen todennäköisyys	Menettelyn kirjanpitokäsittely
1. <i>Perustellusti varma</i> (95-100%)	Ei vastainen tapahtuma, kirjaan kuluksi.

2. <i>Todennäköinen (50-95%)</i>	Kirjataan kuluksi, jos määrä voidaan kohtuudella arvioida. Muussa tapauksessa ilmoitetaan liitetietona.
3. <i>Mahdollinen, ei todennäköinen (5-50%)</i>	Ilmoitetaan liitetietona.
4. <i>Epätodennäköinen (0-5%)</i>	Ei ilmoiteta liitetietona.

Vaikka kyseinen taulukko käsittelee kuluksi kirjaamista, voidaan sitä soveltaa käänteisesti, kun arvioidaan liiketoiminnalle tavanomaisten saamisten kirjausedellytysten täyttymistä. Mikäli todennäköisyys, että tällaisesta tavanomaisesta liikevaihtoon merkitystä myynnistä saadaan suoritus ylittää 50 %, merkitään kyseinen erä taseeseen saamiseksi. Jos todennäköisyys, että myynnistä saadaan suoritus, alittaa 50 %, vähennetään saaminen tuloslaskelmassa luottotappiona ("Liiketoiminnan muut kulut" -erässä) eikä sitä merkitä taseeseen saamiseksi, vaan siitä annetaan liitetietona selvitys, josta ilmenee muun ohella saamiserän luonne ja arvio sen taloudellisesta vaikutuksesta. Mikäli todennäköisyys on enintään 5 %, ei siitä ole tarvetta tehdä selkoa liitetietona.¹⁴

Myyntisaamisilla tarkoitetaan yleensä kirjanpitovelvollisen varsinaiseen toimintaan liittyvän suoritemyynnin saamia, jolloin velallinen on yleensä suoritteen ostaja. Velallisena voi kuitenkin olla muukin taho, esimerkiksi korvauksia tai avustuksia jakava julkisyhteisö. Kirjanpidossa myyntisaamisiin merkitään myös pysyvien vastaavien hyödykkeiden ja sijoitusten myynnistä syntyneet saatavat. Samoin myyntisaamisiin voidaan kirjata saaminen, jonka vakuudeksi on voitu antaa vekseli.¹⁵ Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeessa kunnan ja

¹⁴ KILA 2008/1827.

¹⁵ Leppiniemi - Kaisanlahti 2016, 10. Tase: Vaihtuvat vastaavat: Saamiset: Myyntisaamiset.

kuntajaoston taseen laatimisesta (14.12.2010) on määritelty myyntisaamiseksi kaikkia suoritteen tai palvelun luovuttamisesta syntyneet saamiset samoin kuin pysyviin vastaaviin kuuluvien hyödykkeiden myynnistä aiheutuneet saamiset. Ohjetta voitaneen soveltaa kaikkiin kirjanpitovelvollisiin¹⁶.

KPL 4 luvun 7 §:n mukaan saamiset tulee jakaa pitkäaikaisiin ja lyhytaikaisiin saamisiin. Pitkäaikaisia saamisia ovat saamiset tai se osa saamisista, joka eräännyy maksettavaksi yhtä vuotta pidemmän ajan kuluttua. Muut saamiset ovat siten lyhytaikaisia. Tasetta laadittaessa tulee ratkaistavaksi, kuuluuko saaminen vaihtuviin vai pysyviin vastaaviin. Vaihtuvat vastaavat eli lyhytaikaiset saamiset voidaan jakaa edelleen seitsemään alaerään: myyntisaamisiin, saamiisiin saman konsernin yrityksiltä, saamisiin omistusyhteisyryyksiltä, lainasaamiisiin, muihin saamisiin, maksamattomiin osakkeisiin ja osuuksiin sekä siirtosaamiisiin. Pysyvien vastaavien ryhmään sijoitukset kuuluu kolme alaerää: saamiset saman konserniyrityksiltä, saamiset omistusyhteisyryyksiltä sekä muut saamiset. Jako pitkäaikaisiin ja lyhytaikaisiin saamisiin tehdään eräänntymisen perusteella, esimerkiksi irtisanomisaika ei ole jaon peruste. Muodollinen eräänntyminen ei ole asiassa ratkaiseva, jos kirjanpitovelvollinen tietää tai on ilmeistä, ettei suoritusta tulla saamaan vaan saamisaika jatkuu. Huomattavaa jaottelussa on, että koroton pitkäaikainen saaminen kuuluu vaihtuviin vastaaviin.¹⁷ Myyntisaamiset ovat pääsääntöisesti vaihtuvia vastaavia. Vaikka myyntisaamiset eräänntyisivätkin maksettavaksi vuotta pidemmän ajan kuluessa, kirjataan myyntisaamiset vaihtuviin vastaaviin. Toisaalta, jos myyntisaaminen on korollinen ja se tuottaa korkoa yli 12 kuukauden ajan, se esitetään pysyvissä vastaavissa.¹⁸ Huomioitava on, että kirjanpitolaki ei tee eroa konsernin sisäisiin saamisiin suhteessa ulkopuolisiin saamisiin, jolloin konsernin sisäisiä saamisia tulisi lähtökohdaisesti arvioida samalla tavalla kuin ulkopuolisiakin saamisia.¹⁹

¹⁶ Näin Leppiniemi 2013, s. 90.

¹⁷ Leppiniemi 2013, s. 187.

¹⁸ Leppiniemi 2013, s. 173.

¹⁹ Nisonen 2009, s. 77.

2.2 Myyntisaamisen käsite verotuksessa

Verolainsäädännössä saamisten arvonalentumisten käsittelystä verotuksessa on säännelty EVL 16 §:n 7 kohdassa ja EVL 17 §:ssä. Kyseisiin lainkohtiin pohjatuena voidaan yleisesti todeta, että saamisten verotuksellinen kohtelu määräytyy sen perusteella, onko kyseessä myyntisaaminen vai muu saaminen, esimerkiksi lainasaaminen ja onko saaminen syntynyt kahden riippumattoman osapuolen välillä vai konserniyhtiöiden välillä. EVL 16 § 7 kohdassa mainittua myyntisaamista ei ole määritelty verolainsäädännössä. Taustaa voidaan hakea vuoden 1992 hallituksen esityksestä, koskien elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja konserniavustuksesta verotuksessa annetun lain muuttamista. Hallituksen esityksen mukaan myyntisaamisilla tarkoitetaan verovelvollisen varsinaiseen toimintaa liittyvien suoritteiden luovutuksista syntyneitä saamia. Sen tarkemmin myyntisaamia ei ole määritelty hallituksen esityksessäkään. Annettu määritelmä jättää tulkinnanvaraisuutta siitä, mikä sitten on yhtiön varsinaista liiketoimintaa.

Saamisten arvonalentumista koskeva arviointi tulee tapahtua saamiskohtaisesti. Rahoitusomaisuudesta aiheutuneiden arvonalentumisen tekemisen edellytyksenä on arvonalenemisen lopullisuus. Myyntisaamisen arvonalennus voidaan tehdä, kun saaminen on käynyt epävarmaksi eli arvonalentumiselta ei vaadita lopullisuutta. Arvonalennuksen edellytyksenä on tällöin, että suoritusta ei perustellusti enää odoteta kertyvän.²⁰ Kun myyntisaamista ei ole lukuisista perimisyhteyksistä saatu perittyä, voidaan sitä pitää näyttönä siitä, että myyntisaaminen on käynyt epävarmaksi.

Koska kirjanpidon ja verotuksen välillä vallitsee kiinteä yhteys, on perusteltua, että yhteys koskee niin myyntisaamisten syntyperustetta kuin myös sen olemassaolo aikaa. Näin ollen myyntisaamisina tulisi pitää saamia, jotka on myös kirjanpidossa kirjattu myyntisaamisiksi. Jos myyntisaamisen katsotaan kirjanpidossa muuttuvan muuksi saamiseksi, tulisi samaa linjaa noudattaa myös vero-

²⁰ HE 203/1992, 1.3.6. Luottotappioiden vähentäminen.

tuksessa. Tilinpäätöstä laadittaessa rajanvetoa voi aiheutua siitä, tulisiko vanhoja myyntisaamisia käsitellä edelleen myyntisaamisena vai ennemminkin pitkäaikaisena lainasaamisena konserniyhtiöltä. Koska kirjanpidossakaan ei ole yksiselitteistä rajanvetoa näiden välillä, tulisi tilanteessa, jossa myyntisaamista kohdellaan edelleen tilinpäätöksessä hyvän kirjanpitotavan mukaisesti myyntisaamisena pitää lähtökohtana, että se on myös verotuksessa edelleen myyntisaaminen. Toisaalta taas, jos myyntisaaminen on kirjanpidossa siirretty pois myyntisaamisten ryhmästä muuksi saamiseksi, lienee vaikea perustella saamisen alkuperäisen luonteen säilymistä myös verotuksessa.²¹

Myyntisaamisen luonne on helpommin ymmärrettävissä tavarakaupassa, jossa konkreettinen tuote tai tavara luovutetaan esimerkiksi tytäryhtiölle. Kun tavara on luovutettu, syntyy emoyhtiölle saaminen, kunnes tytäryhtiö maksaa vastasuorituksen, yleensä rahana emoyhtiölle. Saaminen, joka koskee palvelua tai esimerkiksi rojalta voi olla vaikeammin ymmärrettävissä myyntisaamiseksi.

Tapauksessa KVL 050/2006 oli kyse siitä, oliko emoyhtiöllä oikeus vähentää verotuksessaan tytäryhtiöltään oleva saamisen arvonalentuminen. Tytäryhtiöltä veloitettiin konsernin emoyhtiöön keskitetystä koko konserni palvelevista toiminnoista aiheutuneet kustannukset siltä osin kuin emoyhtiön toiminnot hyödyttivät tytäryhtiötä. Tytäryhtiön ajauduttua taloudellisiin vaikeuksiin, emoyhtiö halusi vähentää tällaisen konsernin sisäiseen kustannusten veloitukseen perustuvan saamisen arvonalentumisen verotuksessaan. KVL lausui päätöksessään, ettei tällaista saamista voida pitää EVL:ssa tarkoitettuna myyntisaamisena. KHO kuitenkin kumosi päätöksen päätöksellään KHO 9.5.2007 T 1240.

Kyseisen päätöksen perusteella voitaneen siis sanoa, että myös management fee –tyyppisiä palveluveloituksia voidaan pitää myyntisaamisina. Päätöstä voidaan pitää perusteltuna, sillä usein konsernin emoyhtiöön on keskitetty koko konsernia palvelevia toimintoja, kuten markkinointi tai IT-toiminnot. Hallinnointi-

²¹ Viitala 2010, s. 92–93.

palveluiden lisäksi emoyhtiöllä ei ole välttämättä muuta varsinaista liiketoimintaa. Tällöin voidaan siis ajatella, että emoyhtiön varsinainen liiketoiminta on hallintopalveluiden tarjoaminen ja niiden veloituksesta johtuneet saamiset ovat emoyhtiölle tavanomaisista liiketoimista syntyneitä myyntisaamisia. Erilaisessa asemassa voi olla esimerkiksi tekijänoikeuskorvaus tilanteessa, jossa emoyhtiö omistaa valmistukseen liittyvät oikeudet ja tytäryhtiö on velvollinen maksamaan korvauksia sen perusteella emoyhtiölle. Tällöin tytäryhtiön asiakkailtaan veloitamaan hintaan on ns. kätkeyty myös tekijänoikeudesta maksettava korvaus, joka tilitetään emoyhtiölle. Selvää on, että tytäryhtiön myydessä tuotteitaan asiakkaille, tytäryhtiölle syntyy myyntisaaminen siltä osin kun korvausta ei heti saada. Jos tytäryhtiöllä ei ole kassassa riittävästi varoja maksaa myydystä tuotteesta tekijänoikeuskorvausta emoyhtiölle, syntyy emoyhtiölle saaminen tytäryhtiöltä. Ei voida täysin selväksi sanoa, että tällaisessa saamisessa on kyse myyntisaamisesta. Ottaen huomioon, että kyseessä ei liene kuitenkaan ainakaan lainasaaminen, voitaneen sanoa, että myös tällaista saamista tulisi lähtökohtaisesti pitää emoyhtiön kannalta myyntisaamisena.

2.3 Kirjanpidon ja verotuksen suhde

Tulon veronalaisuus ratkaistaan verolainsäädännön perusteella. Tulon veronalaisuuteen ei lähtökohtaisesti vaikuta se, miten tulo on kirjattu kirjanpitoon. Kirjanpito tuottaa edelleen sen informaationlähteen ja perustan, jonka pohjalta yrityksen elinkeinotoiminnan tulos lasketaan elinkeinoverolain säännösten mukaisesti. Kirjanpidon ja tilinpäätöksen yleisillä periaatteilla saattaa olla merkitystä myös verotuksen ja veronalaisen tulon muodostumisen kannalta, koska verotus perustuu olennaisilta osin kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä saatuihin tietoihin. Kirjanpidon ja tilinpäätöksen tulisi olla laadittu hyvän kirjanpitotavan mukaisesti ja antaa oikea ja riittävä kuva. Jos näin ei ole tai jos yleisiä tilinpäätösperiaatteita ei ole noudatettu, ei kirjanpitoa ja tilinpäätöstä voida pitää verotuksen perustana, joka voi johtaa pahimmillaan arvioverotukseen.²²

²² Leppiniemi – Walden, 2015, 5. Kirjanpidon ja verotuksen yhteensovittaminen: Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen yleisperiaatteet.

Vaikka periaatteessa kirjanpito ja verotus ovat kaksi erillistä järjestelmää, joita säätelee omat lakinsa, on kirjanpidon ja verotuksen laskennoilla laajat kytkennät toisiinsa. Kirjanpidon tarkoituksena on antaa oikea ja riittävä kuva yrityksen taloudellisesta asemasta ja tuloksen muodostumisesta. Elinkeinoverolaki nojautuu verotettavan tulos laskennan määrittämiseen. Yhteisenä voidaan nähdä se, että kummassakin normistossa pyritään nettotuloksen laskemiseen. Siten verotettavan tulon laskennassa veronalaisista tuloista vähennetään vähennyskelpoiset menot ja tulovero maksetaan näiden erotuksesta siinä tapauksessa, että voittoa syntyy eli veronalaisia tuloja on enemmän kuin vähennyskelpoisia menoja. Kirjanpidon ja verotuksen tuloslaskennalla on yhteys VML 3.2 §:ssä, jonka mukaan tilikausi tai kalenterivuonna päättyneet tilikauden muodostavat verovuoden ja verovelvollisen verotettava tulo lasketaan verovuosittain. Säännöksiis kytkee ajallisesti verotettavan tulon laskennan verovelvollisen kirjanpidon tuloslaskentaan, joka taas tapahtuu tilikausittain.²³

Varovaisuuden periaatetta tulee noudattaa kirjanpidossa, mutta verolainsäädännössä sitä ei tunneta. Se on ymmärrettävää huomioiden verotuksen fiskaalisen tavoitteen, sillä varovaisuuden noudattaminen verotuksessa saattaisi estää verotettavan tulon muodostumisen. Toisaalta voidaan nähdä, että periaatetta kuitenkin jossakin määrin noudatetaan myös verotuksessa, sillä onhan kirjanpidolla ja verotuksella useita tiiviitä nimenomaisesti jaksotusratkaisuja koskevia kytkentöjä.²⁴

Myyntisaamisten arvonalentumisen tekemisessä kirjanpidossa ja verotuksessa voitaneen lähtökohtaisesti noudattaa samaa jaksotusperiaatetta. Verotuksessa myyntisaamisen arvonalentumisen tekemiseen tarvittaneen todisteita kuten todistettavasti tuloksettomia perintäyrityksiä, kun taas kirjanpidossa varovaisuuden periaatteen noudattamisen mukaisesti saamisten arvosta tehdään vähennyksiä jo sillä perusteella, että se on ollut pitkään maksamatta erääntymisen

²³ Kukkonen – Walden 2015, I Liiketoiminnan aloitusvaihe: 4 Verotettavan tulon määrittäminen kirjanpidosta.

²⁴ Leppiniemi –Walden 2015, 5. Kirjanpidon ja verotuksen yhteensovittaminen: Yleiset tilinpäätösperiaatteet ja verotus: Varovaisuus: Varovaisuus ja erityinen varovaisuus kirjanpitoperiaatteina.

jälkeen. Tällöin merkitystä ei ole sillä, onko varsinaisiin perintätoimiin ryhdytty. Kirjanpidossa saamiset on lupa merkitä todennäköiseen arvoonsa taseeseen. Tämä tarkoittaa sitä, että arvonalentumista ei oteta huomioon varauksena vaan nimenomaan vähentämällä se kyseisen saatavan kirjanpitoarvosta.²⁵ Kirjanpidossa saamiset tulee arvostaa saamiskohtaisesti ja luottotappioriski tulee ottaa huomioon kunkin saamisen osalta erikseen. Myös muiden kuin myyntisaamisten arvonalentuminen tulee todennäköisesti vähennettäväksi kirjanpidossa aiemmin kuin verotuksessa, sillä verotuksessa muiden kuin myyntisaamisten arvonalentuminen edellyttää menetyksen lopullisuutta, kun taas kirjanpidossa vähennys voidaan tehdä silloin, kun todennäköinen arvonalentuminen on havaittavissa. Kirjanpidossa saamiset tulee arvostaa saamiskohtaisesti ja luottotappioriski tulee ottaa huomioon kunkin saamisen osalta erikseen.²⁶

²⁵ Leppiniemi – Walden 2015, 5. Kirjanpidon ja verotuksen yhteensovittaminen: Yleiset tilinpäätösperiaatteet ja verotus: Varovaisuus: Rahoitusomaisuuden arvostaminen.

²⁶ Leppiniemi – Walden 2015, 5. Kirjanpidon ja verotuksen yhteensovittaminen: Yleiset tilinpäätösperiaatteet ja verotus: Varovaisuus: Rahoitusomaisuuden arvostaminen.

3 Tulon veronalaisuus ja menon vähennyskelpoisuus

3.1 Tulon veronalaisuus

EVL 4 §:n mukaisesti elinkeinotoiminnan veronalaisia elinkeinotuloja ovat elinkeinotoiminnassa rahana tai rahanarvoisena etuutena saadut tulot. Yritys voi saada tulon lisäksi pääomaa, joka jakautuu omaan ja vieraaseen pääomaan. Vieraaseen pääomaan liittyy takaisinmaksuvelvollisuus sekä yleensä velvollisuus suorittaa korvausta tai korkoa. Omaan pääomaan voi myös liittyä omaan palautus sekä maksettu korvaus sijoitetusta pääomasta, jolloin omistajalla on yleensä oikeus saada osuuttaan vastaava osa yrityksen vuosivoitosta tai sen osasta osinkona, osuuspääomankorkona tai muuta voitto-osuutena. Oma tai vieraana pääomana saadut erät eivät ole EVL 4 §:ssä tarkoitettuja veroalaisia elinkeinotuloja.²⁷ Lähtökohtaisesti kaikki tulot ovat veronalaisia, ellei kyseisestä tulosta ole poikkeussäännöstä elinkeinoverolaissa. EVL 5 §:ssä on esimerkkiluettelo siitä, mitkä erät ovat 4 §:ssä mainittuja veronalaisia tuloja. Näitä on muun muassa vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuudesta sekä muista elinkeinossa käytetyistä aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä saadut luovutusvoitot ja muut vastikkeet 6a §:ssä säädetyin poikkeuksin ja elinkeinotoimintana harjoitetusta vuokraamisesta, työn tai palveluksen suorittamisesta ynnä muusta sellaisesta saadut korvaukset. Näin ollen voidaan katsoa, että lähtökohtaisesti yhtiön suoritemyynnissä syntyneet tulot ovat saajalleen veronalaista tuloa.

Aina ei ole kuitenkaan täysin selvää, milloin tiettyä suoritusta tai suorittamatta jättämistä pidetään veronalaisena tulona. Velallisen kannalta saatavasta luopuminen herättää kysymyksen, syntyykö velalliselle etu velan pienentymisen muodossa, kun velkoja luopuu saamisestaan. Arvosteltaessa edun veronalaisuutta, voidaan nähdä kaksi eri tapausta. Ensinäkin, jos saaminen kohdistuu selvästi maksamatta olevaan kauppahintaan, anteeksianto on yleensä katsottava ostohinnan alentumiseksi. Tällöin tapaukseen sovelletaan oikaisueriä koskevia säännöksiä.²⁸ Oikaisu voi kohdistua ainoastaan siihen tilikauteen, jona pää-

²⁷ Andersson – Penttilä, 2014, s. 89–93.

²⁸ Mattila 2014, s. 239.

tös velan anteeksiannosta on tehty. Aikaisempiin tilikausiin kohdistuvaa oikeusuerää käsitellään velan anteeksiantona, jolloin veronalaista tuloa ei synny siltä osin kuin ostovelka on velkojalle arvoton²⁹. Toiseksi, jos saaminen kohdistuu varsinaiseen velkaan, ratkaiseva tekijä veronalaisuuden kannalta on se, katsotaanko saaminen arvottomaksi. Oikeuskäytännössä etua ei ole pidetty veronalaisena siltä osin kuin saaminen on arvoton velkojalle³⁰. Velan anteeksianto, joka tapahtuu saneerausmenettelyn seurauksena, on saajalleen verovapaa etu, jonka arvo ei kuitenkaan yleensä voi olla suurempi kuin se määrä, jolla katetaan velallisen yhteisön oman pääoman negatiivisuus tai vältetään velallisen toiminnan loppuminen. Mikäli saneerausmenettely on aloitettu osapuolten yhteisestä hakemuksesta, on selvitettävä syntykö velalliselle veronalaista etua velan anteeksiannosta.³¹ Velan vanhentuessa se merkitsee velalliselle vapautumista velan suorittamisvelvollisuudesta, jolloin velallinen saa varallisuusasemaansa parantavan veronalaisen edun. Jos vanhentuminen on johtunut elinkeinotoiminnasta, voidaan velan vanhentumisesta syntyvää etua pitää velallisen elinkeinotulona.³²

Myyntisaaminen on yhtiön suoritemyynnistä syntynyt saaminen, johon ei ole saatu vastikkeena rahaa tai muuta suoritusta. EVL 19 §:n mukaan tulo on sen verovuoden tuottoa, jonka aikana se on saatu rahana, saamisena tai muuna rahanarvoisena etuutena. Näin ollen suoriteperusteen mukaisesti suoritemyynnistä aiheutunut saaminen on sen vuoden tuloa, jolloin se on syntynyt. Veronalaisena tulona verotetaan siten suoritusta, josta ei ole vielä saatu vastaavaa rahaa tai muuta vastasuoritusta. Mikäli myyntisaamisesta on tehty arvonalennus, jolloin se on vähennetty luottotappiona ja omaisuuden käypä arvo

²⁹ Ks. KHO 1998:47.

³⁰ KHO 2001 T 2610. Tapauksessa Pankki oli myöntänyt 26.6.1997 A Oy:lle selvitystilän välttämiseksi ja jatkamisedellytysten turvaamiseksi 7 000 000 markan akordin. Samassa yhteydessä oli 3 000 000 markan lainat muutettu pääomalainaksi. Kun otettiin huomioon, mitä A Oy:n tilinpäätöksistä 31.12.1996 ja 31.12.1997 ja asiassa muutoin, erityisesti A Oy:n pankin kanssa tekemän sopimuksen ehdoista ilmeni, akordin määrä, mikä tilinpäätöksen 31.12.1997 mukaan oli 7 000 956 markkaa, katsottiin olleen pankille kokonaisuudessaan, eikä vain selvitystilän välttämiseen tarvittun laskelmallisen 5 939 115 markan osalta, saatavasta luopumishetkellä arvoton eikä se siten ollut A Oy:lle veronalaista tuloa.

³¹ Verohallinnon yhtenäistämisohteet vuodelta 2013 toimitettavaa verotusta varten.

³² Myrsky – Malmgren 2014, s. 148.

verovuoden päättyessä on suurempi kuin saamisen vähentämättä oleva arvo, tulee arvonalennuksen palautus tehdä tuloon. Jos luottotappiona kirjatun saamisen maksu on todennäköinen, on vähennetty luottotappio palautettava tuloon ja lisättä saamisen arvoon. Saamisen käypä arvo tulee verotuksessakin määrittellä saamiskohtaisesti verovuoden päättyessä.³³ Oikeuskäytännössä pankin normaaliin yritysrahoitukseen liittyvät saamiset on katsottu kuuluvan myyntisaamisiin, vaikka pankki omistaisikin yli 10% velallisyhtiön osakepääomasta³⁴.

Erät, joita konserniyhtiöt suorittavat toisilleen, voivat olla sen luontoisia erä, että niitä ei voida pitää tavallisina pääomansijoituksena eikä myöskään vastikkeina saaduista suoritteista. Tällöin puhutaan konsernituesta, jonka tosiasialliset suoriteperusteet voivat olla moninaiset. Konsernituki voitaneen tilanteesta riippuen katsoa suoritukseksi, joka on saajayhtiölle veronalaista tuloa tai pääomansijoitus. Jos konsernituki ei välittömästi eikä välillisesti liity saajan tai muiden konserniyhtiöiden välisiin yksittäisiin liiketoimiin, on konsernituki voitu suorittaa saajayhtiön konsernin muiden yhtiöiden toimintaa muuten edistävän toiminnan vuoksi, jolloin tukea voitaneen pitää saajan veronalaisena tulona. Konsernituki on voitu myös suorittaa, jotta saajan heikosti menestynyt mutta vastaisuudessa tulokselliseksi odotettu toiminta turvattaisiin. Tällaisessa tilanteessa suoritus voitaneen katsoa pääomansijoituksen luontoiseksi eräksi, sillä yhtiön tulo- ja vieraalla pääomalla tapahtuva rahoitus ei ole osoittautunut riittäväksi, joten omistajayhtiön on annettava rahoitustukea konserniyhtiölleen. Jos konsernituen katsotaan olevan pääomansijoituksen luotonen erä, tulisi sitä käsitellä maksajayhtiön erotuksessa osakkeiden hankintamenoon aktivoitavana eränä.³⁵

3.2 Menon vähennyskelpoisuus

EVL 7 §:n mukaan vähennyskelpoista on elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset. Pääsäännön mukaisesti kaikki tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä aiheutuneet menot ovat laajasti

³³ Myrsky – Malmgren 2014, s. 148.

³⁴ Ks. KHO 2012 T 6 ja KVL 37/2005 sekä KVL 7/2011.

³⁵ Andersson- Penttilä 2014, s. 94–95.

vähennyskelpoisia elinkeinotoiminnassa. Vähennyskelpoisia ovat siten muun muassa sellaiset menot, jotka eivät ole johtaneet tulon kertymiseen tai säilyttämiseen, kunhan ne vain on suoritettu todellisessa ja vakaassa tulon hankkimis- tai säilyttämistarkoituksessa. Kun arvioidaan menon vähennyskelpoisuutta, tulisi lähtökohtana olla subjektiivinen arvioimistapa, jonka mukaan verovelvollisella on oikeus pyrkiä taloudelliseen tulokseen parhaaksi katsomallaan tavalla. Siten vähennyskelpoisuutta ei tulisi rajoittaa sen perusteella, onko meno kuten investointi, tuottanut tuloa vai.³⁶ EVL 7 §:n mukainen menetys voidaan nähdä menona, jolla ei ole ollut tavoiteltua vaikutusta tai vaikutus on syystä tai toisesta päätynyt. Menon tarkoituksena on ollut tulon hankkiminen, mutta tulo onkin realisoitunut menetyksenä, vastoin verovelvollisen tahtoa. Menetys, joka kohdistuu esimerkiksi rahoihin, saamisiin ja muihin rahoitusvaroihin ja tuloihin on EVL 7 §:n mukaan vähennyskelpoinen. Menetyksellä tarkoitetaan poikkeuksellisia arvonalennuksia. Näitä ovat esimerkiksi lainasaamisten lopulliset luottotappiot tai rikoksesta aiheutuneet tappiot. Menetyksen vähennyskelpoisuus täydentää liiketoiminnan harjoittamisen yhteydessä väistämättä toteutuvien riskien käsitettä varsinaisten menojen syntymisen lisäksi.³⁷ Velkojalle realisoituvia menetyksiä ovat saamisen arvonaleneminen eli luottotappio, takaustappio sekä velasta luopuminen eli akordi, joista säännellään EVL 17 §:n 2 kohdassa ja 16 §:n 7 kohdassa. EVL 7 §:n mukaisiksi vähennyskelpoisiksi menetyksiksi on säännelty 17 §:ssä muun muassa myyntisaamisten arvonalenemiset sekä muun rahoitusomaisuuden lopullisiksi todetut arvonalenemiset 16 §:ssä säädetyin poikkeuksin.³⁸

Tavallisesti jokainen yhtiö vähentää omat menonsa eli menon vähennyskelpoisuus kuuluu sille, kenen menosta tai menetyksestä on kyse. Konsernitilanteissa ei kuitenkaan aina ole selvää, että kenen konserniyhtiön menosta on kyse ja kenellä olisi siihen vähennysoikeus. Oman ongelmansa tähän tuo kansainväliset tilanteet, sillä eri maiden veroviranomaisilla voi olla erilaiset näkemykset sii-

³⁶ Myrsky – Malmgren 2014, s. 158.

³⁷ Kukkonen – Walden 2015, II: Normaalin liiketoiminnan aika: 1 Juoksevat menot: 1.1 Menojen vähennyskelpoisuus.

³⁸ Myrsky – Malmgren 2014, s. 200.

tä, kenelle meno kuuluisi kohdistaa. Kohdistamiskysymykseen liittyy myös siirtohinnoitteluproblematiikka, sillä menon kohdistamisen lisäksi tulee huomioida myös menon suuruuden määräytyminen.³⁹

Kuten todettua, vähennyskelpoisuuden perustana on vakaa tulonhankkimistarkoitus, joka ratkaisee, onko kysymyksessä luonnollinen vähennys vai ei.⁴⁰ Koska lähtökohtaisesti kaikki elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset ovat vähennyskelpoisia, voidaan menojen vähennyskelpoisuus siten nähdä laajana. Menon on oltava yleensä todellinen eli reaalinen. Fiktiivinen, laskennallinen meno, jota ei vastaa ulkopuoliselle rahana tai rahanarvoisena etuutena tapahtunut suoritus, ei kuitenkaan oikeuta vähennykseen.⁴¹ Menon vähennyskelpoisuuden vahvin peruste on menon tarkoitus ja tämän vuoksi keskeistä on todentaa tulonhankkimisen tarkoitus⁴². Näin ollen menon vähennyskelpoisuuteen ei tulisi olla vaikutusta sillä, onko meno tuottanut tuloa vai ei. Esimerkiksi myytäväksi tarkoitettujen tavaroiden ostomeno on vähennyskelpoinen, vaikka tavarat pilaantuisivatkin varastossa eikä niistä saataisi myyntituloa.

3.3 Saamisen arvonalentumisen vähennyskelpoisuus

EVL 17 § säännellään vähennyskelpoisista menetyksistä. Sen mukaan vähennyskelpoista ovat seuraavat erät 16 §:ssä säännellyin poikkeuksin:

- 1) rahoitusomaisuuteen kohdistuvasta kavalluksesta, varkaudesta tai muusta rikoksesta johtuneet menetykset;
- 2) myyntisaamisten arvonalenemiset sekä muun rahoitusomaisuuden lopullisiksi todetut arvonalenemiset;
- 3) vakuutus- ja eläkelaitosten vakuutusmaksusaamisista vakuutus- ja eläkelaitoksia koskevan lainsäädännön nojalla tuloslaskelman kuluksi merkityt

³⁹ Andersson – Penttilä , 2014, s. 273–274.

⁴⁰ Myrsky – Malmgrén, 2014, s. 159.

⁴¹ Myrsky – Malmgrén, 2014, s. 160.

⁴² Kukkonen Walden 2015, 1 Juoksevat menot: 1.1 Menojen vähennyskelpoisuus.

arvonalentumistappiot sekä muiden saamisten lopullisiksi todetut arvonalentumiset.

EVL 16 §:n 7 kohdan mukaan vähennyskelvottomia ovat EVL 6.1 §:n 1 kohdassa tarkoitetun yhteisön muiden saamisten kuin myyntisaamisten menetykset ja arvonalenemiset sellaiselta osakeyhtiöltä, josta verovelvollinen tai EVL 6b §:n 7 momentissa tarkoitetut konserniyhtiöt omistavat yksin tai yhdessä vähintään 10 % osakepääomasta. Vähennyskelvottomaksi on säännelty myös tällaiselle osakeyhtiölle annettu konsernituki sekä muut vastaavat osakeyhtiön taloudellisen aseman parantamiseksi ilman vastasuoritusta suoritetut menot. Huomattava on lisäksi, että myyntisaamisena arvonalentumiskirjauksen muodossa ei saa vähentää eriä, joissa tosiasiallisesti on kyse osakkeen hankintamenosta⁴³.

Muiden kuin myyntisaamisten, kuten rahoitusomaisuuteen kuuluvien saamisten arvonalentumisten vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on menetyksen lopullisuus. Näyttönä tästä voidaan pitää esimerkiksi konkurssituomiota tai muuten todettua maksukyvyttömyyttä.⁴⁴ Kuitenkaan ainoastaan konkurssin aloittaminen ei vielä osoita menetyksen sellaista lopullisuutta, että se olisi vähennyskelpoinen verotuksessa⁴⁵. Tavanomaisen myyntisaamisen arvonalentumisen lopullisuus ei ole vaade arvonalentumisen vähentämiselle, vaan myyntisaamisen arvonalentuminen voidaan vähentää verotuksessa silloin, kun arvonalentuminen on ilmeinen. Osoituksen tästä voidaan pitää sitä, että saamista ei ole useista perimisy yrityksistä huolimatta maksettu.⁴⁶ Toisaalta on huomattava, että mikäli verotuksessa vähennyskelpoiseksi hyväksytty luottotappio osoittautuu myöhemmin aiheettomaksi, tulee se lukea veroalaiseksi oikaisueräksi sinä verovuonna, jona aiheettomuus on todettu EVL 5a §:n mukaisesti. EVL 16 §:n 7 kohdassa ei rajoiteta sitä, miten menetys ja arvonalentuminen syntyy tai realisoidaan. Tämän vuoksi vähennyskelvoton lainasaamisen arvonalentuminen tai

⁴³ Andersson – Penttilä 2014, s. 419.

⁴⁴ Myrsky – Malmgren 2014, s. 202.

⁴⁵ Ks. KHO 1971 T 4865.

⁴⁶ Verohallinnon yhtenäistämishje verovuodelta 2013 toimitettavaa verotusta varten.

menetys voi syntyä myös silloin, kun saaminen luovutetaan sen pääomaa alemmalla hinnalla.⁴⁷

EVL 16 §:n 7 kohdan poikkeuksella menon vähennyskelpoisuuteen on liityntäkohta käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittojen verovapautta koskevaan sääntelyyn, sillä se on lisätty EVL:in samaan aikaan EVL 6b §:n kanssa. Liityntäkohtana voidaan nähdä myös säännökseen sisältyvä viittaus kyseiseen lainkohtaan. Vaikka EVL 16 § 7 kohta liittyykin osittain käyttöomaisuusosakkeiden luovutuksiin, ei säännöksen soveltamista ole kuitenkaan rajattu pelkästään niihin tilanteisiin, jossa velallisyhtiön osakkeet kuuluvat yhtiön käyttöomaisuuteen. EVL 16 § 7 kohta voi soveltua myös esimerkiksi tilanteessa, jossa pankilla on saaminen yhtiöltä, jonka osakkeet kuuluvat pankin sijoitusomaisuuteen. Huomioiden säännöksen tarkoitus, tämä on kuitenkin hieman ongelmallinen, sillä sijoitusomaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutushinta on normaalilla tavalla veronalaista tuloa.⁴⁸ Säännös menojen ja menetysten vähennyskeltvottomuudesta on otettu EVL 16 §:ään, joka koskee luonnollisia vähennyksiä eikä EVL 6b §:ään, johon se on sidottu. Näin ollen EVL 16 §:ssä mainitut erät ovat vähennyskeltvottomia siitä riippumatta, luovutetaanko kohdeyhtiötä vai ei.⁴⁹

Myyntisaamisten arvonalentumiselta ei vaadita lopullisuutta vaan arvonalentumista tulisi arvostella saamiskohtaisesti, mutta arvonalentuminen tulisi hyväksyä suurin piirtein samoin edellytyksen kuin hyvän kirjanpitotavan mukaan kirjataan vastaavat arvonalentumiset kirjanpidossa⁵⁰. Huomioitavaa on, että hallituksen esityksessä mainitaan, että konserniyhtiöiden tavanomaisista keskinäisistä liiketoimista aiheutuneiden saatavien menetysten tai arvonalennusten vähennyskelpoisuutta ei ole ollut tarkoitus rajoittaa, jolloin normaalien myyntisaamisten menetykset ja arvonalentumiset ovat edelleen vähennyskelpoisia.⁵¹ Myyntisaamiselle maksettava korko ei ole kuitenkaan EVL 16 §:n 7 kohdassa mainit-

⁴⁷ Andersson – Penttilä 2014, s. 418.

⁴⁸ Andersson – Penttilä, 2014, s. 412–423.

⁴⁹ Kukkonen – Walden 2015, 4 Erityiset tulo- ja menoerät: 4.9 Konsernituki ja muut vastaavat erät.

⁵⁰ Andersson – Penttilä, 2014, s. 439–440.

⁵¹ HE 92/2004, vp. s. 64.

tu myyntisaaminen vaan vähennyskelvoton korkosaaminen⁵². Monesti yhtiöllä on useita myyntisaamia ja useita velallisia, jonka vuoksi arvonalenemista koskevan arvioinnin on tapahduttava saamiskohtaisesti. Käytännössä saamiskohmainen selvittely voi olla hankalaa, etenkin jos myyntisaamia on paljon ja ne ovat summaltaan pieniä eriä. Tämän vuoksi olisi suotavaa, että esimerkiksi yrityksen esittämä tilastollinen näyttö useammalta aikaisemmalta vuodelta riittäisi myyntisaamisten arvonalentumisen hyväksymiseen.⁵³

Saamisen perimisestä voidaan myös luopua. Saatavasta luopumisena voidaan nähdä kaksi eri tilannetta; toisessa anteeksianto kohdistuu maksamatta olevaan kauppahintaan, jolloin kyseessä on lähinnä ostohinnan alentaminen ja tapaukseen soveltuu oikaisueripä koskevat säännökset. Toisena tapauksena voidaan nähdä erillisen velan anteeksianto, joka voidaan nähdä rahoitustapahtuma. Rahoitukseen liittyvät toiminnot ovat elinkeinotoimintaa, jolloin yrityksen niistä rahana tai rahanarvoisena etuutena saamat suorituksetkin on periaatteessa veronalaiseksi tuloksi katsottavaa.⁵⁴ Oikaisueriä koskee EVL 18.1 §:n 1 kohdan säännös, jonka mukaisesti vähennyskelpoisia elinkeinotoiminnan menoja ovat vuosi- ja vaihtoalennukset, osto- ja myyntihyvitykset ynnä muut sellaiset oikaisuerät sekä osuuskunnan ostojen ja myyntien taikka niihin rinnastettavien suoritusten perusteella jakama ylijäämänpalautus kokonaisuudessaan. Oikaisuerällä oikaistaan liian suurena maksettu meno todellisuutta vastaavaksi.

3.4 Menetyksen vähennyskelpoisuus

Myös menetykset ovat verotuksessa vähennyskelpoisia EVL 16 §:ssä sekä EVL 17 §:ssä mainituin poikkeuksin. Menetykset kohdistuu yleensä rahoihin, saamisiin ja muihin rahoitusvaroihin. Menetykset aiheutuu verovelvollisesta riippumattomista syistä ja menetyksen taustalla on myös tarkoituksena ollut tulon hankkiminen. Ainoastaan menetykset, jotka liittyvät elinkeinotoimintaan ovat verotuksessa

⁵² Ks. KHO 2013:26.

⁵³ Myrsky – Malmgren 2014, s. 202.

⁵⁴ Andersson – Penttilä, 2014, s. 99.

vähennyskelpoisia. Näin ollen esimerkiksi, jos lainananto osakkaalle on tapahtunut osakkaan eikä yhtiön intressissä, saamista ei pidetä liikeomaisuutena. Tällaisen saamisen menetys ei ole vähennyskelpoinen.⁵⁵ EVL 17 §:ssä mainitaan menetyksen esimerkkeinä rahoitusomaisuuteen kohdistuva kavallus, varkaus tai muusta rikoksesta johtunut menetys. Menon ja menetyksen välistä eroa voidaan kuvata sanomalla, että meno yleensä suoritetaan vapaaehtoisesti, mutta menetys syntyy vastoin verovelvollisen tahtoa. Tällainenkaan erottelu ei ole tarkka, mutta monet tyypilliset menetykset kuuluvat tällä tavalla määritellyn menetyksen alaan.⁵⁶ Myös takauksesta aiheutunut lopullinen menetys on oikeuskäytännössä katsottu vähennyskelvottomaksi, vaikka yhtiölle olisikin maksettu takausprovisiota.

Tapauksessa Itä-Suomen HaO 13.1.2015 T 15/0036/1 (ei julk.) X Oy on omistanut kokonaisuudessaan tytäryhtiönsä osakkeet, joten yhtiön ja tytäryhtiön välillä vallitsi EVL 16 §:n 7 kohdassa tarkoitettu vähintään kymmenen prosentin omistusosuus. Yhtiö oli antanut takauksen tytäryhtiölle tämän liiketoimintaansa varten hankkimien pankkitakausten ja pankkitilin luottolimiitin vakuudeksi. Yhtiö oli myös laskuttanut tytäryhtiöltään kuukausittain 3000 euron hallinnointipalkkion, joka oli tarkoitettu sisältäneen korvauksen myös tytäryhtiölle annetuista takauksista. Tytäryhtiön maksukyvyttömyyden vuoksi yhtiö oli suorittanut takauksen perusteella tytäryhtiön velan pankille. Takauksen perusteella tapahtunut suoritus on muodostunut lopulliseksi menetykseksi yhtiölle, koska konkurssiin asetettu tytäryhtiö ei ole pystynyt maksamaan emoyhtiölle takausvastuun realisoitumisen perusteella syntynyttä saatavaa. Yhtiöllä oli tytäryhtiöltään oleva takautumissaaminen, jossa on kyse vähennyskelvottomuuden piiriin kuuluva konsernisaamisesta. Sillä, että tytäryhtiö on maksanut takausprovisiota emoyhtiölle, ei ole merkitystä. Näin ollen sen vähennyskelpoisuus voitiin evätä EVL 16 § 7 kohdan perus-

⁵⁵ Verohallinnon yhtenäistämishjeet vuodelta 2013 toimitettavaa verotusta varten, s. 33.

⁵⁶ Andersson – Penttilä 2014, s. 265–266.

teella. Sanotun konsernisaamisen vähennyskelpoisuudelle ei ole merkitystä sillä, onko tytäryhtiö maksanut takausprovisiota yhtiölle.

Tapaus tuo esille sen, että myös takautumissaaminen rinnastuu vähennyskeltottomaan konsernisaamiseen. Vaikka emoyhtiö olikin saanut takausprovisiota annetusta takauksesta, jonka yhtiö on asianmukaisesti tulouttanut veronalaisena elinkeinotoiminnan tulonaan, ei sillä ollut merkitystä vähennyskelpoisuuden kannalta. Hakijayhtiö lienee ajatellut, että realisoitunut takaustappio rinnastuisi tulon oikaisuerään, ottaen huomioon, että takauksesta saatu takausprovisio oli tuloutettu yhtiön tulona. Lisäksi yhtiö oli esittänyt, että takausvastuu eroaa olennaisesti tytäryhtiölle suoraan annetusta rahalainasta, varsinkin tässä tapauksessa, kun takaukset oli annettu tytäryhtiön tavarantoimituksista muodostuneiden tilivelkojen vakuudeksi. Huomattavaa on, että HaO ei ottanut kantaa siihen, rinnastuuko takautumissaaminen varsinaisesti lainasaamiseen vaan katsoi sen olevan vähennyskeltoton konsernisaaminen.

Toisaalta hieman erisuuntaisena päätöksenä voidaan nähdä KVL:n päätös 043/2009, jossa kysymys oli siitä, voiko A Oy vähentää vuosikuluja verotuksessa C Oy:lle maksamansa korvauksen, jolla vielä realisoitumaton vastuu hakemuksessa mainitusta takausvelvoitteesta on siirretty C Oy:lle. Takausvastuun syntyessä A Oy oli omistanut 25 prosenttia B Oy:n osakkeista. A Oy oli myynyt myöhemmin B Oy:n osakkeet C Oy:lle. B Oy:n huonon taloudellisen tilanteen vuoksi A Oy:lle maksettu korvaus B Oy:n osakkeista oli ollut nimellinen summa. Osakkeiden myynnin yhteydessä A Oy halusi vapautua takausvastuustaan, jonka vuoksi A Oy maksoi C Oy:lle korvauksen. Korvaus maksettiin, koska C Oy:n asema takaajana huononi sen jäädessä ainoaksi takaajaksi velalle ja takausvastuille. Takausvastuusta vapautumisesta oli sovittu C Oy:n kanssa B Oy:n osakkeista luopumisen yhteydessä. Mikäli takauksesta ei olisi sovittu mitään, olisi A Oy osakekaupasta huolimatta edelleen takaajana B Oy:n velalle. KVL:n näkemyksen mukaan kyseessä on A Oy:n perspektiivistä takaustappiosta eli menetyksestä, jo-

ka A Oy:lle on aiheutunut sen antamasta takauksesta johtuen. Mikäli A Oy olisi joutunut maksamaan B Oy:n puolesta velkaa takauksen vuoksi, sisältyisi tästä syntynyt takautumissaaminen myös näihin saamisiin ja vasta silloin sen mahdollinen myöhempi menetys arvioitaisiin saamisten menetyksiä koskevien säännösten perusteella⁵⁷. A Oy:n takausvastuu oli päättynyt ja takauksen antamisesta aiheutunut tappio oli realisoitunut yhtiön maksettua korvauksen C Oy:lle. Tappio oli lopullinen, koska A Oy:lle ei jäänyt mitään takautumis- tai vastaavaa oikeutta takausvastuusta vapautumisen jälkeen. KVL on näin ollen lausunut, että A Oy:lla on oikeus vähentää takaustappio EVL 7 §:n mukaisesti.

Tapauksessa oli kyse kolmannelle osapuolelle maksetusta suorituksesta, jolla maksajayhtiö on vapautunut tälle kolmannelle osapuolelle siirretystä takausvastuusta. Kyseessä ei siten ole ollut takaajan maksettavaksi realisoitunut takausvastuuseen perustuva suoritus velkojalle.

⁵⁷ Ks. esim. KVL 38/2005.

4 Myyntisaamiset konsernissa

4.1 Yleistä konserniverotuksesta

Osakeyhtiö muotoisen yrityksen kannalta sillä, millainen omistus- ja toimintarakenne yhtiöllä on, on vaikutusta myös yhtiön verotukseen. Klassisesti voidaan puhua jaosta yhden yhtiön omistusrakenteeseen ja kahden tai useamman yhtiön omistusrakenteeseen, jolloin puhutaan konsernista.⁵⁸ On yhä tavallisempaa, että pienimuotoisessakin osakeyhtiöyrittämisessä siirrytään konsernimuotoon. Konsernissa on voitu yhtiöittää erillistoimintoja ja konsernissa voi olla useampia portaita ja samalla tasolla useita sisaryhtiöitä. Verotuksessa lähtökohta konsernin verotuksessa on erillisysperiaate, joka tarkoittaa jokaisen konserniin kuuluvan yhtiön tuloksen laskemista erikseen ja siten pääsääntöisesti myös verotuksen erillisyyttä. Tämän vuoksi ongelmat konserniverotuksessa ovat menojen ja tulojen kohdistamisongelmat sekä tuloksen järjestelykeinojen verovaikutukset.⁵⁹ Erillisyyden periaatteen vuoksi käypää arvoa on käytettävä konsernin sisäisissä liiketoimissa ja toimien vastattava sitä, miten riippumattomatkin osapuolet toimisivat.

Puhuttaessa konsernin sisäisistä myyntisaamisista täytyy huomioida myös konsernin käsitteen määrittely. Vanhastaan Suomen verolainsäädännössä konsernin käsite on ollut ainoastaan konserniavustuslaissa. EVL 16 § 7 kohdan mukaan konsernilla tarkoitetaan EVL 6 b §:n 7 kohdan mukaista konserniyhtiötä. Sen mukaan konserniin kuuluvat yhtiöt, joissa kaikissa yhdellä tai useammalla luonnollisella henkilöllä, oikeushenkilöllä tai näillä yhdessä on OYL 8 luvun 12 §:ssä tarkoitettua määräysvaltaa vastaava määräysvalta. Edelleen OYL 8 luvun 12 §:n mukaan jos osakeyhtiöllä on KPL 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta toisessa kotimaisessa tai ulkomaisessa yhteisössä tai säätiössä, osakeyhtiö on emoyhtiö ja määräysvallassa oleva on tytäryhteisö. Emoyhtiö tytäryhteisöineen muodostaa konsernin. Osakeyhtiöllä on määräysvalta toisessa yhteisössä tai säätiössä myös silloin, kun osakeyhtiöllä yhdessä yhden tai useamman ty-

⁵⁸ Kukkonen – Walden 2010, s. 11.

⁵⁹ Ks. konserniverotuksen erillisyydestä Kukkonen – Walden, 2010, s. 46–47.

täryhteisönsä kanssa taikka tytäryhteisöllä yksin tai yhdessä muiden tytäryhteisöjen kanssa on KPL 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta siinä.

KPL 1 luvun 6 §:n mukaan, jos kirjanpitovelvollisella on 5 §:n mukainen määräysvalta kohdeyrityksessä, on edellinen emoyritys ja jälkimmäinen tytäryritys. Emoyritys tytäryrityksineen muodostaa konsernin. Emoyritystä ja sen tytäryrityksiä kutsutaan tässä laissa konserniyrityksiksi. Määräysvalta voi 5 §:n mukaan muodostua, kun toisella kirjanpitovelvollisella on yli puolet kohdeyrityksen kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä ja äänten enemmistö perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin tai muuhun sopimukseen. Määräysvalta voi syntyä myös jos kohdeyrityksellä on oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä kohdeyrityksen hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä tai toimielimessä, jolla on tämä oikeus ja oikeus perustuu samoihin seikkoihin kuin edellä tarkoitettu äänten enemmistö.

Konsernin määrittelyn liityntäkohta EVL 18 §:n 7 kohtaan tarkoittaa sitä, että omistusyhteyttä koskeva vaatimus koskee osuutta osakepääomasta. Oikeuskäytännössä osakkeiden tuottamalle äänimäärälle ei ole siten annettu merkitystä, jonka vuoksi EVL 16 §:n 7 kohdan soveltaminen edellyttää konserniyhtiöiden vähintään 10 prosentin omistusosuutta sen yhtiön osakepääomasta, jolta saaminen on ollut.⁶⁰

Tapauksessa Helsingin HaO 31.10.2014 14/0970/6 oli kyse siitä, oliko velkojan A Oy Ab:n lainasaaminen B Oy:ltä syntynyt yhtiöiden kuulussa samaan konserniin ja oliko kyseisen lainasaamisen menetys vähennyskelpoinen A Oy Ab:n verotuksessa. B Oy oli omistanut välillisesti

⁶⁰ Ks. KHO 2014:8. Tapauksessa A omisti X Oy:n osakekannan kokonaan ja Y Oy:n osakekannasta 65%. KHO katsoi, ettei X Oy:n Y Oy:ltä olleiden lainasaamisten menetyksen vähennyskelpoisuutta voitu evätä EVL 16 §:n 7 kohdan nojalla, koska A:lla oli molemmissa yhtiöissä määräysvalta. Verosaajien oikeudenvallontayksikkö esitti valituksessaan, että lain esitöistä olisi tehtävä johtopäätös, jonka mukaan EVL 16 § 7 kohdan viittauksen lain 6 b §:n 7 mom. tarkoituksena on laajentaa konserniyhtiökäsite myös luonnollisten henkilöiden määräysvallan kautta muodostuviin konsernisuhteisiin. KHO kuitenkin kumosi tämän oikeudenvallontayksikön johtopäätöksen virheellisenä.

ruotsalaisen C AB:n kautta A Oy Ab:n koko osakekannan aina 23.12.2009 asti, jolloin se myi C AB:n osakkeet ulkopuoliselle D Oy:lle. B Oy:n osakekannan oli pääosin omistanut luxemburgilainen holdingyhtiö E, jonka osakekannan oli omistanut caymansaarelainen holdingyhtiö F. Osakekaupan myötä B Oy:n välillisesti omistama A Oy Ab:n omistus siirtyi toiseen konserniin. A Oy Ab oli tilikauden 1.1.–31.12.2011 veroilmoituksen tulolaskelmalla ilmoittanut muina rahoituskuluina 32 231 932,42 e, johon sisältyi 13 670 000 euron alaskirjaus B Oy:ltä olleen lainasaamisen menetystä. Hallinto-oikeus totesi, että lainvalmisteluaineistossa konsernin käsitteen rajaamista pelkästään OYL:n määrittelyyn ei voitu pitää perusteltuna, sillä lainvalmisteluaineistossa ei ole määritelty erikseen määräysvaltaa käyttävää luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä eikä luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön kotimaisuutta ole myöskään mainittu säännöksen soveltamisen edellytykseksi. Näin ollen ratkaisevana oli pidettävä sitä, käyttikö kotimainen osakeyhtiö tai jokin muu taho tosiasiallista määräysvaltaa yhtiössä.

Kyseisessä tapauksessa luxemburgilaisen holdingyhtiön E:n osakekannan omistavalla caymansaarelaisella holdingyhtiö F:lla on ollut määräysvalta välittömästi E:ssä sekä välillisesti myös velkojayhtiö A Oy Ab:ssä sekä velallisyhtiö B Oy:ssä. Hallinto-oikeus katsoi, että Luxemburgilainen E oli EVL 16 §:n 7 kohdassa tarkoitettu konserniyhtiö ja koska E oli omistanut vähintään kymmenen prosentti B Oy:stä, oli lainasaamisen katsottava syntyneet A Oy Ab:n ja B Oy:n kuuluessa samaan konserniin. Näin ollen kyseisen lainasaamisen menetys ei ollut A Oy Ab:n verotuksessa vähennyskelpoinen meno.

Hallinto-oikeus korosti päätöksessään sitä, että oli huomioitava, että E oli EU:n jäsenvaltiossa toimiva yhtiö. Lisäksi hallinto-oikeus viittaisi päätöksessään siihen, että myös Ruotsissa EVL 16 §:n 7 kohtaa vastaava säännös saamisen vähennyskelvottomuudesta koskee yleisesti intressiyhteisyydessä olevia yhtiötä. Näin ollen tapauksessa jää hieman epäsel-

väksi se, olisiko ratkaisu ollut toinen, jos E olisi ollut kolmannessa maissa toimiva yhtiö. Kuitenkin päätöksen perusteella näyttäisi siltä, että EVL 16 §:n 7 kohdan mukainen konsernikäsite on laajempi kuin OYL:ssa mainittu konserni.

Elinkeinoverotuksessa keskeisenä konsernikäsitteenä voidaan pitää KonsavL:n 3 §:n mukaista määritelmää, jonka mukaan konsernista on kyse, kun osakeyhtiö tai osuuskunta omistaa vähintään 90 prosenttia osakeyhtiön tai osuuskunnan osakepääomasta tai osuuksista.

EVL 16 § 7 kohdan soveltamisen kannalta merkitystä ei ole sillä, onko konsernisuhde ollut voimassa alaskirjauksen tekohetkellä. Olennaista on se, onko konsernisuhde ollut voimassa saamisen syntyhetkellä. Jos esimerkiksi tytäryhtiön osakkeet luovutetaan konsernin ulkopuoliselle taholle ja saaminen siirtyy uudelle omistajalle ja kyseinen saaminen todetaan myöhemmin arvottomaksi ja siitä tehdään arvonalentumiskirjaus, tulee arvonalentumisen vähennyskelpoisuutta tarkastella EVL 16 §:n 7 kohdan mukaan. Mikäli EVL 16 §:n 7 kohdan mukainen konsernisuhde on ollut voimassa saamisen syntyhetkellä, ei muun kuin myyntisaamisen arvonalentuminen ole vähennyskelpoinen. Saamisen menetyksen vähennyskelvottomuuteen ei vaikuta se, että lainkohdassa tarkoitetun omistussuhteen aikana kertynyt saaminen kirjataan kuluksi vasta osakkeiden myyntiajankohdan jälkeen. Laina- ja korkosaamiset eivät ole myöskään mainitussa lainkohdassa tarkoitettuja myyntisaamisia.⁶¹

⁶¹ Ks. KHO 2013:26. Tapauksessa X Oy aikoi luovuttaa kaikki täysin omistamansa tytäryhtiön osakkeet sekä tältä tytäryhtiöltä olevan saamisensa yhdellä luovutustoimella samalle X -konsernin ulkopuoliselle luovutuksensaajalle. Kauppakirjan mukaan lainasaaminen siirrettiin saamisen nimellisarvoa merkittävästi alemmalla hinnalla. Osakkeiden luovutustoimessa oli kysymys käyttöomaisuusosakkeista, jotka voitiin luovuttaa verovapaasti, minkä vuoksi osakkeiden luovutuksesta syntyvä luovutustappio ei ollut X Oy:n verotuksessa vähennyskelpoinen meno. Lisäksi Helsingin HaO 28.10.2008 08/1550/3, jossa myös päädyttiin siihen, että takaus- ja lainasaamiset olivat syntyneet yhtiöiden ollessa omistussuhteessa, joten ne ovat verotuksessa 16 §:n 7 kohdan mukaan vähennyskelvottomia.

4.2 Konsernituen suhde myyntisaamisiin

Konsernituelle ei löydy määritelmää verolainsäädännöstä eikä sitä ole käytetty ennen 16 §:n 7 kohdan säätämistä. Yleensä konserniyhtiöt suorittavat toisilleen pääomansijoituksia tai vastikkeita saaduista suoritteista. Vastikkeet, joita ei voida pitää pääomansijoituksena eikä vastikkeena saaduista suoritteista voivat olla konsernitueksi katsottava erä. Konsernitueksi katsottava erä voi olla esimerkiksi kyseessä silloin, kun konserniyhtiölle myydään suoritteita niin alhaiseen hintaan, että sen toiminnan kannattavuus on siitä kärsinyt ja tuen tarve on sen vuoksi syntynyt. Konserniyhtiö on saattanut ostaa myös muiden konserniin kuuluvien yhtiöiden suoritteita ylihintaan, jonka vuoksi sen taloudellinen asema on heikentynyt.⁶² Konsernitueksessa on kyse menojen oikeasta kohdistamisesta. Konsernin sisäisissä transaktioissa tulojen ja menojen kohdistaminen oikealle verovelvolliselle on tärkeää menojen saamiseksi vähennyskelpoiseksi. Kohdistamisessa tulee huomioida sekä taloudellinen että muodollisjuridinen liittymä. Taloudellisella liittymällä tarkoitetaan sitä, että kohdistamisen perusteita harkittaessa selvitetään se, kenen tulon hankkimista meno edistää tai kuka on tehnyt suoritteen, josta tulo kertyy. Muodollisjuridisessa liittymässä huomio keskitetään oikeudelliseen näkökulmaan ja tarkastelulla selvitetään se, kuka on tulon oikeudellinen vastaanottaja ja vastaavasti menon oikeudellinen suorittaja.⁶³

Kuten aiemmin on esitetty, yhtiö voi saada EVL 4 §:n mukaisesti elinkeinotoiminnan veronalaisena elinkeinotulona rahana tai rahanarvoisena etuutena saatuja tuloja. Tämän lisäksi yhtiö voi saada pääomaa. Näin ollen yhtiön saama suoritus on joko lähtökohtaisesti veronalaista tuloa, ellei kyseistä tuloerää ole erikseen säädetty verovapaaksi tai ellei kyseessä ole pääomansijoitus. Pääoman luonteisen tuloerän ja veronalaisen tulon välinen rajanveto-ongelma voi nousta esille myös konsernitueksi luonnehdittavien erien oikeudellisessa arvioinnissa. Vaikka saatu konsernituki olisikin kirjattu omaa pääomaa hyvittäen, on mahdollista, että se katsotaan veronalaiseksi tuloksi, jos se suoritetaan saajan konsernin muille yrityksille maksamien korkeiden hintojen tai konsernin muilta

⁶² Andersson – Penttilä 2014, s. 93–93.

⁶³ Mehtonen 2005, s. 206.

yrityksiltä perimien alhaisten hintojen vaikutuksen eliminoimiseksi tai muuten korvaukseksi konsernin saamista suoritteista.⁶⁴ Tästä rajanvetotilanteesta voidaan mainita seuraava KHO:n päätös:

Tapauksessa KHO 2006 T 1311 Ruotsissa yleisesti verovelvollinen B AB oli aikonut suorittaa suomalaiselle tytäryhtiölleen A Oyj:lle vastikkeettoman ja ehdottoman aktieägartillskott -nimisen erän A Oyj:n oman pääoman tilanteen parantamiseksi ja konsernin sisäisten korollisten velkojen maksamiseksi. Kyseinen suoritus kirjattiin A Oyj:n taseella vapaaseen omaan pääomaan. KHO katsoi, että aktieägartillskott –suoritus ei ollut A Oyj:lle veronalaista tuloa, vaan kyseessä oli EVL 6.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettu yhteisön muuna pääomansijoituksena saama erä.

Kun arvioidaan, onko tulossa kyse konsernituesta vai pääomansijoituksen luonteisesta erästä, avustuksen saajan ja antajan kannanottojen tulisi olla yhdenmukaisia. Myös erän kirjanpidollisen käsittelyn sekä verovelvollisen verokohtelua koskevan vaatimuksen tulisi olla yhdenmukaisia. Kirjanpidossa erää tulisi käsitellä tulokseen vaikuttamattomana sijoituksena ja saajan puolella tulokseen vaikuttamattomana eränä, jotta erää voitaisiin pitää pääomansijoituksena. Jos taas erää on käsitelty kirjanpidossa tulosvaikutteisesti, mutta veroviranomaiset myöhemmin esimerkiksi verotarkastuksen yhteydessä arvioivat sitä pääomansijoituksen luonteisena eränä, on perusteltua katsoa, että erän vähennyskelpoisuuden epääminen antajan verotuksessa johtaa myös siihen, ettei erää voida pitää saajalleen veronalaisena.⁶⁵

EVL 16 §:n 7 kohdan mukaan toiselle konserniyhtiölle annettu konsernituki sekä muut vastaavat osakeyhtiön taloudellisen aseman parantamiseksi annetut suo-

⁶⁴ Tikka ym. 2000, 7. Tulon veronalaisuus: Pääomasijoitukset: Osakepääomana yms saadut pääomansijoitukset: Konsernituki, jossa viitataan KVL:n ratkaisuun 1972/132. Tapauksessa ulkomainen yhtiö luopui suomalaiselta tytäryhtiöltään olevasta suurehkoista tavaravelasta kertyneine korkoineen. Vastaava määrä oli tarkoitus siirtää rakennusrahastoon, josta yhtiökokous päättäisi, ettei sillä saisi kattaa juoksevia menoja eikä voitonjakoa. Siirtoa ei pidetty EVL 6 §:n 2 kohdassa tarkoitettuna pääomansijoituksena.

⁶⁵ Tikka ym. 2000, Konserniverotus: Konsernituki hinnoittelussa ja velan anteeksiantossa: Arviointi EVL:n mukaan: Vastike – pääomansijoitus.

ritukset ovat antajalleen vähennyskelvoton meno. Näiden kulujen vähennyskelvottomuuden edellytykset ovat samat kuin muiden kuin myyntisaamistenkin vähennyskelvottomuuden edellytykset. EVL 16 §:n 7 kohdan mukaisesti konsernituki on vähennyskelvoton, kun tuen antaa muu kuin pääomasijoitustoimintaa harjoittava osakeyhtiö, osuuskunta, säästöpankki tai keskinäinen vakuutusyhtiö ja tuen saajana on osakeyhtiö. Lisäksi tuen antavan verovelvollisen tai EVL 6b §:ssä tarkoitetut konserniyhtiön tulee omistaa yksin tai yhdessä vähintään 10 prosenttia saavan osakeyhtiön osakepääomasta. Tämä konsernitukea koskeva säännös on periaatteessa vain menon vähentämisoikeuden poistava säännös, joten näin ollen konsernituki voi olla antajayhtiölle luonteeltaan paitsi meno myös saamatta jätetty tulo⁶⁶. Toisen suuntaisena näkemyksenä on myös esitetty, että konsernituesta ei voitaisi puhua silloin, kun kyseessä on emoyhtiön saamatta jäänyt tulo kuten annettu koroton tai alikorkoinen laina. Tämä voidaan johtaa siitä, että laki puhuu selvästi menoista ja konsernitukea koskeva säännös on sijoitettu vähennyskelvottomia menoja koskevaan pykälään. Tällaisissa tilanteissa voi tulla VML 31 § huomioitavaksi. Jos irtaudutaan lain sanamuodosta ja lain systematiikasta ja painotetaan sen sijaan lainsäädännön tarkoitusta, voidaan konsernituen-käsitteen katsoa koskevan myös perimättä jätettyä tuloa.⁶⁷

Vähennyskelvottomuus perustuu ajatukseen siitä, että tällaiset osakeyhtiön taloudellisen aseman parantamiseksi annetut vastikkeettomat suoritukset eivät ole sen luovuttajan tulonhankkimisintressissä suoritettavia eriä, vaan kyse on lähinnä pääomasijoituksista. Konsernitukea käytetään konsernitalanteissa yleensä silloin, kun konserniavustuksen antaminen ei ole mahdollista, joka tarkoittaa sitä, että jokin konserniavustuslain edellytyksistä ei täyty. Tämä voi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa konserniavustus halutaan antaa ulkomaiselle konserniyhtiölle. Se, millaisessa muodossa taloudellisen aseman parantamiseksi annettu suoritus on, ei ole lähtökohtaisesti lainkaan merkitystä vähennyskelvottomuuden kannalta. Näin ollen säännös koskee siten myös esimerkiksi lainan anteeksiantoa ja menetystä tai erilaisten kustannusten kattami-

⁶⁶ Näin Kukkonen – Walden, 2015: 4 Erityiset tulo- ja menoerät: 4.9 Konsernituki ja muut vastaavat erät.

⁶⁷ Näin Andersson – Penttilä 2014, s. 419.

seksi suoritettua suoraa tukea.⁶⁸ Kuten mainittua, konsernituen vähennyskel-
poisuuden epäämällä on liityntäkohta EVL 6b §:ään. Tytäryhtiön ollessa hei-
kossa taloudellisessa tilanteessa, selvitystilauhka olisi voitu yleensä välttää si-
joitetulla riittävällä omalla pääomalla tai tekemällä lisäpääomansijoitus. Jotta
käyttöomaisuusosakkeiden hankintamenon vähennyskelvottomuutta koskevaa
säännöstä ei voisi kiertää maksamalla konsernitukea pääomasijoituksen ase-
masta, on konsernituki sekä muut konsernituen luonteiset, toisen yhtiön talou-
dellisen aseman parantamiseksi suoritettut erät säädetty vähennyskelvottomiksi.
⁶⁹ Oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa konsernituelle on yleensä tarkoi-
tettu sitä, että konsernin sisäisissä transaktioissa ja niissä käytetyissä hinnoissa
on toisinaan poikettu siitä, mitä toisistaan riippumattomat osapuolet olisivat vas-
taavassa tapauksessa sopineet. Tällöin kyse on voinut olla hinnoittelun lisäksi
myös alennusten ja hyvitysten muodoista, erilaisten menojen maksuista, erilai-
sina tukina ja avustuksina annetuista suoritteista tai lainojen ja saamisten an-
teeksiantamisesta tai korottomista lainoista.⁷⁰

Säännöksessä mainittuna vähennyskelvottomana konsernitukena pidetään
myös konsernin sisällä tapahtuneita luovutuksia siltä osin kuin niihin sisältyy
ylihintaa, sillä konsernitukea ei ole tarkoitettu tehdä hyväksyttäväksi alihinnoitte-
lunkaan muodossa. Tämän vuoksi tällaisissa tilanteissa ilmeneviin hinnoittelu-
poikkeamiin voitaneen puuttua VML 28 §:n ja 31 §:n perusteella. VML 28 § voisi
tulla sovellettavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa konsernin sisäinen verovapaa
osakeluovutus sisältää konsernitukea käyvän arvon ylittävän hinnan muodossa.
Tällaiseen konsernituen antamiseen saattaa liittyä osakkeiden edelleen luovut-
taminen, jossa tavoitteena on tappion vähentäminen verotuksessa. Tällöin tulisi
huomioon ottaa se, onko toimenpiteeseen ryhdytty siinä tarkoituksessa, että
verosta vapauduttaisiin. VML 28 § voi tulla sovellettavaksi toimiin, joilla tavoitel-
laan veroetua esimerkiksi vaiheittaisin toimin tai hinnoittelupoikkeamin tilan-

⁶⁸ Kukkonen – Walden 2010, s. 155-156.

⁶⁹ Kukkonen – Walden 2015, 4 Erityiset tulo- ja menoerät: 4.0 Konsernituki ja muut vastaavat erät.

⁷⁰ Ks. Konsernituen määrittelystä tarkemmin Hellberg 2013, s. 23.

teessa, jossa suoritetuille toimille ei kokonaisuutena arvioiden ole osoitettavissa verotuksesta riippumattomia liiketaloudellisia perusteita.⁷¹

Konsernituki ei usein ole saajalleen veronalaista tuloa, jonka lisäksi suoritettaessa konsernituki ulkomaiselle yhtiölle, ei tuki tule verotettavaksi Suomessa. Tällaisia suorituksia ei voida vähentää antajan verotuksessa verojärjestelmän johdonmukaisuuden vuoksi. Voitaneen myös esittää, että periaatteessa saajan tulona verotettavat suoritukset tulisi olla vähennettävissä antajan verotuksessa. Näin ei kuitenkaan ole, sillä konsernituki ei ole vähennyskelpoinen miltään osin.⁷² Seuraavassa esitetyssä Korkeimman hallinto-oikeuden julkaisemattomassa ratkaisussa on otettu siihen kantaa, voidaanko myyntisaamisen alaskirjauksen vuoksi tapahtunut tulon menetys katsoa konserniyhtiön taloudellisen aseman parantamiseksi annetuksi tueksi.

Tapauksessa KHO 12.9.2013 T 2887 (ei julk.) Uudenmaan yritysvero-toimisto oli tehnyt oikaisupäätöksen verovelvollisen vahingoksi verotarkastuskertomuksen perusteella koskien verovuotta 2006, jolloin A Oy:n verovuoden 2006 elinkeinotoiminnan tuloon oli lisätty tulosta rasittaen poistetut B Inc. –nimiseltä yhtiöltä olleet 1,8 miljoonan euron myyntisaamiset. Lisäksi yhtiölle oli määrätty 50 000 euron veronkorotus. Uudenmaan verotuksen oikaisulautakunta oli hylännyt A Oy:n asiassa tekemän oikaisuvaatimuksen. A Oy oli vaatinut yhdysvaltalaiselta tytäryhtiöltään olevien myyntisaamisten arvonalennuksen katsomista verotuksessa vähennyskelpoiseksi kuluksi ja veronkorotuksen poistamista. A Oy valitti asiasta hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeus muutti oikaisulautakunnan päätöstä ainoastaan määrätyn veronkorotuksen osalta alentamalla sen 20 000 euroon ja hylkäsi valituksen enemmälti.

A Oy:llä oli ollut tytäryhtiö mm. Yhdysvalloissa, Kiinassa, Virossa ja Isossa-Britanniassa. Verotarkastuksen asiakirjojen mukaan konsernin

⁷¹ Verohallinnon ohje: Yhteisön osakkeiden luovutusten verokohtelu 16.8.2012.

⁷² Kukkonen – Walden 2010, s. 156.

toiminta oli järjestetty niin, että emoyhtiö A Oy oli myynyt komponentteja tytäryhtiölleen ja tytäryhtiöt myivät valmiit tuotteet emoyhtiölle, joka myi tuotteet asiakkaille. A Oy oli omistanut kokonaisuudessaan yhdysvaltalaisen B:n osakekannan, joka oli harjoittanut Suomessa suunniteltujen tuotteiden valmistustoimintaa. B:n vuosina 2005 ja 2006 päättyneiden tilikausien tulos oli ollut tappiollinen ja vuoden 2006 tilikauden taseen mukaan yhtiön oma pääoma oli ollut n. 8 miljoonaa USA:n dollaria negatiivinen. A Oy ei ollut perinyt B:ltä rojaltia B:n tappiollisuudesta johtuen ja yhtiön selvitystilaan ajautumisen ehkäisemiseksi. A Oy:n kirjanpidossa B:n valmistamien tuotteiden ostojen ja myyntien oli ollut läpilaskutusena ilman katetta eli yhtiön kirjaama ostohinta oli mahdollisia valuuttakurssieroja lukuun ottamatta vastannut lopulliselta asiakkaalta perittyä myyntihintaa. Yhdysvalloissa toimineen B:n toimintaa oli siirretty vuoden 2006 aikana Kiinaan ja Viroon.

A Oy on tehnyt kirjanpidossaan vuodelta 2006 1,8 miljoonan euron myyntisaamisten poistokirjauksen, jota on perusteltu tytäryhtiön pitkään jatkuneella tappiollisuudella ja maksukyvyttömyydellä. Samalla on kirjattu myös tytäryhtiöltä olleen lainasaamisen arvonalennus 1,9 miljoonaa euroa, jota A Oy ei ollut vaatinut vähennettäväksi verotuksessaan. Myyntisaamiset olivat syntyneet ajalla 22.1.2004–30.10.2006 A Oy:n komponenttimyynnistä tytäryhtiölleen. Samaan aikaan emoyhtiöllä oli ollut huomattavasti suuremmissa määrin tytäryhtiön valmistamien tuotteiden läpilaskutusta. Vuonna 2005 päättyneellä tilikaudella ostot tytäryhtiöltä olivat olleet 9,7 miljoonaa euroa ja vuonna 2006 päättyneellä tilikaudella 3,7 miljoonaa euroa. A Oy oli vielä kesäkuuhun 2004 asti kuitannut myyntisaamisia ostovelkojaan vastaan.

Verotarkastuskertomuksessa on esitetty, että elinkeinoverolaissa tarkoitettujen myyntisaamisten ovat yhtiön varsinaiseen toimintaan liittyvien suoritteiden myynnistä syntyneitä saamisia ja että emoyhtiön laskuttaessa keskitetyn ostotoiminnan vuoksi tytäryhtiön komponenttiosastoja kyse ei

ole tällöin emoyhtiön varsinaiseen toimintaan liittyvästä suoritemyyntistä, jolloin kyse on muusta saamisesta kuin myyntisaamisesta. Saatavien menetyksessä oli ollut tosiasiallisesti kyse konserniyhtiön taloudellisesta tukemisesta, joka on verotuksessa vähennyskelvotonta konsernitukea.

Yhtiö oli vastineessaan esittänyt, että tytäryhtiö ei ollut maksukyvyttömyytensä vuoksi voinut maksaa kauppahintaa ja normaalitilanteessa laskujaan maksamaan kykenemätön ostaja ajautuisi vastaavissa olosuhteissa konkurssiin. Tässä tapauksessa tytäryhtiön ajamista konkurssiin ei kuitenkaan pidetty mahdollisen ratkaisuna ja kun saamisen säilyttämiselle A Oy:n taseessa ei myöskään ollut edellytyksiä, jouduttiin saamisesta tekemään arvonalennuskirjaus pitkään jatkuneen tappiollisuuden ja sitä seuranneen maksukyvyttömyyden perusteella.

Hallinto-oikeus katsoi, että saamisen perimättä ja kuittaamatta jättämisessä ja niiden menetysten kirjaamisessa on tosiasiallisesti ollut kyse elinkeinotulon verotuksessa vähennyskelvottomasta konsernituesta eikä EVL 17 §:n 2 kohdassa tarkoitettuna vähennyskelpoisesta myyntisaamisten menetyksestä.

Yhtiö oli KHO:lle esittämässään valituksessa esittänyt perusteluina, että liiketoimintaa harjoittavalla konsernilla on oikeus organisoida toimintansa parhaaksi katsomallaan tavalla, joka on verotuksellinen selviö, jota ei ole tarpeen erityisesti perustella. Lisäksi yhtiö oli esittänyt, että tytäryhtiön toiminta Yhdysvalloissa oli ollut alun perin kannattavaa, mutta markkinoilla tapahtuneet muutokset käänsivät sen tappiolliseksi eikä tämän jälkeen tytäryhtiön toimintaa oltu enää saatu voitolliseksi. A Oy:n johto oli noudattanut normaalia huolellisuusvelvollisuutta seurattessaan hankkeen kehitystä ja arvioidessaan hankkeen eri vaiheissa valmistustoimintaa harjoittavan tytäryhtiön tulevaisuuden näkymiä, mahdollisuutta katkaista tappiokierre ja perusteita odottaa toiminnan kääntymistä voi-

tolliseksi. Tappioiden minimoimiseksi toiminta oltiin lopetettu vuonna 2006.

Yhtiö oli myös korostanut, että koska A Oy:n toimintamalli oli ollut liike-toiminnallisesti täysin normaali, on selvää, että valituksen kohteena olevat saamiset ovat lähtökohtaisesti myyntisaamisia. Yhtiön mukaan olisi erittäin poikkeuksellista, jos koko toimintamalli mitätöitäisiin verotuksessa sellaisin vaikutuksin, että myyntisaamisen luonteen omaavat saamiset selitettäisiin jo alun perin konsernituen kaltaisen järjestelyn epäitsestäiseksi osaksi, jota ei voida arvioida sellaisenaan myyntisaamisen käsitteen ehdoilla. Vaikka tytäryhtiön oma pääoma on painunut negatiiviseksi, ei sillä voida perustella tytäryhtiön vastikkeetonta tukemista, sillä Yhdysvalloissa negatiivinen omapääoma ei johda konkurssiin.

KHO oli päätöksen perusteluissaan tuonut esille, että A Oy:n komponenttimyynnistä syntyneet saamiset ovat olleet A Oy:n varsinaisesta suoritetuotannosta syntyneitä saatavia, samoin kuin A Oy:n tytäryhtiölleen myymistä palveluista sekä läpilaskutuseristä syntyneet saatavat. Myyntisaamisia vastaava erä oli jo kirjattu A Oy:n tuloksi ja kun näitä saatavia ei tytäryhtiön tappiollisuuden vuoksi oltu saatu perittyä, kyseessä on myyntituottojen korjauserä. Tässä suhteessa ei ole merkitystä sillä, miten pitkään tytäryhtiön toiminta on tappiollista. Sillä seikalla, että B:llä oli ollut samanaikaisesti emoyhtiöltään tytäryhtiön varsinaiseen suoritetuotantoon liittyviä saatavia, ei ollut merkitystä, sillä myyntisaatavien arvonalennusta tulee arvioida saatavakohtaisesti. Näin ollen A Oy:llä on ollut oikeus vähentää verotuksessaan B:ltä olleiden myyntisaamisten arvonalenemiset EVL 7 §:n ja EVL 17 §:n 2 kohdan perusteella.

4.3 Konsernilainat

EVL 16 §:n 7 kohdan mukaan konserniyhtiöltä olevien muiden kuin myyntisaamisten arvonalentumiset on vähennyskelpoisia. Tämä voi muodostua ongelmalliseksi tilanteessa, jossa konsernin sisäisiä lainoja siirretään esimerkiksi lainojen keskittämiseksi konsernin rahoitusyhtiöön. Siirto voidaan toteuttaa esimerkiksi apporttiedoin rahoitusyhtiön osakkeita vastaan tai konsernin sisäisenä myyntinä rahoitusyhtiölle. Mikäli siirtotilanteessa lainan markkina-arvo alittaa sen nimellisarvon, ei erotusta saada kirjata verotuksessa vähennyskelpoisena kuluna EVL 16:n § 7 kohdan mukaisesti, mikäli kyseessä on etuyhteisyriyten välillä tapahtuva siirto. Toisaalta myöhemmin uudelle velkojalle voi muodostua lainasta veronalaista tuloa lainan nimellisarvon ja luovutushetken nimellisarvon välisestä erotuksesta. Tämä aiheuttaa konsernille epäsymmetrisen tilanteen, koska lainan luovutus konsernissa voi aiheuttaa luovutushetkellä vähennyskelvottoman menon ja myöhemmin veronalaisen tulon.⁷³

Konserniyhtiöiden välillä annetun lainan menetys voi tulla esille esimerkiksi konserniyhtiön ajautuessa maksuvaikeuksiin tai saneerausmenettelyyn. Tällöin velkoja saattaa antaa lainan osittain tai kokonaan anteeksi, jotta velallisyhtiön toimintaedellytykset voitaisiin turvata. Laina voidaan antaa anteeksi myös konkurssitilanteessa. Tällainen lainan menetys on siten EVL 16 §:n 7 kohdan mukaisesti vähennyskelvoton lainan antajalle.⁷⁴ Ongelmallisimpina voidaan nähdä tilanteet, joissa konsernin sisäiset myyntisaamiset ovat jääneet maksamatta pitkäksi aikaa ilman, että niitä olisi uudelleenjärjestelty esimerkiksi rahoitukseksi.⁷⁵ Myyntisaaminen voinee muuttua pitkäaikaiseksi rahoituslainaksi, jos saaminen on ollut pitkään avoimena.⁷⁶ Toisaalta taas, jos tarkoituksena on ollut ainoastaan konserniyhtiön taloudellinen tukeminen, voitaisiin myyntisaamisen menetys katsoa konsernitueksi.

⁷³ Viitala – Ahonen 2011, s. 285.

⁷⁴ Lahdenperä 2012, s. 431.

⁷⁵ Viitala – Ahonen 2011, s. 287.

⁷⁶ Näin Immonen 2005, s.7.

Kuten kappaleessa 3.4 Menetyksen vähennyskelpoisuus on todettu konsernin sisäisiin rahoitusjärjestelyihin voi liittymä monesti se, että emoyhtiö antaa takauksen tytäryhtiönsä pankista saadulle lainalle. Jos tytäryhtiö joutuukin maksuvaikkeuksiin, voi emoyhtiölle aiheutua suoritusvelvollisuus pankille antamansa takauksen perusteella. Tällöin emoyhtiölle syntyy regressiosaatava tytäryhtiöltään, joten emoyhtiölle ei vielä tässä vaiheessa synny menetystä. Jos tytäryhtiö ei kuitenkaan pysty suoriutumaan velvoitteestaan emoyhtiötä kohtaan, syntyy emoyhtiölle tällöin vähennyskelvoton konsernisaaminen.

4.4 VML 28 § soveltuminen myyntisaamisten arvonalentumisen vähennyskelpoisuuden arvioinnissa

VML 28.1 §:n mukaan, jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa. Jos kauppahinta, muu vastike tai suoritus aika on kauppa- tai muussa sopimuksessa määrätty taikka muuhun toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, voidaan verotettava tulo ja omaisuus arvioida. On mahdollista, että myyntisaamisten arvonalentumisten vähennyskelpoisuuteen verotuksessa voitaisiin puuttua VML 28 §:n perusteella sen vuoksi, että vanhojen myyntisaamisten luonteen ei voitaisi katsoa enää vastaavan asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Tällaiset tapaukset koskevat tyypillisesti tilanteita, joissa yhdistyvät yhtäältä tytäryhtiön heikko taloudellinen tilanne ja rahoituksellinen asema ja toisaalta myyntisaamisten suuri määrä ja pitkäkestoisuus.⁷⁷ VML 28 § voi tulla sovellettavaksi erityisesti silloin, kun tavoitellaan perusteettomia veroetuja ja tarkoituksena on suoritettavasta verosta vapautuminen. Huomioitavaksi tulee erityisesti toimet, joilla tavoitellaan veroetua esimerkiksi vaiheittaisin toimin tai hinnoittelupoik-

⁷⁷ Viitala – Ahonen 2011, s. 288.

keamin tilanteessa, jossa suoritetuille toimille ei kokonaisuutena arvioiden ole osoitettavissa verotuksesta riippumattomia liiketaloudellisia perusteita.⁷⁸

Oikaisulautakuntakäytännössä kynnys VML 28 §:n soveltumiseen on kuitenkin ollut korkea tällaisissa tilanteissa. Näin ollen pitkäänkään maksamatta olleita myyntisaamisia on voitu katsoa vähennyskelpoisiksi, jos niiden on voitu katsoa syntyhetken arvioinnin perusteella olevan tavanomaisia myyntisaamisia. On mahdollista, että riski VML 28 §:n soveltumisesta voi kasvaa, jos myyntiä luotolla jatketaan edelleen tytäryhtiölle, vaikka erääntyneiden myyntisaamisten määrä on suuri ja emoyhtiö on tietoinen tytäryhtiönsä heikosta talous- ja rahoitustilanteesta. Tällaisessa tapauksessa myyntisaamisten tosiasiallisen luonteen voitaisiin ajatella lähenevän yhtiön taloudelliseksi tukemiseksi annettua yleisrahoitusta.⁷⁹

Samoin, jos konserniyhtiöltä olevien myyntisaamisten ehdot ovat muista asiakkaista poikkeavia, ja jos tällaisten myyntisaamisten määrä jatkuvasti kasvaa eikä saamisia ryhdytä perimistöimin perimään takaisin, saatetaan myyntisaamisten alaskirjauksen vähennyskelpoisuuteen puuttua VML 28 §:n perusteella viitaten, että kyseessä on konsernituki. Huomattava on myös, että myyntisaamisten alaskirjauksen yhteydessä ei saa vähentää tosiasiallisesti osakkeen hankintamenoksi katsottavia eriä.⁸⁰

VML 28 §:n soveltaminen voinee tulla kysymykseen tilanteessa, jossa konsernisuhde on ollut aikaisemmin voimassa sellaisella hetkellä, kun menetyksen tosiasiallisesti realisoivasta toimesta on sitovasti sovittu osapuolten kesken tai osapuolet ovat muuten olleet yhteysymmärryksessä asiasta. Osapuolet ovat voineet sopia asiasta esimerkiksi sopimuksella, joka tarkoittaa tosiasiallisesti lähes aina myöhemmin tapahtuvaa saamisen alaskirjausta. Näin ollen uudelleenjärjestelyn tarkoituksena ei ole ollut aidosti maksaa takaisin lainaa tai saamista, mikä konkretisoituu sillä, että korko jää jo heti järjestelyn aluksi maksa-

⁷⁸ Tikka ym. 2000, 14. Käyttöomaisuus: Rakennukset, osakkeet ym.: Luvun liitteet: Veronkiertosäännös (VML 28 §)

⁷⁹ Näin Viitala - Ahonen, s. 288.

⁸⁰ Andersson – Penttilä 2014, s. 418–419.

matta ja laina lyhentämättä. Realisoitunutta maksuliikennettä ja sovittua järjestelyä tulee silloin arvioida kokonaisvaltaisesti vallitsevan sopimuskokonaisuuden kannalta, jolloin keskeisessä asemassa ovat järjestelyn liiketaloudelliset syyt. Toisaalta yksittäisessä tulkintatilanteessa on ratkaisevaa, mitä lyhennyksestä on sovittu, miten lainan takaisinmaksua voidaan tosiasiallisesti arvioida liiketaloudellisesti kannalta ja, kuinka todennäköistä lainan takaisinmaksu on. Tämän lisäksi tulee arvioida, onko sopimuksessa sovittu korosta tai sen suuruudesta.⁸¹ Myyntisaamisten arvonalentumisen vähennyskelpoisuuden taustalla on verotetun erän oikaiseminen vastaamaan reaalityilannetta. Lainkohdassa ei kuitenkaan ole mainintaa siitä, miten olisi suhtauduttava tällaisten saamisten luovutus-toimella realisoituun tappioon. Tällaiseen tilanteeseen on jouduttu ottamaan kantaa seuraavassa KHO:n antamassa ratkaisussa.

Tapauksessa KHO 2005 T 2916 X Oy aikoi luovuttaa kaikki täysin omistamansa tytäryhtiön osakkeet sekä tältä tytäryhtiöltä olevan saamisensa yhdellä luovutustoimella samalle X -konsernin ulkopuoliselle luovutuksensaajalle. Kauppakirjan mukaan lainasaaminen siirrettiin saamisen nimellisarvoa merkittävästi alemmalla hinnalla. Osakkeiden luovutus-toimessa oli kysymys käyttöomaisuusosakkeista, jotka voitiin luovuttaa verovapaasti, minkä vuoksi osakkeiden luovutuksesta syntyvä luovutus-tappio ei ollut X Oy:n verotuksessa vähennyskelpoinen meno.

Keskusverolautakunta oli lausunut päätöksessään, että rahoitusomaisuuteen kuuluvien saatavien vähennyskelpoisuudesta säädetään EVL 17 §:n 2 kohdassa, jonka mukaan vähennyskelpoista on muun rahoitusomaisuuden kuin myyntisaamisten lopullisiksi todetut arvonalentumiset. Konserniyhtiöltä olevan muun saamisen kuin myyntisaamisen menetys on EVL 16 §:n 7 kohdan säännöksen mukaan vähennyskelvoton. Koska kyseisten osakkeiden ja lainasaamisen luovutus oli tapahtunut yhdellä luovutustoimella samojen luovuttaja- ja ostajatahojen välillä, katsoi KVL luovutustoimen muodostavan yhden kokonaisuuden. Näin

⁸¹ Salmikivi – Sääski Keskitalo 2014, s. 69–70.

ollen X Oy ei voinut vähentää luovutuksen yhteydessä realisoitunutta lainasaamisen menetystä verotuksessaan. KHO ei muuttanut KVL:n antamaa päätöstä. KHO viittasi päätöksessään EVL 17 §:n 2 kohdan ja 16 §:n 7 kohdan lisäksi myös VML 28 §:ään. Tämä viittasi siihen, että kauppahinnan allokointia osakkeille olisi voitu pitää keinotekoisena.

Tapauksessa jäi hieman epäselväksi, mihin saamisen luovutuksen yhteydessä realisoituneen arvonalentumisen vähennyskelpoisuuden epääminen perustui. On mahdollista, että päätös perustui VML 28 §:n soveltamiseen sillä perusteella, että kauppahintaa olisi keinotekoisesti allokoitu saamiselta osakkeille suurentaen siten saamisen luovutuksesta syntyvää mahdollisesti verotuksessa vähennyskelpoista tappiota ja samaan aikaan osakkeiden luovutushinta olisi verovapaa ja hankintameno vähennyskelvoton.⁸²

⁸² Ks. tarkemmin päätöksen perusteluista Lahdenperä 2012, s. 432.

5 Myyntisaamisen luonteen muuttuminen

5.1 Myyntisaamisen luonteen muuttuminen osapuolten sopimuksesta

Epäselvää on, voidaanko myyntisaamisten luonteen katsoa muuttuvan, mikäli tosiasialliset olosuhteet ovat muuttuneet esimerkiksi osapuolten välisen sopimuksen vuoksi tai ajan kulumisen vuoksi. Seuraavassa Rovaniemen hallinto-oikeuden antamassa ratkaisussa oli kysymys siitä, muuttuuko myyntisaamisten luonne lainasaamiseksi sen vuoksi, että osapuolet ovat nimenneet myyntisaamiset lainasaamiseksi ja sopineet maksujärjestelystä. Kyseisessä päätöksessä Verohallinto oli verotusta toimittaessaan katsonut, että kun osapuolet olivat sopineet myyntisaamisen muuttumisesta lainasaamiseksi, olisi sillä myös saata- van luonteeseen vaikuttava merkitys. Tämän vuoksi lainasaaminen tulisi vähennuskelpoiseksi vasta, kun sen menetys on realisoitunut lopullisesti. Rovaniemen hallinto-oikeus katsoi, että saamisen nimeäminen lainaksi ei muuttanut sen tosiasiallista luonnetta. Kun otettiin huomioon se, että saaminen oli syntynyt yhtiön tavanomaisesta suoritemyynnistä, oli sitä edelleen pidettävä myyntisaamisena. Rovaniemen hallinto-oikeuden päätös osoittaa sen, että saamista tulee tarkastella sen tosiasiallisen luonteen perusteella, eikä ainoastaan luokitella sitä sen mukaan, millä osapuolet ovat sen nimenneet. Toki tämä pätee myös niin päin, että esimerkiksi tosiasiallinen lainasaaminen on voitu nimetä myyntisaamiseksi, jotta se voitaisiin vähentää verotuksessa.

Tapauksessa Rovaniemen HaO 10.7.2012 T 12/0267/1 A Oy oli ollut urakoitsijana B Ay:n rakennuttamassa kauppakeskuksessa. Urakasta syntyneet myyntisaamiset olivat käyneet epävarmoiksi vuoden 2008 aikana. B Ay:lle oli annettu konkurssiuhkainen maksukehotus, minkä jälkeen yhtiön ja sen velkojien välillä oli 10.2.2009 tehty vapaaehtoinen velkajärjestelysopimus, jossa A Oy oli ollut osapuolena. Sopimuksen mukaan A Oy:llä B Ay:ltä olevista 763 454,45 euron myyntisaamisista sovittiin maksettavaksi 458 072,67 euron suuruinen osa. B Ay vapautettiin maksamasta loppuosasta myyntisaamisista eli 305 381,78 eurosta sitä vastaan, että sen yhtiömiehet ottivat erikseen laadittavien velkakirjojen

mukaan vastattavakseen myyntisaamisten jäljellä olevasta määrästä. Velka tuli suoritettavaksi 2-4 vuoden kuluttua kiinteistön myynnin yhteydessä, mikäli kauppahinnasta kertyisi varoja riittävästi vakuusvelkojen suorituksen jälkeen. Velalle tuli maksaa korkoa 3 prosenttia. Sopimuksen mukaan maksamatta oleva saaminen lakkaisi olemasta avoimen yhtiön yhtiömiesten velkaa, mikäli kiinteistön myyntihinta ei riittänyt vakuusvelkojen jälkeen saamisen kattamiseen. A Oy oli tilinpäätöksessä 31.12.2008 kirjannut luottotappiona kuluksi yhtiömiesten vastattavaksi jääneen velan, joka oli arvonlisäverottomana 250 381,95 euroa. Luottotappiokirjaus hyväksyttiin myös vuoden 2008 verotuksessa.

Verotusta vuodelta 2009 toimitettaessa katsottiin, että vaikka arvonalennuskirjaukselle verovuodelta 2008 oli voinut olla perusteita, luottotappiona kirjattu määrä oli muuttunut edellä mainitun sopimuksen vuoksi epävarmasta saamisesta lainasaamiseksi, joka voitiin kirjata luottotappioksi vasta kun se todetaan lopulliseksi. Sen vuoksi yhtiön vuoden 2009 elinkeinotuloon oli palautettu 250 381,95 euroa.

Hallinto-oikeus totesi, että syynä arvonalennuksen palauttamiseen verovuoden 2009 elinkeinotuloon oli ollut se, että urakkasaamisten oli katsottu vuonna 2009 muuttuneen myyntisaamisista pitkäaikaiseksi velaksi eli muuksi rahoitusomaisuudeksi, jonka arvonalennus on EVL 17 §:n 2 kohdan mukaan verotuksessa vähennyskelpoinen vasta, kun se on lopullinen.

Asiassa oli kuitenkin otettava huomioon, että kyseessä olevissa urakkasaamisissa oli toteutetun velkajärjestelyn jälkeenkin tosiasiasa kyse yhtiön varsinaiseen toimintaan liittyvistä suoritteista syntyneistä saamisista, jotka olivat EVL 19 §:n 1 momentin mukaan tulleet yhtiössä jo aiemmin tuloutetuiksi. Tähän nähden sillä seikalla, että osa urakkasaamisista oli velkajärjestelysopimuksessa nimetty velkakirjavelaksi, ei ollut sellaista saamisten alkuperäistä luonnetta muuttavaa merkitystä, että A

Oyj:n vuonna 2008 tekemä arvonalennuskirjaus voitaisiin pelkästään tällä perusteella palauttaa yhtiön verovuoden 2009 elinkeinotuloon EVL 17 §:n 2 kohdan perusteella. Yhtiön elinkeinotulosta oli siten poistettava siihen lisätyt 250 381,95 euroa.

Myös KHO on ottanut kantaa siihen, voidaanko konsernin sisäisestä laskutuksesta syntyneen myyntisaamisen luonteen katsoa muuttuvan niin, että myyntisaaminen ei ole verotuksessa vähennyskelpoinen kulu.

Tapauksessa KHO 21.1.2014 T 127 (ei julk.) oli kyse siitä, että Konserniverokeskus oli toimittaessaan A Oyj:n verotusta verovuodelta 2008 katsonut A Oyj:n veroilmoituksellaan vähentämät tytäryhtiöltään olevien 6 miljoonan euron myyntisaamisten arvonalennukset vähennyskelvottomiksi, koska niiden katsottiin olevan tosiasialliseltaan luonteeltaan VML 28 §:n perusteella tytäryhtiön taloudelliseksi tukemiseksi annetuiksi lainsaamisiksi, jotka eivät ole verotuksessa vähennyskelpoisia EVL 16 §:n 7 kohdan perusteella. Konserniverokeskuksen verotuksen oikaisulautakunta hyväksyi A Oyj: vaatimuksen tytäryhtiöltä olleiden myyntisaamisten arvonalennusten vähentämisen verotuksessa. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö valitti asiasta hallinto-oikeuteen ja Helsingin hallinto-oikeus hyväksyi Veronsaajien oikeudenvallontayksikön valituksen, kumosi oikaisulautakunnan päätöksen ja saattoi voimaan aikaisemmin toimitetun verotuksen.

Asiassa esitetyn selvityksen mukaan A Oyj:n tytäryhtiö B Ltda aloitti toimintansa toukokuussa 5 ja C S.A. helmikuussa 2007. B on A Oyj:n kokonaan omistama tytäryhtiö ja C puolestaan B:n täysin omistama tytäryhtiö. B:n ja C:n toiminnan käynnistymisen edellytyksenä oli, että A Oyj toimittaisi teollisessa valmistuksessa tarvittavia komponentteja, koneiden varaosia ja koneita Etelä-Amerikan tytäryhtiöilleen. Tuotteet toimitettiin normaalina laskutusmyyntinä ja myynti oli Suomessa A Oyj:n veronalaista tuloa. A Oyj:lle oli kertynyt B:ltä ajalta 29.9.2005–31.12.2007 maksamattomia myyntisaamisia 4,3 miljoonaa euroa. A

Oyj:llä oli ollut vuoden 2008 tilinpäätöksessä myyntisaamisia B:ltä 8,2 miljoonaa euroa. B on maksanut ostovelkojaan 28.2.–10.9.2007 välisenä aikana A Oyj:lle n. 390 000 euroa. A Oyj:lle oli kertynyt C:ltä ajalla 13.7.–31.12.2008 maksamattomia myyntisaamisia 3,3 miljoonaa euroa. A Oyj:llä on ollut vuoden 2008 tilinpäätöksessä myyntisaamisia C:ltä 12,5 miljoonaa euroa. C oli maksanut 26.5.–7.7.2008 välisenä aikana ostovelkojaan A Oyj:lle 1,7 miljoonaa euroa.

Edelleen vuonna 2009 A Oyj oli myynyt velkasi C:lle 35 000 eurolla ja B:lle 3,2 miljoonalla eurolla. Lisäksi selvityksen mukaan konserniyhtiöille ei oltu annettu muuta lainaa kuin A Oyj:n 14.8.2007 C:lle antama yhteensä 210 000 euron laina. A Oyj:llä oli ollut myynnissään käytössä yleiset maksuehdot käteismaksusta 180 päivän maksuaikaan. Tytäryhtiöiden myyntisaamisille oli aluksi annettu enemmän maksuaikaa ja ensimmäiset suorituksen myyntisaamisista oli saatu C:ltä 10 kuukauden kuluttua ensimmäisistä myyntitapahtumista ja B:ltä 17 kuukauden kuluttua ensimmäisistä myyntitapahtumista.

C:lle ja B:lle oli syntynyt toimintansa aikana huomattavat tappiot. B:n ja C:n muodostaman alakonsernin liikevaihto tilikaudella 1.1.31.12.2006 oli ollut n. 410 000 euroa ja tilikauden tappio n. 530 000 euroa. Seuraavan tilikauden liikevaihto oli ollut n. 7 miljoonaa euroa ja tilikauden tappio n. 230 000 euroa. Tilikauden 1.1.–31.12.2008 liikevaihto oli ollut 17,4 miljoonaa euroa ja tilikauden tappio 4,5 miljoonaa euroa.

Hallinto-oikeus katsoi päätöksessään, että yhtiöllä ai ollut vielä vuoden 2008 verotuksessa saamisten lopulliseen menetykseen perustuvaa syytä tehdä mainitun tytäryhtiön toiminnan alkuvaiheessa syntyneistä myyntisaamisista 1,7 miljoonaan euron arvonalentumisvähennystä. Lisäksi kun otettiin huomioon myyntisaamisten määrä, niiden pitkäaikaisuus ja jatkuva kasvu tytäryhtiön taloudellisesta tilanteesta huolimatta, B:n maksusuoritusten määrä suhteessa sen myyntiin sekä se, ettei yhtiö ollut rahoittanut tytäryhtiötään muuten, HaO katsoi, että kyseessä on

tytäryhtiön taloudelliseksi tukemiseksi annettu yleisrahoitus. Kyseisissä olosuhteissa saamiset eivät olleet tosiasialliselta luonteeltaan myyntisaamisia vaan kyseessä oli tytäryhtiölle annettu laina, josta tehty arvonalentuminen ei ole yhtiön verotuksessa vähennyskelpoista kulua.

KHO:lle esittämällään vastineella A Oyj selvitti, että myyntisaamisten ja luottotappioiden kasvu oli olennaisilta osin seurausta metsäteollisuudessa vallitsevien taloudellisten suhdanteiden nopeasta heikkenemisestä ja yleisestä maailmanlaajuisesta talouskriisistä ja yleisestä maailmanlaajuisesta talouskriisistä. Tytäryhtiöiden myyntivolyymit ovat jääneet merkittävästi arvioitua alhaisemmiksi ja yhtiöiden toimintoja on jouduttu lakkauttamaan ja sopeuttamaan suhdanteiden mukaisiksi. Alakonsernin oma pääoma oli ollut vielä vuonna 2007 837 000 euroa positiivinen ja vasta vuonna 2008 se oli muuttunut negatiiviseksi, -3 miljoonaa euroa. A Oyj on täten esittänyt, että alakonsernilla ei ole ollut minkäänlaista tarvetta emoyhtiön antamalle lisärahoitukselle tai muulle tuelle ennen tilikautta 2008.

A Oyj on toimittanut tytäryhtiöilleen teollisessa valmistuksessa tarvittavia tuotteita eikä myyntitapahtumien aikaan yhtiölle ole ollut syytä epäillä, että sen tytäryhtiöt eivät myöhemmin kykenisi maksamaan kertyneitä myyntisaamisia vaan toiminnan oletettiin muuttuvan kannattavaksi. Tämän vuoksi tytäryhtiölle oli annettu yhtiön yleisistä maksuehdoista poiketen enemmän maksuaikaa kuin ulkopuolisille tahoille, jotta ne voisivat suoriutua velvoitteistaan yhtiötä kohtaan. Vasta vuoden 2008 lopulla ja vuoden 2009 aikana yhtiölle on käynyt selväksi, etteivät tytäryhtiöt kykene muuttamaan toimintaansa kannattavaksi siten selviytymään ostoveloistaan.

Yhtiö on arvostanut kirjanpidossa myyntisaamiset kirjanpitolautakunnan edellyttämällä tavalla saamiskohtaisesti. Kun on käynyt ilmi, että kyseisiä myyntisaamisia ei tulla todennäköisesti saamaan, on niistä tehty kirjanpidossa arvonalennus.

Lisäksi yhtiö on tuonut vastineessaan esille, että voimassaoleva verolainsäädäntö ei oikeuta katsomaan tytäryhtiöiltä olevien myyntisaamia lainasaamisiksi sillä perusteella, että tytäryhtiön toiminta on ollut tappiollista tai sen oma pääoma on muuttunut negatiiviseksi, minkä vuoksi tytäryhtiön voitaisiin ajatella tarvitsevan lisärahoitusta taloudellisen asemansa parantamiseksi. Emoyhtiöllä ei ole velvollisuutta tytäryhtiönsä rahoittamiseen tällaisissa olosuhteissa. Yhtiöiden varsinaisessa liiketoiminnassa tapahtuneen tavaramyynnin vuoksi syntyneiden myyntisaamisten muuttuminen lainasaamisiksi edellyttäisi molempien osapuolten erillistä tahdonilmaisua, jota ei oltu tässä tapauksessa annettu.

KHO hyväksyi yhtiön valituksen ja kumosi HaO:n antaman päätöksen. Yhtiö on käsitellyt myyntisaamia kirjanpidossaan koko ajan myyntisaamisina. Myyntisaamisten katsomiseksi muuksi kuin myyntisaamiseksi ei ole näissä oloissa ollut perusteita. Myyntisaamisen arvonalennemisen vähentäminen ei myöskään edellytä myyntisaamisen lopulliseksi todettua menetystä, jonka vuoksi yhtiöllä on ollut oikeus vähentää B:ltä ja C:ltä olleiden myyntisaamisten arvonalenneminen vuoden 2008 verotuksessaan EVL 7 §:n ja 17 §:n 2 kohdan perusteella.

Tapauksessa mielenkiintoista on se, että alaskirjattujen myyntisaamisten määrä suhteessa perittyjen saamisten määrään on ollut todella suuri ja se, että myyntisaamia on jouduttu alaskirjaamaan melko pian toiminnan aloittamisen jälkeen eikä yhtiö ole rahoittanut tytäryhtiöitään muulla tavalla. Toisaalta tulee huomioida, että tästä huolimatta myyntisaamiset oli jo aiemmin tuloutettu yhtiön kirjanpidossa ja siten olleet veroalaista tuloa. Päätöksestä ei käy ilmi, kuinka ison osan A Oyj:n liikevaihdosta tytäryhtiölle myytyjen suoritteiden osuus on muodostanut. Mikäli osuus on ollut pieni, jolloin myös myyntisaamisten alaskirjattu määrä on ollut pieni yhtiön liikevaihtoon nähden, on perustellumpaa, että kyseessä on ollut puhtaasti myyntiin kohdistuva oikaisuerä. Jos taas A Oyj:n liikevaihto koostuisi pääasiassa tytäryhtiölle myydyistä suoritteista ja iso osa noista suoritteista jouduttaisiin alaskirjaamaan, voisi riski VML 28 §:n soveltamisesta olla suurempi.

KHO ei myöskään ollut täysin yksimielinen päätöksessään, sillä asiasta toimitettiin äänestys. Yksi asian ratkaisseista KHO:n jäsenistä antoi asiassa eriävän mielipiteen. Eriävän mielipiteen jättäneen hallintoneuvoksen mukaan valitus olisi tullut hylätä. Ottaen huomioon yhtiön yleisistä maksuehdoista poikkeava maksuaika, myyntisaamisten määrä ja pitkäaikaisuus sekä jatkuva kasvu tytäryhtiön taloudellisesta tilanteesta huolimatta, B:n maksusuoritusten määrä suhteessa sen myyntiin sekä se, ettei yhtiö ollut rahoittanut tytäryhtiötään muuten eikä siirtynyt käteismyyntiinkään, tulisi katsoa, että kyseessä on taloudellisen tuen antaminen B:lle. Samoin C:lle myönnettyjen maksuehdoista poikkeavana maksuajan, myyntisaamisten määrä lyhyellä aikavälillä, C:N maksusuoritusten määrä suhteessa myyntiin ja se, että yhtiö ei ollut rahoittanut C:tä kuin vähäisessä määrin eikä ollut siirtynyt käteismyyntiinkään viittaa siihen, että kyseessä on taloudellisen tuen antaminen C:lle. Tällä perusteella eriävän mielipiteen jättäneen jäsenen mukaan myyntisaamisia on pidettävä tosiasialliselta luonteeltaan lainasaamisina.

5.2 Myyntisaamisten luonteen muuttuminen ajan kulumisen perusteella

Myyntisaamisten vähennyskelpoisuutta arvioitaessa tulee huomioida ajan kulumisen. Tällöin tulee huomioida aina siitä asti milloin myyntisaaminen on syntynyt ja onko siitä saatu suorituksia sen jälkeen, kun myyntisaaminen on kirjattu kirjanpidossa saataviin aina siihen asti, kunnes se alaskirjataan kuluna. Alaskirjaus tehdään sen vuoksi, että on oletettavaa, että enää sitä ei saada perityksi. Lähtökohtaisesti, kun myyntisaaminen kirjataan saatavana kirjanpidossa, liittyy siihen yleensä tulonodotuksia eli on odotettavissa, että saatava saadaan tietyn ajan kuluttua perittyä. Seuraavassa on esillä kaksi hallinto-oikeuden antamaa julkaisematonta päätöstä, jossa on jouduttu ottamaan kantaa siihen, voiko myyntisaamisten luonne muuttua. Koska toinen päätöksistä on ollut verovelvollisen kannalta myönteinen eli myyntisaamiset ovat olleet vähennyskelpoista ja toinen päätös taas kielteinen eli myyntisaamiset on katsottukin vähennyskelvottomaksi, on hyvä tarkastella päätösten perusteluja ja tapauksissa vallinneita olosuhteita. Seuraavassa esitetään päätökset ja asiassa vallinneet olosuhteet ja tämän jälkeen arvioidaan niitä ja asiassa annettua päätöstä.

Tapauksessa Hämeenlinnan HaO 19.8.2015 T 15/0447/1 (ei julk.) yhtiö oli ilmoittanut veroilmoituksen tuloverolaskelmalla vähennykseksi liiketoiminnan muina kuluina luottotappikirjauksen 458 978,95 euroa. Verohallinto oli pyytänyt yhtiöltä selvitystä vähennetyistä muista kuluista. Yhtiön antaman selvityksen mukaan luottotappiona oli alaskirjattu tytäryhtiöltä olleita myyntisaamisia 190 407,12 euroa sekä lainasaamisia 268 571,83 euroa. Yhtiö pyysi selvityksessään Verohallintoa lisäämään lainasaamiset vähennyskelvottomana kuluna yhtiön verotettavaan tuloon. Verohallinto katsoi myös myyntisaamisten alaskirjauksen 190 407,12 euroa verotuksessa vähennyskelvottomaksi konsernitueksi, jonka seurauksena yhtiön verotettavaan tuloon lisättiin yhteensä 458 978,95 euroa.

Yhtiö valitti päätöksestä Verotuksen oikaisulautakunnalle, joka hylkäsi yhtiön tekemän oikaisuvaatimuksen. Oikaisulautakunta totesi päätöksensä perusteluissa, että konsernin sisäisissä transaktioissa pitää noudattaa markkinaehtoperiaatetta. Yhtiö oli jatkanut myyntiä tytäryhtiölle vuosia ilman vastaavien saatavien kertymistä. Koron ja saatavien perimättä jättämisen on katsottu olevan markkinaehtoisen toiminnan vastaista. Oikaisulautakunta katsoi, että koska yhtiö oli myöntänyt, että luotolla myyntiä jatkettiin tytäryhtiön toiminnan kannattavuuden parantamiseksi, myyntisaamisten katsottiin tosiasiallisesti olevan konsernitukea. Yhtiö valitti Verotuksen oikaisulautakunnan päätöksestä. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö esitti yhtiön valituksen hylkäämistä.

Yhtiö oli hallinto-oikeudelle toimittamallaan vastineella esittänyt, että myyntisaamiset ovat syntyneet yhtiön normaalista suoritemyynnistä tytäryhtiölleen ajalla 12.10.2009–22.11.2011. Myytyjen tuotteiden hinnoittelussa oli noudatettu markkinaehtoperiaatetta. Tuotteet oli toimitettu yhtiön normaalina laskutusmyyntinä, josta saadut tulot olivat olleet yhtiön veronalaista tuloa Suomessa. Alaskirjattujen myyntisaamisten määrä 190 407,12 euroa oli siis luonteeltaan yhtiön liikevaihtoon kohdistuva

oikaisuerä, jonka vuoksi myyntisaamisten arvonalentumisen määrä tulisi hyväksyä vähennyskelpoiseksi yhtiön verotuksessa.

Yhtiö oli esittänyt, että Suomen ulkopuolella toimivan tytäryhtiön toimesta harjoitetun valmistustoiminnan jatkuminen keskeytyksettä oli edellytyksenä myös emoyhtiön oman myyntitoiminnan jatkumiselle, kun valmistus Suomessa oli lopetettu. Tästä syystä yhtiö jatkoi luotolla myyntiä tytäryhtiölleen sen maksuvaikeuksista huolimatta. Luotolla myynnistä ei ole miltään osin ollut kyse tytäryhtiön toiminnan tukemisesta vaan, suoritemyynnin jatkamisen taustalla olivat olleet myös emoyhtiön liiketoiminnasta johtuvat syyt. Tytäryhtiön toiminta ei ollut kehittynyt emoyhtiön toivomalla tavalla, jonka merkittävimpänä syynä oli tytäryhtiön kotivaltion nopeasti heikentynyt taloustilanne, joka oli johtanut tytäryhtiön tuotteiden kysynnän olennaiseen laskuun. Edellytyksen toiminnan jatkamiselle lakkasivat lopulta kokonaan, jonka takia yhtiö päätti siirtää koneiden valmistustoiminnan takaisin Suomeen vuoden 2012 alusta lukien. Tytäryhtiön toiminnan lakkaamisen myötä yhtiö ei katsonut aiheelliseksi ryhtyä perimistöimiin tytäryhtiöltään olevien saamisten osalta, koska perimistöimet olisivat aiheuttaneet yhtiölle vain lisää kuluja, joita se ei olisi saanut perityksi takaisin velalliselta.

Yhtiön vastineen mukaan myyntisaamisten arvonalentumisen epäämminen johtaisi yhtiön kannalta monenkertaiseen verotukseen, koska yhtiö oli jo esittänyt myynnin veronalaisena tulonaan. Ja tämä olisi vastoin vero-oikeuden pääperiaatteita. Elinkeinoverolain pääsääntö on menetyksen laaja vähennyskelpoisuus ja sitä rajoittavia poikkeussääntöjä on tulkittava suppeasti. Edelleen yhtiö oli esittänyt, että yhtiö on noudattanut markkinaehtoperiaatetta tytäryhtiönsä kanssa tekemissään kaupoissa. Tytäryhtiölle oli myyty suoritteita noin 600 000 eurolla, minkä summan yhtiö oli maksanut vuosien 2009–2011 aikana. Emoyhtiöllä oli ollut liiketaloudellisia perusteita jatkaa myyntiä tytäryhtiölleen tämän maksuvaikeuksista huolimatta. Vastaavaa toimintatapaa voidaan nou-

dattaa myös toisistaan riippumattomien osapuolten välillä silloin, kun yhteistyön jatkuminen on osapuolten liiketoiminnan kannalta tarpeen.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus kumosi oikaisulautakunnan päätöksen ja vahvisti yhtiön elinkeinotoiminnan tulosta vähennettäväksi myyntisaamisen arvonalentumisen 190 407,12 euroa. Hallinto-oikeus on lähtenyt siitä, että myyntisaamiset ovat syntyneet yhtiön varsinaiseen liiketoimintaan kuuluvasta suoritemyynnistä. Saadun selvityksen perusteella osalla myyntisaatavista on saatu suoritus ja osa on kuitattu varaston kauppahinnasta ja lisäksi kyse on ollut perustetun tytäryhtiön toiminnasta uusilla markkinoilla. Näin ollen velaksi myynti sekä koron ja osan saatavista perimättä jättäminen ei osoita, että emoyhtiö olisi näin menetellessään maksanut tytäryhtiön menoja ilman vastasuoritusta tai muutenkaan antanut tytäryhtiölleen tosiasiaa EVL 16 §:n 7 kohdassa tarkoitettua vähennyskelvotonta konsernitukea. Hallinto-oikeuden päätöksen mukaan Verotuksen oikaisulautakunta ei ole esittämillään perusteilla voinut hylätä yhtiön oikaisuvaatimusta. Yhtiöllä on ollut oikeus vähentää elinkeinotoiminnan tulostaan myynnin oikaisu-eränä myyntisaamisten arvonalentuminen EVL 17 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella.

Hämeenlinnan HaO:n antamaa päätöstä voidaan pitää perusteltuna, ottaen huomioon lain tarkoituksen. Tapauksessa on selvää, että kyseessä on yhtiön varsinaisesta myynnistä aiheutuneet myyntisaamiset. Lisäksi tytäryhtiö on aiemmin selviytynyt ostovelostaan. Koska emoyhtiön oma valmistustoiminta oli päättynyt, on sen omaa liiketoimintaa turvatakseen ollut järkevää jatkaa myyntiään tytäryhtiölleen. Päätökseen lienee vaikuttanut myös se, että yhtiö on pystynyt kuittaamaan osan saatavistaan varaston myynnistä, jonka vuoksi alaskirjattavien saatavien määrä suhteessa siihen, mitä yhtiö oli saanut perittyä ja toisaalta kuittaamaan varaston myynnistä ei ollut niin merkittävä.

Aina ei ole kuitenkaan niin selvää, että voidaanko myyntisaamista pitää tosiasiallisena myyntisaamisena. Tästä voidaan mainita seuraava Helsingin hallinto-oikeuden antama ratkaisu.

Tapauksessa Helsingin HaO 2.3.2015 T 15/0279/3 (ei julk.) verotuksen oikaisulautakunta oli hylännyt A Oy:n vaatimuksen myyntisaamisten menetysten vähentämisestä elinkeinotoiminnan verotettavasta tulosta. Oikaisulautakunta oli katsonut, että alaskirjatut myyntisaamiset eivät ole kokonaisuutena arvioiden vastanneet tosiasialliselta luonteeltaan myyntisaamisia, vaan kyse on ollut toisen konserniyhtiön taloudellisen aseman parantamisesta ilman vastasuoritusta. Näin ollen myyntisaamisten arvonalentuminen ei ole EVL 16 §:n 7 kohdan mukaan vähennyskelpoinen erä. Näin ollen Verohallinto on toimittanut A Oy:n verotuksen vuodelta 2010. Yhtiön verotettavaan tuloon on veroilmoituksesta poiketen lisätty myyntisaamisten arvonalentumisten määrä 4 651 483,45 euroa. Verovelvollinen on valittanut päätöksestä Helsingin hallinto-oikeudelle.

Verovelvollinen oli esittänyt selvityksessään, että A Oy:n myyntisaamiset olivat syntyneet yhtiön myydessä liiketoimintaansa kuuluvia rakennusmateriaaleja ja vuokratessaan rakennuslaitteistoja samaan konserniin kuuluvalle Suomen ulkopuolella toimivalle konserniyhtiö B:lle. Saamiset olivat syntyneet A Oy:n varsinaisessa toiminnassa liiketaloudellisista lähtökohdista ja tuotto-odotusten vallitessa. Myyntisaamisiin liittyvät myynti- ja vuokrahinnat oli tuloutettu asianmukaisesti yhtiön kyseisten vuosien tuloslaskelmalla ja siten myös verotuksessa. B oli lyhentänyt myyntisaamista lähes 20 prosenttia. Kaikkia vastasuorituksia ei ole saatu johtuen B:n huonosta taloudellisesta tilanteesta. A Oy oli katsonut B:n taloudellisten olosuhteiden vallitessa olevansa kirjanpitolain säännösten mukaisesti velvollinen kirjaamaan myyntisaamisensa B:lta menetetyiksi yhtiön verovuotta 2010 koskevassa kirjanpidossa. Tuotemyyntien lisäksi myyntisaamisiin oli sisältynyt noin 377 000 euron vuokrasaaminen, joka on kohdistunut laitteiden vuokriin. Vuokratut laitteet

olivat jo myyntisaamisten alaskirjausvaiheessa olleet käyttöikänsä vanhempia, mistä syystä niiden käypä arvo oli ollut nolla euroa yhtiön taseessa. Edellä mainituilla perusteilla kyse ei ole ollut EVL 16 §:n 7 kohdan tarkoittamasta ilman vastasuoritusta annetusta vähennyskelpotomasta konsernituesta vaan valittajayhtiön liiketoimintaan kuuluvasta luottotappioriskistä ja tavanomaisesta myyntisaamisten alaskirjauksesta. Saamisia oli pidettävä myyntisaamisina, joiden menetykset ovat EVL 17 §:n 2 kohdan mukaisesti säädetty verotuksessa vähennyskelpoisiksi.

Helsingin hallinto-oikeus on hylännyt verovelvollisen valituksen. A Oy on vuosina 2003–2009 toimittanut konserniyhtiö B:lle rakennusmateriaaleja sekä vuokrannut laitteita ja muotteja, mistä muodostuneista myyntisaamisista A Oy on verovuonna 2010 kirjannut menetyksenä 4 651 483,45 euroa. Raaka-aineita on myyty vuosina 2003–2009 yhteensä 5 267 911,72 eurolla. Myyntejä on ollut vuosittain, mutta suorituksia myynneistä on saatu vain vuosina 2004 ja 2010 yhteensä 993 427,25 euroa. Maksusuoritusten määrä suhteessa myynneihin on ollut siis noin 20 prosenttia. Laitteita ja muotteja oli vuokrattu B:lle vuosina 2003–2005 yhteensä 1 240 299,72 dollarilla. Suorituksia vuokrasta oli saatu vuosina 2003, 2004 ja 2005 yhteensä 1 151 880,79 dollaria. Valituksen mukaan tuotteet on myyty B:lle samoin hinnoin kuin muille asiakkaille. Maksuehdoissa on ollut pakko joustaa B:n kohdalla laman taloudellisissa olosuhteissa, muuten yhtiö olisi voinut ajautua konkurssiin.

A Oy:n vuoden 2010 verotukseen antamien tietojen mukaan B:n tilinpäätöstietojen mukaan yhtiön tulos oli ollut tappiollinen ja oma pääoma negatiivinen vuosina 2003–2009 lukuun ottamatta vuotta 2008. Myyntisaamisten anteeksiantamisen seurauksena yhtiön pääoma oli muuttunut positiiviseksi vuonna 2010.

Valituksen mukaan B:n liiketoiminta oli ollut tärkeä osa A Oy:n ja konsernin yritystoimintaa B:n kotivaltiossa. Puheena olevat myyntisaamiset

olivat syntyneet myynneistä B:lle A Oy:n varsinaisesta yritystoiminnasta liiketaloudellisista lähtökohdista ja tuotto-odotusten vallitessa. A Oy oli jatkanut myyntiään B:lle tämän maksuvaikeuksista huolimatta. Niin ikään myyntisaamisten maksuaikaa oli jatkettu, koska A Oy on halunnut lamaolosuhteissa estää B:n liiketoiminnan päättymisen uskoen laman jäävän lyhytaikaiseksi. Myyntisaamiset oli kirjattu A Oy:n vuoden 2010 verotuksessa menetetyiksi, koska B ei ollut huonosta rahoitustilanteestaan vuoksi pystynyt maksamaan ostovelkojaan A Oy:lle eikä rahoitustilanteessa ollut odotettavissa muutosta parempaan.

A Oy:n myyntisaamisille B:ltä oli tosiasiallisesti annettu maksuehdot, jotka olivat poikenneet maksuehdoista myytäessä ulkopuolisille. A Oy oli jatkanut myyntiä maksuvaikeuksista huolimatta B:lle, vaikka maksusuorituksia ei ollut kertynyt. Kun otetaan lisäksi huomioon myyntisaamisten pitkäaikaisuus ja maksusuoritusten määrä suhteessa myyntiin, hallinto-oikeus katsoi, että myyntisaamisten menetyksissä oli ollut kyse taloudellisen tuen antamisesta konsernin toiselle yhtiölle tämän taloudellisen aseman parantamiseksi ilman odotettavissa olevaa todennäköistä vastasuoritusta. Hallinto-oikeus katsoi, että A Oy:n myyntisaamisina kirjanpidossa käsitellyt saatavien menetyksiä ei voida pitää EVL 17.2 §:n mukaisina vähennyskelpoisina menetyksinä vaan EVL 16 §:n 7 kohdan mukaisina vähennyskeltottomina menoina.

Molemmissa tapauksissa myyntisaamiset ovat syntyneet yhtiöiden varsinaisesta liiketoiminnasta, jolloin suoritemyynnistä kertynyt tulo on suoriteperusteisesti kirjattu yhtiön kirjanpitoon. Koska kirjanpidon pohjalta tehty tilinpäätös on verotuksen pohjalla, on tulo ollut myös verotuksessa veronalainen. Näin ollen myyntisaamisten alaskirjaus tarkoittaisi molemmissa tapauksissa lähinnä myyntituottojen oikaisuerää.

Helsingin HaO:n tapauksessa Verohallinnon oikaisulautakunta on katsonut, myyntisaamisissa olevan kyse konserniyhtiön taloudellisen aseman parantami-

sesta ilman vastasuoritusta, jonka vuoksi myyntisaamiset eivät ole vähennyskelpoisia. Oikaisulautakunta esitti perusteluina, että konsernin sisäisissä transaktioissa pitää noudattaa markkinaehtoperiaatetta ja koron sekä saatavien perimättä jättäminen on markkinaehtoisen toiminnan vastaista eli toisistaan riippumattomat osapuolet eivät olisi toimineet kyseisissä olosuhteissa näin.

Helsingin HaO on nostanut perusteluissaan esille sen, että luotolla myyntiä on jatkettu tytäryhtiölle sen toiminnan kannattavuuden parantamiseksi, vaikka tytäryhtiön maksukyky on ollut heikko eikä edellisiä saatavia ole saatu perityksi. Olennaista lienee se, että emoyhtiö ei ollut ryhtynyt saamisten perimistöimiin. Emoyhtiöllä oli tietoinen tytäryhtiön huonosta taloudellisesta tilanteesta, jonka vuoksi perimistöimiin ryhtyminen olisi aiheuttanut ainoastaan kustannuksia yhtiölle.

Olennaista tapauksessa on sen arvioiminen, olisiko toisistaan riippumattomat osapuolet toimineet kyseisessä olosuhteissa siten, kuten emoyhtiö ja tytäryhtiö ovat toimineet. Toisin sanoen, olisiko myyntiä toiselle yhtiölle jatkettu tilanteessa, jossa on tiedossa, että suorituksia ei mahdollisesti tulla saamaan, koska yhtiö on taloudellisissa vaikeuksissa. Tässä tapauksessa merkitystä lienee ollut myös sillä, että myynnin jatkaminen oli yhtiön liiketoiminnan kannalta tarpeellista. On siis mahdollista, että yhtiö olisi joutunut vielä suurempiin taloudellisiin vaikeuksiin, mikäli myyntiä tytäryhtiölle ei olisi jatkettu. Ja kuten yhtiö itsekin on esittänyt, oli myyntiä jatkettava, jotta tytäryhtiön konkurssi voitiin välttää.

Päätökseen vaikuttava tekijä on ollut se, kuinka paljon myyntisaamisia on saatu perittyä suhteessa myyntisaamisten määrään. Tässä tapauksessa määrä, joka on saatu perittyä, on ollut melko pieni, vain n. 20 prosenttia. Lähtökohtaisesti yhtiön saamiset täyttävät luonteeltaan myyntisaamisten edellytykset, sillä kyseessä on varsinaiseen liiketoimintaa liittyvien suoritteiden myynnistä syntynyt saaminen, jonka tulisi olla 16:n § 7 kohdan mukaisesti vähennyskelpoinen.

Hallinto-oikeus on ratkaisussaan viitannut hallituksen esitykseen 92/2004, jossa

ehdotetaan elinkeinoverolain 16 §:ään lisättäväksi säännös, jonka mukaan konsernituen luonteiset, toisen yhtiön taloudellisen aseman parantamiseksi suoritetut erät eivät olisi vähennyskelpoisia. On otettava huomioon, että Helsingin hallinto-oikeuden antama päätös ei ole lainvoimainen, sillä asia on valmistelussa Korkeimmassa hallinto-oikeudessa, joten tapauksen asia ei ole vielä selvä.

Toisaalta Hämeenlinnan hallinto-oikeuden antamassa ratkaisussa luotolla myyntiä on jatkettu tytäryhtiölle, vaikka on ollut tiedossa tytäryhtiön huono taloudellinen tilanne. Myöskään tässä tapauksessa emoyhtiö ei ollut ryhtynyt perimistöimiin, koska oli oletettavaa, että siitä aiheutuu tytäryhtiölle vain enemmän kustannuksia. Tässä tapauksessa osalle myyntisaatavista oli saatu suoritus ja osa oli kuitattu varasto kauppahinnasta. Perusteluissa mainitaan myös, että kyseessä oli tytäryhtiön toimiminen uusilla markkinoilla. Molemmissa tapauksissa yhteistä on se, että myyntisaamiset ovat syntyneet yhtiön varsinaiseen liiketoimintaan kuuluvien suoritteiden myynnistä. Kummassakaan tapauksessa korkoa ei oltu peritty myyntisaamisista eikä varsinaisesta maksujärjestelystä oltu sovittu yhtiöiden kesken. Tapauksia erottavana tekijänä voidaan nähdä perittyjen myyntisaamisten määrä suhteessa myyntisaamisiin.

Myyntisaamisluonnetta on käsitelty myös tuoreessa Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa. Helsingin hallinto-oikeus oli 27.2.2015 antamallaan päätöksellään numero 15/0228/6 lausunut, että emoyhtiön tytäryhtiöltä olleita myyntisaamia oli tosiasiallisesti pidettävä lainasaamisina. Korkein hallinto-oikeus kuitenkin kumosi hallinto-oikeuden antaman päätöksen.

Tapauksessa KHO 2016:50 A Oyj oli verovuodelta 2009 antamassaan veroilmoituksessa ilmoittanut elinkeinotoimintansa veronalaisten tulojen vähennyksenä muun ohessa tytäryhtiöltä B Inc:ltä olevien myyntisaamisten arvonalentumisia 3,2 miljoonaa euroa. Toimitetussa verotuksessa oli katsottu, että kyseiset saamiset eivät ole tosiasialliselta luonteeltaan myyntisaamia vaan EVL 16 §:n 7 kohta huomioon ottaen vieraan pääoman ehtoisia verotuksessa vähennyskeltottomia lainasaamia. Konserniverokeskuksen verotuksen oikaisulautakunta hylkäsi A Oyj:n

vaatimuksen saamisen arvonalennusten vähentämisestä EVL 17 §:n 2 kohdan perusteella. Yhtiö valitti oikaisulautakunnan päätöksestä hallinto-oikeuteen ja vaati oikaisulautakunnan päätöksen kumoamista.

A Oyj:n Yhdysvalloissa toimiva 100 prosenttisesti omistama tytäryhtiö B Inc oli aloittanut toimintansa vuonna 1995. A Oyj oli toimittanut B Inc:lle teollisessa valmistuksessa tarvittavia komponentteja, koneiden varaosia ja koneita. Tuotteet oli toimitettu normaalina laskutusmyyntiä ja myynti oli ollut Suomessa A Oyj:n veronalaista tuloa. A Oyj oli vuoden 9 veroilmoituksella vähentänyt B:ltä olleita myyntisaamisia n. 3,2 miljoonaa euroa, jotka olivat kertyneet vuosien 2005–2008 aikana. Lisäksi A Oyj:llä oli ollut 31.12.2009 avoinna olevia kertyneitä myyntisaamisia B:ltä 11,7 miljoonaa euroa.

A Oyj:llä ei ollut B:ltä muita saamisia kuin myyntisaamisia vuonna 2005–2006. Vuonna 2007 A Oyj:llä oli B:ltä muita kuin myyntisaamisia 1 miljoonaa USA, vuonna 2008 1,06 miljoonaa USA ja vuonna 2009 1,12 miljoonaa USD. B:n oma pääoma oli ollut negatiivinen ja yhtiön tulos tappiollinen vuodesta 2007 lähtien ja tappion määrä oli kasvanut vuosittain. B oli merkinnyt A Oyj:ltä olleet ostovelat taseeseen alkuperäisten maksamattomien saldojen suuruisina. A Oyj:llä oli ollut myynnissään käytössä yleiset maksuehdot käteismaksusta 180 päivän maksuaikaan. A Oyj oli antanut B:lle saamisten erääntymisen jälkeen kaksi vuotta lisää maksuaikaa.

Hallinto-oikeus esitti, että emoyhtiöllä ei ole erityistä velvollisuutta rahoittaa tytäryhtiötään omalla tai vieraalla pääomalla. Jos tytäryhtiön rahoitus on järjestetty pääosin myyntisaamisin ja maksuehdot poikkeavat huomattavasti yleisistä riippumattomien osapuolien välillä käytössä olevista maksuehdoista ja myyntisaamisten määrä jatkuvasti kasvaa, eikä niitä ryhdytä perimistoimenpitein perimään, voidaan myyntisaamisiksi kirjattujen saamisten katsoa olevan tosiasialliselta luonteeltaan lainasaamisia niiden kirjanpidollisesta käsittelystä huolimatta. Hallinto-

oikeus kiinnitti huomion poikkeavaan maksuaikaan, myyntisaamisten pitkäaikaisuuteen, maksusuoritusten määrään suhteessa myyntiin ja siihen, että A Oyj ei ole rahoittanut B:n toimintaa muuten kuin vuonna 2007 annetulla miljoonan dollarin lainalla eikä yhtiö ole siirtynyt käteis- myyntiin.

Yhtiö pyysi lupaa valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä ja vaati valituk- sessaan hallinto-oikeuden päätöksen kumoamista ja vaati, että myyn- tisaamisten arvonalennus on katsottava A Oyj:n vähennyskelpoiseksi vuosikuluksi verovuoden 2009 verotuksessa. A Oyj esitti perusteluis- saan, että se oli käyttänyt B:lle tapahtuneessa myynnissään yleisiä maksuehtoja, joissa käteismaksulle oli annettu 180 päivän maksuaika. Laskun eräännyttyä oli asiakkaalle lähetetty kaksi maksumuistutusta ja sen jälkeen edelleen maksamatta oleva saaminen oli siirretty perintään. Tytäryhtiölle myytäessä maksuaikaa oli annettu enemmän. A Oyj. oli laskuttanut tytäryhtiöltään viiden prosentin vuotuista korkoa avoimista myyntisaamisista kuukausittain niiden eräpäivästä alkaen. Kyseiset ko- rot yhtiö oli tulouttanut rahoitustuottoihin. Tuotteiden myynti oli ollut osa A Oyj:n normaalia suoritemyyntiä ja se oli tapahtunut konsernissa yleis- estä käytössä olevien siirtohinnoitteluperiaatteiden mukaisesti markki- naehtoiseen hintaan. Näillä perusteilla A Oyj katsoi, että kohteena ole- vat myyntisaamiset olivat aitoja myyntisaamisia.

A Oyj oli lisäksi vastineessaan esittänyt, että B oli toiminut A Oyj:n tuot- teiden jälleenmyyjänä. Uusien laitteiden kaupoissa osa kauppahinnasta oli maksettu usein luovuttamalla B:lle vaihdossa ostajan käytössä ollut vanha laite. Vaihtolaitteisiin oli sitoutunut merkittävästi B:n pääomia. Niiden kysynnän olennainen lasku oli aiheuttanut B:lle maksuvaikeuksia ja siten B:n toiminta oli muodostunut tappiolliseksi eikä A Oyj ollut saa- nut perittyä kaikkia myyntisaamisia tytäryhtiöltään. Myyntisaamisten ja luottotappioiden kasvu oli olennaisilta osin seurausta yleisestä maail- manlaajuisesta talouskriisistä ja tämän seurauksena B:n myyntivolyymit jäivät merkittävästi alhaisemmaksi ja etenkin vaihtolaitteiden myynti las-

ki taantumana myötä merkittävästä. A:lla ei ollut myyntitapahtumien aikaan mitään syytä epäillä, että B ei olisi kykenevä suoriutumaan velvoitteistaan. Osapuolten tavoitteena oli ollut muuttaa B:n toiminta kannattavaksi, joten myyntisaamiset eivät ole olleet emoyhtiön tytäryhtiölleen tarjoamaa taloudelliseksi tukemiseksi annettua yleisrahoitusta.

A Oyj esitti, että se oli käsitellyt johdonmukaisesti saamia kirjanpidossa myyntisaamisina eikä niitä oltu siirretty muihin saamisiin, kuten lainasaamisiin. B:n kirjanpidossa erät on kirjattu vastaavasti ostovelkoihin. Ainoa muutos A Oyj:n kirjanpidossa on tehty, kun B:lle on myönnetty lisää maksuaikaa ja osa myyntisaamisista oli kirjattu lyhytaikaisista myyntisaamisista pitkäaikaisiin myyntisaamisiin kirjanpitoa ja tilinpäätöstä koskevan sääntelyn mukaisesti. Myös yhtiön tilintarkastaja oli hyväksynyt myyntisaamisten käsittelyn kirjanpidossa. Kun oli käynyt ilmi, että kyseisiä myyntisaamia ei todennäköisesti tulla saamaan takaisin yhtiölle, oli se johtanut myyntisaamisten arvonalennuskirjauksen tekemiseen vuonna 2009. Myyntisaamisten arvostaminen oli tehty kirjanpitolautakunnan edellyttämällä tavalla saamiskohtaisesti.

Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö antoi vastineen, että se ei vastusta vallinneissa olosuhteissa valituksen hylkäämistä. Oikeudenvallontayksikkö viittasi KHO ratkaisuun 2013 T 2887, jonka mukaan käsillä olevan tapauksen olosuhteet vastaavat pitkälti mainitun tapauksen oloja ja kyseisessä tapauksessa myyntisaamisten arvonalentuminen oli katsottu vähennyskelpoiseksi. Oikeudenvallontayksikkö katsoi, että se, milloin myyntisaamisen voidaan katsoa muuttuvaan muuksi, on tulkinvarvaraista.

KHO esitti päätöksessään, että A Oyj oli toimittanut tytäryhtiölleen teollisessa valmistuksessa tarvittavia tuotteita, mistä nyt esillä olevat saamiset ovat syntyneet. Asiassa annetun selvityksen mukaan tytäryhtiölle oli annettu yhtiön yleisistä maksuehdoista poiketen enemmän maksuaikaa kuin ulkopuolisille tahoille, jotta se voisi suoriutua velvoitteistaan.

Kun vuoden 2009 aikana yhtiölle oli käynyt selväksi, ettei tytäryhtiö kykene muuttamaan toimintaansa kannattavaksi ja siten selviytymään osaveloistaan, myyntisaamisia oli yllä selostetulla tavalla kirjattu alas. Yhtiö oli käsitellyt saamisia kirjanpidossaan koko ajan myyntisaamisina.

KHO katsoi näin ollen, että kyseessä on hallituksen esityksessä tarkoitetulla tavalla myyntituottojen korjauserä. Merkitystä ei ole sillä, milloin tytäryhtiön toiminta on alkanut tai miten pitkään sen toiminta on ollut tappiollista. Saamisten katsomiseksi muiksi kuin myyntisaamisiksi ei siten ollut näissä oloissa perusteita joten A Oyj:llä oli siten ollut oikeus vähentää EVL 7 §:n ja 17 §:n 2 kohdan perusteella B:ltä olleiden myyntisaamisten arvonalenemisia verovuoden 2009 verotuksessa. KHO ei kuitenkaan ottanut ratkaistavakseen, mikä on verotuksessa vähennyskelpoisten arvonalentumisten määrä, jonka vuoksi KHO palautti asian Verohallinnolle uudelleen käsiteltäväksi.

Tuore KHO:n päätös on vuosikirjaratkaisu, joten voidaan nähdä olevan myös ennakkoratkaisu-arvoa enemmän, kuin muilla tässä tutkielmassa esitetyillä päätöksillä, jotka ovat olleet julkaisemattomia.

KHO:n antama päätös vahvistaa sitä lähtökohtaa, jonka mukaan myyntisaamisten arvonalentuminen kytkeytyy vahvasti kirjanpitoon ja siihen, että kyseessä on nimenomaisesti myynnin oikaisuerä. Mikäli saaminen on syntynyt yhtiön tavanomaisesta suoritemyynnistä ja sitä on koko ajan käsitelty kirjanpidossa myyntisaamisena, tulisi myyntisaamista käsitellä myös verotuksen kannalta myyntisaamisena. Näin ollen sillä ei ole sellaista ratkaisevaa merkitystä, kuinka pitkään tytäryhtiön tappiollisuus on jatkunut, jotta sen perusteella myyntisaamislouheen voitaisiin katsoa muuttuvan. Kun alaskirjaus on tehty kirjanpidossa hyvän kirjanpitotavan mukaisesti, voidaan arvonalentumisvähennys tehdä myös verotuksessa.

Mielenkiintoista tässä tapauksessa on se, että hallinto-oikeus katsoi myyntisaamisten olevan lainasaamisia. Aiemmassa ratkaisukäytännössä on usein nojaututtu siihen, että kyseessä on ollut konserniyhtiön taloudellinen tukeminen

ja sen perusteella saamisten arvonalentumista ei ole voitu hyväksyä vähennyskelpoiseksi. Näin ollen tässä tapauksessa on olennaista huomata se, että konserniyhtiön tukemiseen ei viitata minkään oikeusasteen päätöksessä. Hallinto-oikeus lienee katsonut myyntisaamisen lainasaamiseksi sillä perusteella, että myyntisaamisten maksuaika on sovittu yhtiöiden välillä pidemmäksi kuin muiden asiakkaiden, tytäryhtiö on ollut taloudellisissa vaikeuksissa ja se, että myyntisaamisista on suoritettu kuukausittainen korko emoyhtiölle. KHO ei ollut kuitenkaan samaa mieltä asiassa ja piti perusteltuna, että kyseistä saamista on käsiteltävä myös verotuksessa myyntisaamisena, jonka arvonalentuminen yhtiöllä oli oikeus vähentää. KHO ei kuitenkaan ottanut kantaa siihen, kuinka iso osa myyntisaamisista on vähennyskelpoista. Tältä osin ratkaisu jääkin hieman auki. KHO lienee jättänyt Verohallinnon arvioitavaksi sen, ovatko kaikki realisoituneita arvonalentumisia.

KHO eivätkä Hallinto-oikeudet ole antaneet viime vuosina myyntisaamisten vähennyskelpoisuuteen liittyviä julkaistuja päätöksiä. Nyt annettua julkaistua päätöstä voitaneen pitää merkinä siitä, että KHO itse pitää päätöstä ennakkopäätöksenä. Vuosikirjan julkaisuohjeiden mukaan KHO julkaisee sellaiset ratkaisut, joilla on merkitystä lain soveltamiselle muissa samanlaisissa tapauksissa tai joilla voidaan katsoa muuten olevan yleistä merkitystä. Kyseessä oleva päätös on vuosikirjajulkaisu, joten voidaan sanoa, että sen ennakkopäätösarvo on tällöin vahva, sillä KHO on enemmän sidottu ratkaisuun, joka on julkaistu.⁸³

Lienee todennäköistä, että myyntisaamisia koskevia päätöksiä on jouduttu eri oikeusasteissa arvioimaan useasti viime vuosien aikana heikentyneen markkinatilanteen vuoksi. Kun eri oikeusasteet arvioivat tapauksia, ilman, että asian ratkaisulinja on vakiintunut, on oletettavaa, että jossain välissä KHO tulee antamaan asiaa koskevan ennakkopäätöksen. Voitaneen pitää perusteltuna, että nyt KHO:n antama ennakkopäätös myyntisaamisten arvonalentumisten verotuksellisesta käsittelystä annettiin, jotta tulkintalinjaa saataisiin yhtenäistettyä ja aikaisempaa oikeustilaa täydennettyä ja täsmennettyä.

⁸³ Myrsky 2011, s. 134–135.

5.3 Markkinaehtoisuusnäkökulman liittyminen myyntisaamisten alaskirjauksiin

Myyntisaamisten arvonalentumisten tekemiseen konserniyhtiöiden välillä voi liittyä myös liiketoimien markkinaehtoisuutta koskevia kysymyksiä⁸⁴. Suomen sisäisessä lainsäädännössä markkinaehtoperiaate sisältyy VML 31 §:ään. Säännöksen mukaan, jos verovelvollisen ja häneen etuyhteydessä olevan osapuolen välisessä liiketoimessa on sovittu ehdoista tai määrätty ehtoja, jotka poikkeavat siitä, mitä toisistaan riippumattomien osapuolten välillä olisi sovittu, ja verovelvollisen elinkeinotoiminnan tai muun toiminnan verotettava tulo on tämän vuoksi jäänyt pienemmäksi tai tappio on muodostunut suuremmaksi kuin se muuten olisi ollut, lisätään tuloon määrä, joka olisi kertynyt ehtojen vastates-
sa sitä, mitä toisistaan riippumattomien osapuolten välillä olisi sovittu.

Kyseistä siirtohinnoitteluoikaisua on sovellettu vuodesta 2007 alkaen, vaikkakin Suomen verolainsäädännössä on jo aiemmin edellytetty markkinaehtoista siirtohinnoittelua, vaikka siitä ei ole ollut erityistä lainsäädäntöä. VML 31 §:n säännöksen soveltaminen voi tulla kyseeseen silloin, kun etuyhteydessä olevien osapuolten välisissä liiketoimissa sovitut ehdot poikkeavat markkinaehtoperiaatteesta. VML 31 § mahdollistaa täten tosiasiaassa toteutetun oikeustoimen hinnan oikaisemisen, jolloin oikeustoimen sivuuttaminen tai toimen uudelleenluokittelu ei ainoastaan VML 31 §:n perusteella ole mahdollista. Myöskään lain esityöt eivät anna tukea oikeustoimen uudelleenluokittelulle VML 31 §:n perusteella.⁸⁵ VML 31 §:n voidaan nähdä soveltuvan sekä kotimaisia tilanteita että myös rajat ylittäviä tilanteita. Markkinaehtoisuudesta poikkeaminen on Suomen verokertymän kannalta yleensä vakavampi asia kuin kotimaisessa tilanteessa tehty markkinaehtoisuudesta poikkeaminen.⁸⁶ VML 31 §:n soveltaminen ei edellytä veronkiertomotiivin olemassaoloa vaan kyseistä pykälää voidaan soveltaa myös tilanteissa, joissa verovelvollisella ei ole veronvälttämistarkoitusta. Markkinaehtoisesta hinnoittelusta poikkeavan hinnoittelun vuoksi ei voida tehdä VML 31 §:n

⁸⁴ Viitala – Ahonen 2011, s. 288.

⁸⁵ Juusela 2014, s. 59

⁸⁶ Andersson – Penttilä, 2014, s. 114

perusteella tulonlisäystä, jos markkinaehtoisen hinnan käyttäminen ei olisi johtanut suurempaan veronalaiseen tuloon.⁸⁷

Kansainvälisissä tilanteissa tulonoikaisu on myös mahdollinen, sillä OECD:n malliverosopimuksen 9 artiklaa vastaavien artiklojen perusteella Suomi on oikeutettu etuyhteisyrietysten siirtohinnoittelu oikaisuun kyseisen artiklan edellytysten täytyessä verosopimuksen sitä estämättä. Tulonoikaisuun voidaan kuitenkin ryhtyä ainoastaan, mikäli tulonoikaisu voidaan myös sisäisen lainsäädännön perusteella tehdä. Verosopimuksissa mainittujen tulonoikaisuartiklojen sanamuoto on lähellä VML 31 §:n sanamuotoa. Verosopimusten tulonoikaisuartiklojen mukaan tulonoikaisu voidaan tehdä, mikäli etuyhteisyrietysten välillä kauppa- ja rahoitussuhteissa on sovittu ehdoista, jotka poikkeavat siitä, mitä riippumattomien osapuolten välillä olisi sovittu.

Markkinaehtoperiaatteen soveltuminen myyntisaamisten yhteydessä voi tulla esille esimerkiksi viivästyskoron perimisessä⁸⁸. Koron perimättä jättäminen viittaa yleensä toiselle konserniyhtiölle annettuun lainaan, jolloin korkotulo ei ole tuloutunut lainan antaneelle konserniyhtiölle. Aiemman lainsäädännön perusteella korottomien lainojen myöntäminen konserniyhtiöiden välillä oli markkinaehtoperiaatteen vastaista, tosin vanhemman oikeuskäytännön perusteella, jos kyseessä oli tytäryhtiön taloudellisesti vaikean tilanteen tukeminen, ei tulouttamista tehty. Aiemmassa oikeuskäytännössä hyväksyttiin laajemmin toiselle konserniyhtiölle annettu rahoitus-, hinnoittelu- ja muu tuki, jos saajayhtiöllä oli tappiollisuuden tai muun sellaisen syyn perusteella ilmeinen tuen tarve. Tällöin tukea ei luettu saajayhtiön verotuksessa veronalaiseksi tuloksi ja antajayhtiö sai vähentää sen menonaan. Nykyisen EVL 16 §:n 7 kohdan mukaan tällainen

⁸⁷ Ks. KHO 2009:70, jossa nousi esille kysymys VML 28 §:n soveltamisesta. KHO:n ratkaisemassa tapauksessa A Oyj:n suomalainen tytäryhtiö myi omistamansa puolalaisen tytäryhtiön osakkeet kirjanpitoarvosta A Oyj:n puolalaiselle tytäryhtiölle. Kirjanpitoarvo oli selvästi käypää arvoa alempi. Tytäryhtiön tuloon ei tehty VML 31 §:ssä tarkoitettua lisäystä, koska osakkeet olivat käyttöomaisuusosakkeita, jotka voitiin luovuttaa verovapaasti. Tämä sen vuoksi, että osakkeiden ollessa verovapaasti luovutettavia, ei luovuttavan yhtiön verotettava tulo tai syntyvä tappio muodostu suuremmaksi kuin jos olisi käytetty käypää hintaa.

⁸⁸ Viitala – Ahonen 2011, s. 288.

konserni- tai muu vastaava tuki on vähennyskelvoton, jonka valossa näyttäisi siltä, että koron tulouttamatta jättämistä ei voida perustella saajayhtiön heikolla taloudellisella tilanteella. Tällainen korkojousto voi olla markkinaehtoinen, jolloin pohdittavaksi tulee, onko koron perimättä jättäminen sillä lailla tavanomaista, että myös riippumaton kolmas osapuoli olisi rahoittajana vastaavassa tilanteessa antanut korkoa anteeksi.⁸⁹ Näin ollen, jos konserniyhtiölle myydään velaksi ja tällaisesta myyntisaamisesta ei peritä korkoa, voitaneen tuo perimätön tuki katsoa konserniyhtiölle annetuksi tueksi, mikäli on ilmiselvää, että riippumattomat osapuolet eivät olisi niin toimineet. Koron määrästä ja korottomuudesta on eräillä aloilla myös voimassa kauppatapaan perustuvia sääntöjä⁹⁰, joita voitaneen verrata tilanteessa, jossa arvioidaan koron markkinaehtoisuutta. Sillä, että pitkäaikaisesta myyntisaamisesta ei ole peritty korkoa tai koron taso on ollut alhainen, ei pitäisi olla kuitenkaan vaikutusta siihen, muuttuuko myyntisaamisen myyntisaamisluonne EVL 16 §:n 7 kohdan vähennyskelpoisuuteen vaikuttavalla tavalla⁹¹.

Sekä sisäisen lainsäädännön että verosopimusten tulonoikaisun sallivat normit on kirjoitettu yleisesti, jonka vuoksi niiden soveltamiseen liittyy huomattavasti tulkinnanvaraisuutta. Suurimpana ongelmana voidaan nähdä markkinaehtoisuuden toteaminen käytännössä. OECD:n siirtohinnoitteluohjeet antavat tukea siihen, miten kansainvälisten konsernien ja veroviranomaisten tulisi menetellä siirtohinnoittelukysymyksiä ja markkinaehtoperiaatteen tulkintaan liittyviä kysymyksiä ratkaistessaan.⁹²

⁸⁹ Immonen 2008, s. 10–11.

⁹⁰ Tikka ym. 2000, Siirtohinnoittelu: Markkinaehdoista poikkeaminen: Laina ja korot: Myyntisaamiset.

⁹¹ Viitala – Ahonen 2011, s. 289.

⁹² Helminen 2014, s. 91.

6 Yhteenveto

6.1 Johtopäätökset

Usein maksettava suoritus ei eräänny heti maksettavaksi, joten yhtiö kirjaa suoriteperusteisesti saadun tulon veronalaisena tulonaan ja toisaalta esittää saata- van taseellaan. Jos velallisyhtiö joutuu maksuvaikeuksiin, voi velkojayhtiölle tulla tarve kirjata arvonalentuminen kirjanpidossa kuluksi, jotta tilinpäätös antaisi oikeat ja riittävät kuvat yhtiön taloudellisesta tilasta. Kun saamisen alaskirjaus on tehty kirjanpidossa, tulee yhtiön pohdittavaksi, saako se vähentää kyseisen menon verotuksessaan. Lähtökohtaisesti tällaisia myyntisaamisten arvonalen- tumisia tulisi käsitellä verotettavan tulon oikaisueränä, jos myyntisaaminen on syntynyt yhtiön varsinaisesta liiketoiminnasta.

Kuten edellä on esitetty, liittyy saamisten vähennyskelpoisuuteen erinäisiä tul- kintakysymyksiä. Erityisen ongelmallisen tilanteen muodostaa konsernin sisäis- ten myyntisaamisten arvonalentumisen vähennyskelpoisuus verotuksessa. Asi- aan liittyy monesti tulkinnanvaraisuutta siltä osin, onko kyseessä tosiasiallisesti myyntisaaminen vai ei. Tämän osoittaa myös se, että hallinto-oikeudet ja myös Korkein hallinto-oikeus on antanut asiaa koskevia päätöksiä, sillä voidaan näh- dä, että verovelvollisen ja veronsaajan käsitys myyntisaamisen luonteesta eivät ole kohdanneet. Koska suurin osa päätöksistä on ollut julkaisemattomia, ei niille voida antaa kuitenkaan sellaista prejudikaattivaikutusta kuin julkaistuille päätök- sille.

Tuoreen julkaistun KHO:n päätöksen perusteella voitaneen todeta, että myyn- tisaamisiin liittyvää problematiikkaa on haluttu yhtenäistää antamalla julkaistu päätös asiassa. KHO:n päätöksessä 2016:50 myyntisaamisiin liittyvä tavan- omainen problematiikka tulee hyvin esille. Kyseisessä tapauksessa emoyhtiö jatkoi myyntiä tytäryhtiölle, vaikka oli tiedossa, että tytäryhtiö on huonossa ta- loudellisessa tilanteessa ja on epävarmaa saadaanko myyntisaamisia perittyä takaisin. Lisäksi esillä oli poikkeavat maksuehdot suhteessa riippumattomiin osapuoliin, ja tytäryhtiön pitkään jatkunut huono taloudellinen tilanne. Annetus-

sa ennakkopäätöksessä nostettiin vahvasti esille myyntisaamisten kirjanpidon osidonnaisuus.

Päätös lähtee pitkälti siitä, että myyntisaamisten arvonalentumisessa on kyseessä myyntitulon oikaisuerä, joka tulee vähennettäväksi verotuksessa silloin, kun kyseinen arvonalentuminen on tehty myös kirjanpidossa. Annetun ennakkoratkaisun perusteella ei voida kuitenkaan yksiselitteisesti sanoa, että voisiko myyntisaaminen rinnastua jossakin tapauksessa konserniyhtiön taloudelliseksi tukemiseksi annetuksi suorituksiksi.

Konserniyhtiöiden välisiä toimia tarkastellessa nousee usein kysymykseksi se, miten riippumattomat osapuolet olisivat kulloisessakin tilanteessa toimineet. Jos myyntiä on jatkettu heikossa taloudellisessa tilanteessa olevalle konserniyhtiölle ja myyntisaamisia joudutaan alaskirjaamaan, on ehkä vaikea perustella vähenskelpoisuuden epäämistä sillä, että riippumattomat osapuolet eivät olisi kyseisessä tilanteessa toimineet niin. On nimittäin täysin mahdollista, että myyntiä jatkettaisiin riippumattomallekin osapuolelle, vaikka olisi tiedossa, että myyntisaamisia ei välttämättä saada perittyä takaisin. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että tällä tavoin yhtiö turvaa omaa liiketoimintaansa, kuten siten, että se myy alihankkijalleen tiettyjä osia velalla, jotta se saa toimitettua tarvittavat tuotteet asiakkailleen. Mikäli tuotteita ei saataisi toimitettua asiakkaille, saattaisi pahimmassa tapauksessa yhtiön oma liiketoiminta olla vaarassa, koska asiakkaat saattaisivat siirtyä ostamaan tuotteita toiselta yhtiöltä, joka pystyy tuotteet varmasti toimittamaan. Toisaalta voidaan kysyä, onko useamman vuoden jatkuva luotolla myynti sellaista, että myös riippumattomat osapuolet toimisivat siten.

Tapauksessa KHO 2016:50 myyntiä oli jatkettu tappiolliselle tytäryhtiölle useamman vuoden ajan, mutta yhtiöt uskoivat tytäryhtiön toiminnan muuttuvan vielä kannattavaksi, jonka vuoksi myyntiä oli jatkettu. Näin ollen myynnin jatkaminen maksukyvyttömälle tytäryhtiölle edellyttäneen uskoa siihen, että myyntisaamiset saadaan perittyä tulevaisuudessa. Silloin, kun konserniyhtiön tulevaisuuden näkymät on todella huonot ja tulevaisuus ei näyttäydy kannattavalta, myyn-

tisaamisten voitaneen tällöin olevan lähinnä konserniyhtiön taloudellista tukemista.

Yleensä on melko selvää, milloin on kyseessä yrityksen kannalta myyntisaaminen. Eri asia on kuitenkin se, vastaako se tosiasialliselta luonteeltaan myyntisaamista veronsaajan kannalta voikin olla toisin. Lähtökohta on kirjanpidollinen jaottelu eli kirjanpidossa myyntisaaminen vastaa verotuksessa myös myyntisaamista. Se, että myyntisaamisen voitaisiin katsoa verotuksessa olevan lainasaamista, vaikka sitä on kirjanpidossa pidetty myyntisaamisena, ei voida pitää perusteltuna. Hieman eri asemassa lienee muu taloudellinen tuki, kuten konsernituki, jonka taustalla on tarkoituksellinen konserniyhtiön taloudellinen tukeminen.

Voidaan esittää, että tulisiko myyntisaamisten alaskirjausten vähennyskelpoisuus evätä siinä tapauksessa, että tytäryhtiön heikossa taloudellisessa tilanteessa, olisi emoyhtiön tullut tukea tytäryhtiötään oman pääomanehtoisella suorituksella. Esitettyjen oikeustapausten valossa voidaan sanoa, että sillä ei ole lähtökohtaisesti merkitystä arvioitaessa myyntisaamisten arvonalentumisten vähennyskelpoisuutta. Tämä voidaan nähdä perusteltuna, sillä jo hallituksen esityksessä on mainittu EVL 16 §:n 7 kohdan säätämisestä, että sen tarkoituksena ei ole ollut rajoittaa konserniyhtiöiltä olleiden myyntisaamisten arvonalentumisten vähentämistä. Ja ottaen huomioon sen, että jo hallituksen esityksessä on lähdetty siitä, että myyntisaamisten alaskirjauksissa on kyse lähinnä aiemmin verotetun tulon oikaisuerästä. Näin ollen voidaan sanoa, että myyntisaamisten arvonalentumisen vähennyskelpoisuutta ei tulisi rajoittaa sen perusteella, että myyntisaamiset olisivat kertyneet paremmin, jos tytäryhtiö olisi alun perin ollut paremmin pääomitettu.⁹³

Kuten edellä on esitetty, on mahdollista, että VML 28 § voi tulla sovellettavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa konsernin sisäinen verovapaa osakeluovutus sisältää konsernitukea käyvän arvon ylittävän hinnan muodossa ja lisäksi tällai-

⁹³ Näin myös Andersson – Penttilä 2014, s. 418.

seen konsernituen antamiseen voi liittyä osakkeen edelleen luovuttaminen, jossa tavoitteena on tappion vähentäminen verotuksessa. Olennaista tällaisessa tilanteessa on tutkia, onko toimenpiteeseen ryhdytty verosta vapautumiseksi.⁹⁴

Vaikka julkaistun ja tutkielmassa esille tuoduissa julkaisemattomissa KHO:n ja HaO:n päätöksissä ei ole noussut esille VML 31 §:n soveltuminen, ei voida kuitenkaan pitää poissuljettuna sitä, että siihen vedottaisiin tulevaisuudessa, kun mietitään, ovatko konsernin sisäisten myyntisaamisten arvonalenemiset vähennuskelpoisia. Näin ollen on mahdollista, että VML 28 §:n soveltumisen ohella myös VML 31 § voi tulla sovellettavaksi niissä tilanteissa, jossa konserniyhtiöiltä olevien myyntisaamisten ehdot ovat muista asiakkaista poikkeavia ja jos tällaisten myyntisaamisten määrä jatkuvasti kasvaa eikä saamia ryhdytä perimistöihin perimään takaisin.⁹⁵

Ongelmia voi aiheutua tilanteessa, jossa myyntisaaminen muuttuu hyvin pitkäaikaiseksi eli se alkaa muistuttaa luonteeltaan lainasaamista. Jos verotuksen lopputulos nojautuu kirjanpitoratkaisuihin, myyntisaamisten osuus kirjanpitoon kirjatuihin konsernisaamisista kasvaneen jatkossa merkittävästi. Tällöin jossakin vaiheessa tulee varmasti raja vastaan arvioitaessa, miten suuret myyntisaamiset verotuksessa hyväksytään vähennuskelpoiseksi. Perustilanteessa myyntisaaminen tulisi käsitellä yhtiön normaaliin liiketoimintaan liittyvänä suoritemyynnin saamisena, jossa velallisena on suoritteiden ulkopuolinen ostaja. Täten arvonalentuminen on arvioitava saamiskohtaisesti.⁹⁶

EVL 16 §:n 7 kohdan soveltumisen ydinkysymys lienee se, pitäisikö alaskirjaus hyväksyä sen perusteella, että vähennys on tehty myös kirjanpidossa, jolloin puhutaan kirjanpidon ja verotuksen sidonnaisuudesta. Voidaan nähdä, että lainkohdan soveltamistilanteessa verotuksen kytkentä kirjanpitoon ilmenee siten, että kirjanpitoratkaisulle annetaan huomattava merkitys verovelvollisen tar-

⁹⁴ Kukkonen – Walden 2015, II Normaalin liiketoiminnan aika: 4 Erityisen tulo- ja menoerät: 4.9 Konsernituki ja muut vastaavat erät.

⁹⁵ Näin myös Andersson – Penttilä 2014, s. 418.

⁹⁶ Kukkonen – Walden 2015, II Normaalin liiketoiminnan aika: 4 Erityiset tulo- ja menoerät: 4.9 Konsernituki ja muut vastaavat erät.

koituksen osoittajana. Verotuksen käytännön kytkentä kirjanpitoon voinee merkitä myös sitä, että kirjanpitoratkaisuille on verovelvollista suojaavaa merkitystä, jolloin verotuspäätös, joka poikkeaa kirjanpitoratkaisuista voi korottaa veroviranomaisen näyttövelvollisuutta.⁹⁷ Kirjanpitosidonnaisuuden noudattamiseen viittaa myös tutkielmassa esitetyt eri oikeusasteiden päätökset, joissa on tuotu esille, että myyntisaamisen alaskirjaus oli tehty myös kirjanpidossa.

6.2 Lopuksi

Tutkielman pohjalta voidaan esittää, että konsernin sisäisten myyntisaamisten alaskirjausta tarkasteltaessa nousee esille kolme kysymystä, joilla on vaikutusta alaskirjauksen vähennyskelpoisuuteen verotuksessa:

1. Voidaanko katsoa, että kyseessä on nimenomaisesti myyntisaaminen eli onko saaminen kertynyt yhtiön varsinaisesta suoritemyynnistä?
2. Onko saamisen alaskirjausta vastaava kirjaus tehty myös kirjanpidossa? Onko kyseistä erää käsitelty myyntisaamisena kirjanpidossa?
3. Onko yhtiöllä ollut odotettavissa, että se tulee saamaan saamiselleen suorituksen tai onko luotolla myyntiin ollut muu liiketaloudellinen peruste?

Mikäli näihin kolmeen kysymykseen vastaus on kyllä, voitaneen lähteä siitä oletuksesta, että myyntisaamisen alaskirjauksen voi vähentää myös verotuksessa.

Koska yleinen taloudellinen tilanne on jo usean vuoden ajan ollut melko epävakaa ja tulevaisuuden näkymätkään eivät ole monelle yhtiölle välttämättä valoisat, tullaan myyntisaamisten alaskirjauksia tekemään varmasti myös tulevaisuudessa. Yhtiön verosuunnittelussa tulisi huomioida sellaisten myyntisaamisten asema, jotka ovat jo pitkään olleet maksamatta. Yhtiön tulisi miettiä, onko sillä liiketaloudellisia perusteita jatkaa myyntiä. Monesti konserniyhtiöiden välillä myyntiä jatketaan ehkä pidempäänkin, kuin riippumattomien osapuolten välillä ja tällöin on mahdollista, että yhtiö liikkuu ns. harmaalla alueella, jolloin on mah-

⁹⁷ Penttilä 2009, s. 124.

dollista, että myynnin jatkaminen taloudellisesti heikossa asemassa olevalla konserniyhtiöllä ja sitä kautta saatavien alaskirjauksella on verotuksen kannalta kyse tämän toisen konserniyhtiön taloudellisen aseman parantamisesta annetusta suorituksesta. Voidaankin todeta, että annettu KHO:n vuosikirjapäätös koskien myyntisaamisten arvonalentumista vahvistaa sitä näkemystä, että myyntisaamisten arvonalentumisen vähennyskelpoisuus arvioidaan sen pohjalta, miten sitä on käsitelty kirjanpidossa. Mikäli saamista on käsitelty kirjanpidossa myyntisaamisena, joka on aiheutunut yhtiön tavanomaisesta suoritemyynnistä, voidaan arvonalentuminen hyväksyä verotuksessa vähennyskelpoisena, kun vastaava arvonalentumiskirjaus on tehty kirjanpidossa.